ROZSUDEK SOUDU (třetího senátu)

27. září 2006 *

Ve věci T-329/01,

Archer Daniels Midland Co., se sídlem v Decatur, Illinois (Spojené státy), zastoupená C. O. Lenzem, advokátem, L. Martin Alegi, M. Garcia a E. Batchelorem, solicitors,

žalobkyně,

proti

Komisi Evropských společenství, zastoupené A. Whelanem, A. Bouquetem a W. Wilsem, jako zmocněnci,

žalované,

jejímž předmětem je návrh na zrušení článku 1 rozhodnutí Komise K(2001) 2931 konečné ze dne 2. října 2001 v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (COMP/E-1/36.756 – Glukonát sodný), v rozsahu, v jakém je určeno

* Jednací jazyk: angličtina.

žalobkyni, nebo přinejmenším v rozsahu, v němž konstatuje, že se žalobkyně účastnila na protiprávním jednání po dni 4. října 1994, a návrh na zrušení článku 3 tohoto rozhodnutí v rozsahu, v jakém je určeno žalobkyni, jakož i podpůrně návrh na zrušení nebo snížení pokuty uložené tímto rozhodnutím žalobkyni,

SOUD PRVNÍHO STUPNĚ
EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ (třetí senát),

ve složení J. Azizi, předseda, M. Jaeger a F. Dehousse, soudci,
vedoucí soudní kanceláře: I. Natsinas, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 18. února 2004,

vydává tento

Rozsudek

Skutkový základ sporu

1 Společnost Archer Daniels Midland Co. (dále jen „ADM") je mateřskou společností skupiny podniků, které působí v odvětví zpracování obilnin a olejnatých semen. Na trh s glukonátem vstoupila v roce 1990.

2 Glukonát sodný je součástí chelátových činidel, což jsou produkty deaktivující kovové ionty v průmyslových postupech. Tyto postupy zahrnují zejména průmyslové čištění (čištění lahví nebo nářadí), zpracování povrchů (antikorozní zpracování, odmašťování, leptání hliníku) a čištění vod. Chelátová činidla jsou také používána v potravinářském průmyslu, kosmetickém průmyslu, farmaceutickém průmyslu, papírenském průmyslu, betonářském průmyslu a ještě v dalších průmyslových odvětvích. Glukonát sodný se prodává na celém světě a konkurenční podniky jsou přítomny na světových trzích.

3 V roce 1995 dosáhl celkový prodej glukonátu sodného na světové úrovni přibližně 58,7 milionů eur, přičemž prodej uskutečněný v Evropském hospodářském prostoru (EHP) dosáhl přibližně 19,6 milionů eur. V rozhodné době byla téměř veškerá světová výroba glukonátu sodného v rukou pěti podniků, a sice zaprvé Fujisawa Pharmaceutical Co. Ltd (dále jen „Fujisawa"), zadruhé Jungbunzlauer AG (dále jen „Jungbunzlauer"), zatřetí Roquette Frères SA (dále jen „Roquette"), začtvrté Glucona vof (dále jen „Glucona"), podniku až do prosince 1995 společně kontrolovaného společností Akzo Chemie BV, 100% dceřinnou společností Akzo Nobel NV (dále jen „Akzo") a společností Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA (dále jen „Avebe"), a zapáté ADM.

4 V březnu 1997 americké ministerstvo spravedlnosti informovalo Komisi o tom, že v návaznosti na šetření provedená na trzích s lyzinem a s kyselinou citrónovou bylo zahájeno rovněž šetření týkající se trhu s glukonátem sodným. V říjnu a v prosinci 1997, jakož i v únoru 1998 byla Komise informována, že Akzo, Avebe, Glucona, Roquette a Fujisawa přiznaly účast v kartelové dohodě sestávající z určování cen glukonátu sodného a rozdělování objemu prodeje uvedeného výrobku ve Spojených státech a jinde. Americké orgány uložily těmto podnikům, jakož i ADM, pokuty v návaznosti na dohody uzavřené s americkým ministerstvem spravedlnosti. Pokuta uložená ADM ohledně kartelové dohody na trhu s glukonátem sodným byla zahrnuta do celkové pokuty 100 milionů amerických dolarů (USD), zaplacené v rámci věcí týkajících se lyzinu a kyseliny citrónové.

5 Dne 18. února 1998 Komise zaslala na základě článku 11 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, první nařízení, kterým se provádějí články [81] a [82] Smlouvy (Úř. věst. 1962, 13, s. 204; Zvl. vyd. 08/01, s. 3), žádosti o informace hlavním výrobcům, dovozcům, vývozcům a kupujícím glukonátu sodného v Evropě. ADM nebyla adresátem této žádosti.

6 V návaznosti na žádost o informace Fujisawa navázala kontakt s Komisí, aby ji informovala, že spolupracovala s americkými orgány v rámci šetření popsaného výše a že si přeje spolupracovat také s Komisí na základě sdělení Komise ze dne 18. července 1996 o upuštění od stanovení peněžitých pokut nebo jejich snížení v kartelových věcech (Úř. věst. C 207, s. 4, dále jen „sdělení o spolupráci"). Dne 12. května 1998 v návaznosti na setkání s Komisí, uskutečněné dne 1. dubna 1998, Fujisawa Komisi předala písemné prohlášení a spis obsahující souhrn historie kartelové dohody a určitý počet dokumentů.

7 Dne 16. a 17. září 1998 Komise provedla na základě čl. 14 odst. 3 nařízení č. 17 šetření v prostorách společností Avebe, Glucona, Jungbunzlauer a Roquette.

8 Dne 10. listopadu 1998 zaslala Komise ADM žádost o informace. Dne 26. listopadu 1998 oznámila ADM svůj úmysl spolupracovat s Komisí. V průběhu schůzky, která se uskutečnila dne 11. prosince 1998, předala ADM „první informace z titulu své spolupráce". Prohlášení podniku a dokumenty vztahující se k věci byly předány Komisi následně dne 21. ledna 1999.

9 Dne 2. března 1999 Komise zaslala žádosti o podrobné informace společnostem Glucona, Roquette a Jungbunzlauer. V dopisech ze dne 14., 19. a 20. dubna 1999 tyto podniky vyjádřily přání spolupracovat s Komisí a poskytly jí určité informace

o kartelové dohodě. Dne 25. října 1999 Komise zaslala žádosti o doplňující informace společnostem ADM, Fujisawa, Glucona, Roquette a Jungbunzlauer.

10 Dne 17. května 2000 na základě informací, které jí byly sděleny, Komise zaslala oznámení námitek společnosti ADM a dalším dotyčným podnikům z důvodu porušení čl. 81 odst. 1 ES a čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP (dále jen „dohoda o EHP"). ADM a všechny ostatní dotyčné podniky předložily v odpovědi na námitky Komise písemné připomínky. Žádná z těchto stran nepožadovala konání slyšení, ani nezpochybnila věcnou správnost skutkových zjištění uvedených v oznámení námitek.

11 Dne 11. května 2001 Komise zaslala žádosti o doplňující informace společnosti ADM a ostatním dotyčným podnikům.

12 Dne 2. října 2001 Komise přijala rozhodnutí K(2001) 2931 konečné v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (COMP/E-1/36.756 – Glukonát sodný) (dále jen „Rozhodnutí"). Rozhodnutí bylo oznámeno společnosti ADM dopisem ze dne 12. října 2001.

13 Rozhodnutí obsahuje zejména následující ustanovení:

„Článek 1

[Akzo], [ADM], [Avebe], [Fujisawa], [Jungbunzlauer] a [Roquette] porušily čl. 81 odst. 1 ES a – od 1. ledna 1994 – čl. 53 odst. 1 Dohody o EHP tím, že se účastnily dohody nebo pokračujícího jednání ve vzájemné shodě v odvětví glukonátu sodného.

Protiprávní jednání trvalo:

— v případě [Akzo], [Avebe], [Fujisawa] a [Roquette] od února 1987 do června 1995;

— v případě [Jungbunzlauer] od května 1988 do června 1995;

— v případě [ADM] od června 1991 do června 1995.

[...]

Článek 3

Za protiprávní jednání uvedené v článku 1 se ukládají následující pokuty:

a) [Akzo]	9 milionů eur
b) [ADM]	10,13 milionů eur
c) [Avebe]	3,6 milionů eur
d) [Fujisawa]	3,6 milionů eur
e) [Jungbunzlauer]	20,4 milionů eur
f) [Roquette]	10,8 milionů eur

[...]"

14 Pro účely stanovení pokut Komise v rozhodnutí použila metodu uvedenou v pokynech o metodě stanovování pokut uložených na základě čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy o ESUO (Úř. věst. 1998, C 9, s. 3, dále jen „pokyny"), jakož i sdělení o spolupráci.

15 Zaprvé Komise určila základní částku pokuty ve vztahu k závažnosti a délce trvání protiprávního jednání.

16 V tomto kontextu, pokud jde o závažnost protiprávního jednání, Komise byla především toho názoru, že dotyčné podniky se dopustily velmi závažného protiprávního jednání vzhledem k jeho povaze, skutečnému dopadu na trh s glukonátem sodným v EHP a zeměpisnému rozsahu dotčeného trhu (bod 371 odůvodnění rozhodnutí).

17 Dále měla Komise za to, že je třeba zohlednit skutečnou hospodářskou schopnost způsobit škodu soutěžitelům a stanovit pokutu na úrovni, která zaručí dostatečně odrazující účinek. V důsledku toho, na základě světových obratů dosažených dotyčnými podniky v rámci prodeje glukonátu sodného v průběhu roku 1995, posledního roku, ve kterém došlo k protiprávnímu jednání, které dotyčné podniky sdělily v návaznosti na žádosti o informace Komise a na základě kterých Komise stanovila podíly na trhu uvedených podniků, Komise rozdělila uvedené podniky do dvou kategorií. Do první kategorie zařadila podniky, které podle údajů, kterými Komise disponovala, držely na světovém trhu s glukonátem sodným podíly větší než 20 %, a sice Fujisawa (35,54 %), Jungbunzlauer (24,75 %) a Roquette (20,96 %). Pro tyto podniky Komise stanovila výchozí částku pokuty ve výši 10 milionů eur. Do druhé kategorie zařadila podniky, které podle údajů, kterými Komise disponovala, držely na světovém trhu s glukonátem sodným podíly menší než 10 %, a sice Glucona (přibližně 9,5 %) a ADM (9,35 %). Pro tyto podniky Komise stanovila výchozí částku pokuty ve výši 5 milionů eur, tedy pro Akzo a Avebe, které společně vlastnily společnost Glucona, ve výši 2,5 milionů eur pro každou z nich (bod 385 odůvodnění rozhodnutí).

18 Mimoto jednak za účelem zajištění dostatečně odrazujícího účinku pokuty, a jednak za účelem zohlednění skutečnosti, že velké podniky mají právní a ekonomické znalosti a infrastruktury, které jim umožní lépe rozpoznat, že jejich chování představuje protiprávní jednání a jaké důsledky z něj vyplývají z práva hospodářské soutěže, Komise provedla úpravu uvedené výchozí částky. V důsledku toho, s ohledem na velikost a celkové zdroje dotyčných podniků, Komise použila násobící koeficient ve výši 2,5 na výchozí částky stanovené pro ADM a Slzo, a tím zvýšila uvedenou výchozí částku na 12,5 milionů eur v případě ADM a na 6,25 milionů eur v případě Akzo (bod 388 odůvodnění rozhodnutí).

19 Co se týče délky trvání protiprávního jednání, jehož se dopustily jednotlivé podniky, výchozí částka byla dále zvýšena o 10 % za rok, což znamená zvýšení o 80 % pro společnosti Fujisawa, Akzo, Avebe a Roquette, o 70 % pro Jungbunzlauer a o 35 % pro ADM (body 389 až 392 odůvodnění rozhodnutí).

20 Takto Komise stanovila pro ADM základní částku pokuty ve výši 16,88 milionů eur. Co se týče Akzo, Avebe, Fujisawa, Jungbunzlauer a Roquette, základní částka pokuty byla stanovena na 11, 25 milionů eur, respektive 4, 5 miliony eur, 18 milionů eur, 17 milionů eur a 18 milionů eur (bod 396 odůvodnění rozhodnutí).

21 Zadruhé byla na základě přitěžujících okolností zvýšena základní částka pokuty uložené společnosti Jungbunzlauer o 50 % z toho důvodu, že uvedený podnik měl v rámci kartelové dohody vedoucí roli (bod 403 odůvodnění rozhodnutí).

22 Zatřetí Komise přezkoumala a zamítla argumenty některých podniků, mezi nimi ADM, podle kterých tyto podniky měly mít prospěch z polehčujících okolností (body 404 až 410 odůvodnění rozhodnutí).

23 Začtvrté na základě bodu B sdělení o spolupráci Komise přiznala společnosti Fujisawa „velmi podstatné snížení" (tedy 80 % snížení) výše pokuty, kterou by jí udělila, pokud by ke spolupráci nedošlo. Kromě toho měla Komise za to, že ADM nesplňuje podmínky stanovené v bodě C téhož sdělení, aby mohla mít prospěch z „významného snížení" výše pokuty. Konečně na základě části D sdělení o spolupráci Komise schválila „podstatné snížení" (tedy 40 % snížení) výše pokuty pro ADM a Roquette a 20 % snížení výše pokuty pro Akzo, Avebe a Jungbunzlauer (body 418, 423, 426 a 427 odůvodnění).

Řízení a návrhová žádání účastníků řízení

24 Návrhem došlým kanceláři Soudu dne 21. prosince 2001 ADM podala projednávanou žalobu.

25 Na základě zprávy soudce zpravodaje se Soud (třetí senát) rozhodl zahájit ústní část řízení a v rámci organizačních procesních opatření, stanovených v článku 64 jednacího řádu Soudu, položil účastníkům řízení písemné otázky, na které tito odpověděli ve stanovených lhůtách.

26 Řeči účastníků řízení byly vyslechnuty na jednání konaném dne 18. února 2004.

27 Dopisem ze dne 21. července ADM navrhla Soudu, aby zohlednil nový žalobní důvod založený na pokynech pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003 (Úř. věst. C 210, s. 2, dále jen „pokyny z roku 2006") z důvodu, že tyto pokyny představují právní a skutkovou okolnost, která vyšla najevo

v průběhu řízení ve smyslu čl. 48 odst. 2 jednacího řádu Soudu. S ohledem na obecnou zásadu řádného výkonu spravedlnosti, Soud, aniž by znovu otevřel řízení, vyzval Komisi, aby se vyjádřila k návrhu ADM. Dopisem ze dne 11. srpna 2006 Komise oznámila, že se domnívá, že není namístě vyhovět návrhu ADM.

28 ADM navrhuje, aby Soud:

— zrušil článek 1 Rozhodnutí v rozsahu, v jakém se jí týká, nebo přinejmenším v rozsahu, v jakém se v něm má za to, že se účastnila na protiprávním jednání po dni 4. října 1994;

— zrušil článek 3 Rozhodnutí v rozsahu, v jakém se jí týká;

— podpůrně, zrušil nebo podstatně snížil výši pokuty, která jí byla uložena;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

29 Komise navrhuje, aby Soud

— zamítl žalobu;

— uložil ADM náhradu nákladů řízení.

Právní otázky

30 Žalobní důvody dovolávané ADM, které se všechny vztahují ke stanovení pokuty, která jí byla uložena, se týkají zaprvé použitelnosti pokynů v projednávaném případě, zadruhé závažnosti protiprávního jednání, zatřetí doby trvání protiprávního jednání, začtvrté existence polehčujících okolností, zapáté její spolupráce během správního řízení a zašesté dodržování práv obhajoby.

A – *K použitelnosti pokynů*

1. *K porušení zásad právní jistoty a zákazu zpětné účinnosti trestů*

a) Argumenty účastníků řízení

31 ADM uplatňuje, že metoda stanovování pokut zavedená pokyny se radikálně liší od dřívější praxe Komise v této věci, která jak Komise připouští v Rozhodnutí (bod 395 odůvodnění), spočívala v určení výše pokuty podle základní sazby, jež představovala určité procento z prodeje na dotčeném trhu Společenství. Naopak pokyny zavedly na příště pevnou sazbu pokuty, například 20 milionů eur v případě velmi závažného protiprávního jednání, nezávisle na objemu prodeje dotyčného výrobku.

32 ADM poznamenává, že v období dotčeném v projednávané věci (od roku 1991 až do roku 1994 nebo od roku 1991 až do roku 1995) Komise uložila podle této ustálené praxe pokuty, jejichž výše se obecně pohybovala mezi 2 a 9 % obratu dosaženého prodejem dotčeného výrobku na trhu Společenství. Naopak, použití nové politiky vycházející z pokynů vede k pokutám, jejichž výše je 43 až 153násobně vyšší než výše pokut, které by byly uloženy na základě dřívější praxe.

33 ADM uznává, že Komise disponuje při zvýšení pokut diskreční pravomocí, jelikož politika v oblasti práva hospodářské soutěže vyžaduje, aby byly ukládány pokuty se zvýšeným odrazujícím účinkem. Nicméně tím, že Komise uložila pokutu, jejíž výše se zdá být 43 až 153násobně vyšší než výše pokuty, která by byla stanovena podle dřívější praxe, zjevně překročila tento prostor pro uvážení. V rozporu s tím, co tvrdí Komise, je tento závěr podpořen rozsudkem Soudu ze dne 20. března 2002, Lögstör Rör v. Komise (T-16/99, Recueil, s. II-1633, bod 237). ADM totiž jednak zdůrazňuje, že v tomto rozsudku Soud připustil možnost Komise zvýšit úroveň pokut v mezích uvedených nařízením č. 17, pokud je to nezbytné k zajištění provádění politiky Společenství v oblasti hospodářské soutěže. Avšak ani v Rozhodnutí, ani ve svých písemných odůvodněních Komise neposkytla odůvodnění nebo nepodala důkazy prokazující, že při provádění této politiky je nezbytné ukládat pokuty 43 až 153násobně vyšší, než byly pokuty při přezkumu podle dřívější praxe. Kromě toho poznamenává, že ve věci, ve které byl vydán uvedený rozsudek, jakož i ve všech ostatních věcech týkajících se kartelové dohody ohledně trubek dálkového vytápění, s výjimkou případu společnosti ABB, Komise uložila pokuty na srovnatelné úrovni jako byla ta, která převládala při uplatňování dřívější praxe Komise. Uplatňuje totiž, že podnikům dotčeným v této kartelové dohodě byly uloženy pokuty představující pouze 3 až 14 % dotčeného prodeje, a dokonce i společnosti ABB byla uložena pouze pokuta odpovídající 44 % jejího dotčeného obratu.

34 ADM se domnívá, že dotyčné podniky musí být schopny vykonávat svou činnost za předvídatelných podmínek. Rovněž podle pokynů (prvního pododstavce) se Komise

při stanovení výše pokut musí řídit soudržnou a nediskriminační politikou. ADM má za to, že neexistence právní jistoty při stanovování pokut je neslučitelná s myšlenkou účinného provedení odrazujícího charakteru pokuty. Aby měla pokuta v jednotlivém případě skutečně odrazující účinek, je nezbytné, aby podniky dopředu znaly použitelné sankce. ADM uvádí, že účinná celková amnestie nebo politika shovívavosti vyžadují, aby sankce použitelné v případě odmítnutí spolupráce byly předem jasně vymezeny. Stejně tak je nerozumné udržovat stav stálé nejistoty ohledně úrovně pokut, které mohou být uloženy v případě porušení pravidel hospodářské soutěže, zejména z důvodu značné doby nezbytné k prošetření takovýchto protiprávních jednání. V důsledku toho zásada právní jistoty vyžaduje, aby postup, který Komise přijme pro stanovení pokut podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, byl s dostatečným stupněm jistoty předvídatelný.

35 ADM doplňuje, že z manuálu k pokynům Sentencing Commission Spojených států [bod 1B1.11(b)(1), dále jen „americké pokyny"] a z judikatury federálního odvolacího soudu [rozsudek United States v. Kimler, 167 F. 3d 889 (5th Circ. 1999)] vyplývá, že zpětná účinnost nových pokynů v oblasti pokut je zakázána pravidlem *ex post facto* ústavy Spojených států, vede-li k uložení přísnějšího trestu než je trest stanovený v okamžiku, kdy k protiprávnímu jednání došlo.

36 Podle ADM v důsledku toho zpětné použití nové politiky, stanovené v pokynech, na protiprávní jednání, k němuž jako v projednávaném případě došlo před jejich zveřejněním, která vede k tomu, že je ADM uložena o tolik vyšší pokuta, než jsou pokuty ukládané podle dřívější praxe, a to aniž by tato odchylka byla nezbytná pro zajištění dodržování politiky v oblasti práva hospodářské soutěže, porušuje zásadu právní jistoty a je protiprávní.

37 Komise navrhuje zamítnutí žalobního důvodu.

b) Závěry Soudu

38 Soud nejprve připomíná, že zásada zákazu zpětné účinnosti trestních zákonů, zakotvená jako základní právo v článku 7 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, představuje obecnou právní zásadu Společenství, jejíž dodržování je nutné, jsou-li ukládány pokuty za porušení pravidel hospodářské soutěže, a že tato zásada vyžaduje, aby vyslovené sankce odpovídaly sankcím, jež byly stanoveny v době, kdy k protiprávnímu jednání došlo (rozsudek Soudního dvora ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Sb. rozh. s. I-5425, bod 202; rozsudky Soudu ze dne 20. března 2002, LR AF 1998 v. Komise, T-23/99, Recueil, s. II-1705, body 218 až 221, a ze dne 9. července 2003, Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, T-224/00, Recueil, s. II-2597, bod 39).

39 Dále má Soud za to, že přijetí pokynů, které mohou změnit obecnou politiku hospodářské soutěže Komise v oblasti pokut, může v zásadě spadat do působnosti zásady zákazu zpětné účinnosti.

40 Jednak, pokyny totiž mohou způsobovat právní účinky. Tyto právní účinky nevyplývají z vlastního normativního charakteru pokynů, ale z přijetí a zveřejnění pokynů Komisí. Toto přijetí a zveřejnění pokynů vede k vlastnímu omezení posuzovací pravomoci Komise, která se nemůže od těchto pokusů odchýlit, aniž by byla případně sankcionována z důvodu porušení obecných právních zásad, jako je zásada rovného zacházení, ochrany legitimního očekávání a právní jistoty (viz v tomto smyslu rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, body 209 až 212).

41 Kromě toho pokyny, jakožto nástroj politiky v oblasti hospodářské soutěže, spadají do působnosti zásady zákazu zpětné účinnosti stejně jako nový soudní výklad normy stanovující protiprávní jednání podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva k čl. 7 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (viz zejména rozsudky ESLP S. W. a C. R. v. Spojené království ze dne 22. listopadu 1995, série A č. 335-B a 335-C, § 34 až 36 a § 32 až 34; Cantoni v. Francie ze dne 15. listopadu 1996, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1996-V, § 29 až 32, a Coëme a další v. Belgie ze dne 22. června 2000, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 2000-VII, § 145), na základě které toto posledně uvedené ustanovení brání zpětnému použití nového výkladu normy stanovující protiprávní jednání. Tak je tomu podle této judikatury zvláště tehdy, pokud se jedná o soudní výklad, jehož výsledek nebyl v době, kdy k protiprávnímu jednání došlo, rozumně předvídatelný, zejména s ohledem na výklad zastávaný v této době v judikatuře týkající se dotčeného právního ustanovení. Je nicméně třeba upřesnit, že z téže judikatury vyplývá, že dosah pojmu „předvídatelnost" do značné míry závisí na obsahu textu, o nějž se jedná, oblasti, kterou pokrývá, jakož i na množství a postavení jeho adresátů. Předvídatelnost zákona tak nebrání tomu, aby dotyčná osoba byla přinucena obstarat si odborné rady pro přiměřené posouzení důsledků, jež mohou za okolností konkrétního případu z daného aktu vyplývat. Konkrétněji, podle rozsudku Cantoni v. Francie (výše uvedený, § 35) to platí zvláště pro podnikatele, kteří obvykle musí při výkonu svého povolání prokazovat značnou obezřetnost. Lze od nich tedy očekávat, že pečlivě posoudí rizika, která toto povolání zahrnuje (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, body 215 až 223).

42 S přihlédnutím k výše uvedenému je tedy namístě ověřit, zda změna, kterou představuje přijetí pokynů, byla rozumně předvídatelná v době, kdy došlo k dotyčným protiprávním jednáním.

43 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že hlavní inovace pokynů spočívá v tom, že výchozím bodem pro výpočet je základní částka určená rozpětími stanovenými v tomto ohledu uvedenými pokyny, přičemž tato rozpětí odrážejí různé stupně

závažnosti porušení, které ale jako takové nesouvisejí s relevantním obratem. Tato metoda je tak v podstatě založena na stanovení sazeb pokut, byť relativním a pružném (rozsudek Dansk Rørindustri v. Komise, bod 38 výše, bod 225).

44 Dále je třeba připomenout, že skutečnost, že Komise v minulosti uplatňovala pokuty určité úrovně na určité typy protiprávního jednání, ji nemůže zbavit možnosti zvýšit tuto úroveň v mezích uvedených v nařízení č. 17, je-li to nezbytné k tomu, aby bylo zajištěno uplatňování politiky Společenství hospodářské soutěže, ale že naopak účinné použití soutěžních pravidel Společenství vyžaduje, aby Komise měla možnost kdykoli přizpůsobit úroveň pokut potřebám této politiky (viz v tomto smyslu rozsudky Soudního dvora Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, bod 227, ze dne 7. června 1983, Musique Diffusion française a další v. Komise, 100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, bod 109, a ze dne 2. října 2003, Aristrain v. Komise, C-196/99 P, Recueil, s. I-11005, bod 81; rozsudky Soudu ze dne 10. března 1992, Solvay v. Komise, T-12/89, Recueil, s. II-907, bod 309, a ze dne 14. května 1998, Europa Carton v. Komise, T-304/94, Recueil, s. II-869, bod 89; rozsudek Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 37 výše, bod 56).

45 Z toho plyne, že podniky, vůči nimž se vede správní řízení, jež může vyústit v pokutu, nemohou nabýt legitimního očekávání, že Komise nepřekročí úroveň pokut používanou dříve, ani očekávání ohledně metody jejich výpočtu (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, bod 228).

46 Uvedené podniky tedy musí vzít v úvahu možnost, že se Komise kdykoli rozhodne zvýšit úroveň výše pokut ve srovnání s úrovní používanou v minulosti. Toto platí nejen, pokud Komise přikročí ke zvýšení úrovně výše pokut při jejich uložení v individuálních rozhodnutích, ale rovněž, pokud k tomuto zvýšení dojde

v projednávaných případech použitím obecně závazných pravidel chování, jako jsou pokyny (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, body 229 a 230).

47 S výhradou argumentů obsažených níže v bodě 99 a následujících bodech, ADM v zásadě neprávem uplatňuje, že v kontextu kartelové dohody je zvýšení úrovně pokut Komisí zjevně nepřiměřené ve vztahu k cíli zajištění uplatňování politiky hospodářské soutěže.

48 Stejně tak okolnost uplatněná ADM, i kdyby byla prokázaná, že použití nové politiky povede k pokutám, jejichž výše bude 43 až 153násobně vyšší než výše pokut, které by byly uloženy na základě dřívější praxe, nemůže mít za následek porušení zásady zákazu zpětné účinnosti. S ohledem zejména na judikaturu uvedenou v bodě 41 tohoto rozsudku, musela totiž ADM rozumně předvídat, že Komise může kdykoliv změnit obecnou úroveň pokut v kontextu provádění jiné politiky hospodářské soutěže. ADM tak měla možnost rozumně předvídat takové zvýšení, i kdyby bylo prokázané, v době, kdy došlo k dotyčným protiprávním jednáním.

49 Konečně v rozsahu, v němž se ADM domnívá, že pro zajištění odrazujícího účinku pokut je nezbytné, aby podniky předem znaly úroveň pokut, které musí očekávat, pokud se dopustí porušení pravidel Společenství hospodářské soutěže, stačí zdůraznit, že odrazující charakter pokut nikterak nepředpokládá, že podniky předem znají přesnou úroveň pokuty, kterou musí očekávat za dané protisoutěžní chování.

50 V důsledku toho musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení zásad právní jistoty a zákazu zpětné účinnosti trestů.

2. *K porušení zásady rovného zacházení*

a) Argumenty účastníků řízení

51 ADM tvrdí, že použití pokynů porušuje zásadu rovného zacházení, protože vede k rozlišování podniků, které porušily právo hospodářské soutěže, nikoliv na základě data protiprávního jednání, ale na základě dne, kdy Komise přijala rozhodnutí, který tato stanoví svévolným způsobem. Jako příklad ADM uvádí, že podnikům, na které se vztahuje rozhodnutí Komise 97/624/ES ze dne 14. května 1997, v řízení podle článku [82] Smlouvy o ES (IV/34.621, 35.059/F-3 – Irish Sugar plc) (Úř. věst. L 258, s. 1), a rozhodnutí Komise 94/210/ES ze dne 29. března 1994, v řízení podle článků [81] a [82] Smlouvy o ES (IV/33.941 – HOV-SVZ/MCN) (Úř. věst. L 104, s. 34), byly uloženy pokuty, které představují pouze 6,8, respektive 5 % objemu prodeje dosaženého na relevantním trhu, ačkoliv k dotčeným protiprávním jednáním došlo současně s kartelovou dohodou o glukonátu sodném.

52 Komise navrhuje zamítnutí tohoto žalobního důvodu.

b) Závěry Soudu

53 Je ustálenou judikaturou, že použití metody uvedené v pokynech o metodě pro stanovování pokut nepředstavuje diskriminační zacházení vzhledem k podnikům,

které porušily pravidla hospodářské soutěže Společenství během téhož období, ale které byly z důvodů vztahujících se ke dni odhalení protiprávního jednání nebo k průběhu proti nim zahájeného správního řízení potrestány ke dni předcházejícímu přijetí a zveřejnění pokynů (viz v tomto smyslu rozsudek Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, body 69 až 73; rozsudek Soudu ze dne 12. července 2001, Tate & Lyle a další v. Komise, T-202/98, T-204/98 a T-207/98, Recueil, s. II-2035, body 118 a 119).

54 V důsledku toho, z důvodů uplatněných v rozsudcích uvedených v předcházejícím bodě, je třeba rovněž zamítnout žalobní důvod vycházející z porušení zásady rovného zacházení.

B – *K závažnosti protiprávního jednání*

1. *Úvod*

55 ADM má za to, že Komise neposoudila správně závažnost protiprávního jednání v rámci stanovení výše pokuty. Žalobní důvody uplatněné k tomuto předmětu se týkají zaprvé nezohlednění nebo nedostatečného zohlednění obratu vycházejícího z prodeje dotčeného výrobku, zadruhé nezohlednění nebo nedostatečného zohlednění omezené velikosti trhu s glukonátem sodným, zatřetí dvojího zohlednění nezbytnosti odrazujícího účinku pokuty, začtvrté použití koeficientu navýšení na výchozí částku a zapáté skutečného dopadu kartelové dohody na trh.

56 Dříve, než je možno se vyjádřit k opodstatněnosti jednotlivých žalobních důvodů uplatňovaných v tomto kontextu, je třeba shrnout metodu sledovanou Komisí v projednávaném případě, co se týče posouzení a zohlednění závažnosti protiprávní jednání, tak jak vyplývá z bodů odůvodnění Rozhodnutí.

57 Z Rozhodnutí vyplývá, že při posuzování závažnosti protiprávní jednání měla Komise nejdříve za to, že se dotyčné podniky dopustily velmi závažného protiprávního jednání s ohledem na jeho povahu, skutečný dopad na trh s glukonátem sodným v EHP a velikost dotčeného zeměpisného trhu, který se dotýkal celého EHP (body 334 až 371 odůvodnění Rozhodnutí).

58 Dále se Komise domnívala, že je třeba vůči dotyčným podnikům uplatnit „rozdílné zacházení, aby mohla být zohledněna jejich skutečná hospodářská schopnost způsobit významnou škodu na hospodářské soutěži a [...] stanovena pokuta na úrovni zajišťující dostatečně odrazující účinek". V tomto kontextu Komise uvedla, že zohlední specifickou váhu každého podniku, a tedy skutečný dopad jeho protiprávního jednání na hospodářskou soutěž (body 378 až 379 odůvodnění Rozhodnutí).

59 Za účelem posouzení těchto prvků se Komise rozhodla opřít o obraty dosažené dotyčnými podniky prodejem glukonátu sodného na světové úrovni v průběhu posledního roku, ve kterém došlo k protiprávnímu jednání, a sice roku 1995. Komise v tomto kontextu měla za to, že „jelikož je trh s [glukonátem sodným] [...] globální, poskytují tyto obraty nejlepší údaj o schopnosti zúčastněných podniků způsobit značnou škodu ostatním hospodářským subjektům na společném trhu nebo v EHP" (bod 381 odůvodnění Rozhodnutí). Komise dodala, že podle ní je tato metoda potvrzena skutečností, že se jednalo o celosvětovou kartelovou dohodu, jejímž předmětem bylo zejména rozdělení trhů v celosvětovém měřítku, a tedy vyloučení určitých oblastí trhu v EHP z hospodářské soutěže. Navíc se domnívala, že celosvětový obrat strany kartelové dohody poskytuje rovněž představu o jejím

příspěvku k účinnosti kartelové dohody v jejím celku, nebo naopak o nestabilitě, kterou by se vyznačovala, pokud by se jí uvedená strana neúčastnila (bod 381 odůvodnění Rozhodnutí).

60 Na tomto základě se Komise rozhodla vymezit dvě kategorie podniků, a sice jednak kategorii tvořenou „třemi hlavními výrobci glukonátu sodného, [kteří] drželi na celosvětovém trhu podíly vyšší než 20 %", a jednak kategorii tvořenou podniky, „jejichž podíly na trhu byly na celosvětovém trhu s glukonátem sodným značně nižší (méně než 10 %)" (bod 382 odůvodnění Rozhodnutí). Komise tak stanovila výchozí částku pokuty 10 milionů eur pro podniky první kategorie, která zahrnovala Fujisawa, Jungbunzlauer a Roquette, jejichž příslušné podíly na trhu dosahovaly výše přibližně 36, 25 a 21 %, a výchozí částku 5 milionů eur pro podniky spadající do druhé kategorie, a sice Glucona a ADM, jejichž podíly na trhu dosahovaly pro obě přibližně 9 %. Vzhledem k tomu, že Glucona byla vlastněna společně a nerozdílně Akzo a Avebe, stanovila tedy Komise pro každou z těchto společností základní částku pokuty ve výši 2,5 milionů eur (bod 385 odůvodnění Rozhodnutí).

61 Konečně, za účelem zajištění jednak toho, aby měla pokuta dostatečně odrazující účinek, a jednak toho, aby se přihlédlo ke skutečnosti, že velké podniky mají právní a ekonomické znalosti a infrastruktury, které jim umožní lépe rozpoznat, že jejich chování představuje protiprávní jednání a jaké důsledky z něj vyplývají z práva hospodářské soutěže, Komise provedla úpravu této výchozí částky. V důsledku toho, s ohledem na velikost a celkové zdroje dotčených podniků, Komise použila násobící koeficient 2,5 na výchozí částku stanovenou pro ADM a Slzo, a stanovila tak výši pokuty v závislosti na závažnosti protiprávního jednání na 12,5 milionů eur v případě ADM a 6,25 milionů eur v případě Akzo (bod 388 odůvodnění Rozhodnutí).

2. *K nezohlednění nebo nedostatečnému zohlednění obratu vyplývajícímu z prodeje dotčeného výrobku*

a) Argumenty účastníků řízení

62 ADM vytýká Komisi, že při stanovení základní částky pokuty nezohlednila nebo nezohlednila dostatečně její obrat, kterého dosáhla díky prodeji dotčeného výrobku.

63 ADM jednak uplatňuje, že z judikatury Soudu vyplývá, že obrat dosažený díky dotčenému výrobku je významným prvkem při stanovování pokut (rozsudky Soudu ze dne 14. července 1994, Parker Pen v. Komise, T-77/92, Recueil, s. II-549, body 92 až 95; ze dne 8. října 1996, Compagnie maritime belge transports a další v. Komise, T-24/93 až T-26/93 a T-28/93, Recueil, s. II-1201, bod 233; ze dne 21. října 1997, Deutsche Bahn v. Komise, T-229/94, Recueil, s. II-1689, bod 127, a ze dne 14. května 1998, SCA Holding v. Komise, T-327/94, Recueil, s. II-1373, bod 176).

64 ADM má za to, že přihlédnutí k obratu dosaženému díky dotčenému výrobku v EHP je vhodným základem pro posouzení narušení hospodářské soutěže na dotčeném výrobkovém trhu v rámci Společenství, jakož i relativního významu účastníků kartelové dohody ve vztahu k dotčeným výrobkům. Tento závěr je podpořen judikaturou Soudu (rozsudky Soudu Europa Carton v. Komise, bod 44 výše, bod 126, a ze dne 14. května 1998, KNP BT v. Komise, T-309/94, Recueil, s. II-1007, bod 108, potvrzený na základě kasačního opravného prostředku rozsudkem Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, KNP BT v. Komise, C-248/98 P, Recueil, s. I-9641).

65 Kromě toho podle ADM rozsudek Soudu ze dne 20. března 2002, HFB a další v. Komise (T-9/99, Recueil, s. II-1487, bod 442) potvrzuje, že při stanovení pokuty je nepřiměřené přihlédnutí k celkové velikosti podniku protiprávní.

66 ADM rovněž tvrdí, že v rozhodovací praxi posledních let týkající se podobných věcí, jako je věc v projednávaném případě [rozhodnutí Komise 94/601/ES ze dne 13. července 1994, v řízení podle článku 85 Smlouvy o ES (IV/C/33.833 – Lepenka) (Úř. věst. L 243, s. 1); rozhodnutí Komise 94/815/ES ze dne 30. listopadu 1994, v řízení podle článku 85 Smlouvy o ES (IV/33.126 a 33.322 – Cement) (Úř. věst. L 343, s. 1); rozhodnutí Komise 86/398/EHS ze dne 23. dubna 1986, v řízení podle článku 85 Smlouvy o EHS (IV/31.149 – Polypropylen) (Úř. věst. L 230, s. 1); rozhodnutí Komise 89/515/EHS ze dne 2. srpna 1989, v řízení podle článku 85 Smlouvy o EHS (IV/31.553 – Svařované sítě) (Úř. věst. L 260, s. 1), a rozhodnutí Komise 94/215/ESUO ze dne 16. února 1994, v řízení podle článku 65 Smlouvy o ESUO, které se týká dohod a jednání ve vzájemné shodě zahrnujících evropské výrobce trámů (Úř. věst. L 116, s. 1)], se Komise sama opřela o objem prodeje dosažený na základě dotčeného výrobku na trhu Společenství, jak krom toho přiznala v Rozhodnutí (bod 395 odůvodnění). ADM uvádí, že Komise, která se v těchto rozhodnutích opřela o toto kritérium výpočtu, stanovila pokuty, jejichž výše se pohybovala mezi 2 a 9 % obratu dosaženého dotyčnými podniky díky dotyčnému výrobku. ADM zdůrazňuje, že pokud by Komise sledovala toto kritérium výpočtu rovněž v projednávaném případě, musela by jí uložit pokutu pohybující se mezi 66 000 a 236 000 eur. Naopak tím, že se Komise nedržela tohoto kritéria výpočtu, uložila jí v projednávaném případě pokuty, jejichž výše je 43 až 153násobně vyšší než výše pokut, které by jí uložila na tomto základě.

67 ADM má za to, že přístup Komise vede k tomu, že v případě výrobku vyplňujícího obchodní mezeru a s malou obchodní hodnotou jsou uloženy stejné sankce jako u kartelové dohody týkající se výrobku, který má vysokou obchodní hodnotu a je hospodářsky významný. Domnívá se, že Komise v žádné fázi stanovení pokuty nezohlednila dostatečně omezenou výši obratu, který dosáhla prodejem glukonátu sodného.

68 ADM doplňuje, že i kdyby se přihlédlo k jejímu prodeji glukonátu sodného v EHP v rámci celého období, během kterého trvala kartelová dohoda, a nikoliv v průběhu jediného roku, zůstává pokuta stanovená Komisí zjevně nepřiměřená. Její obrat dosažený prodejem glukonátu sodného v EHP mezi červnem 1991 a červnem 1995 (což je doba uvedená Komisí) totiž obnášel pouze přibližně 7,83 milionů eur pro glukonát sodný, a pokuta v důsledku toho představuje 216 % této částky. Mezi červnem 1991 a říjnem 1994 (to znamená celková doba, během které se ADM dle svého názoru účastnila na kartelové dohodě) byl obrat, kterého v EHP dosáhla pro glukonát sodný, přibližně 5,96 milionů eur a uložená pokuta představuje 283 % této částky. Ať už se přihlédne k jakékoliv přesné době účasti na kartelové dohodě, pokuta překračuje více než 200 % celkové hodnoty prodeje během celkové doby, během které se ADM účastnila na kartelové dohodě. Pokuta odpovídající 644 % ročního prodeje by totiž vyplývala z použití metody sledované americkými orgány, kterou uvádí Komise, jen pokud by kartelová dohoda trvala 32 let (a ne méně než čtyři roky).

69 V důsledku toho se ADM domnívá, že Komise nejenže porušila zásady zakotvené judikaturou, ale rovněž porušila zásadu proporcionality.

70 Kromě toho má ADM za to, že pokyny uvádí, že je „nezbytné brát v úvahu, zda původci protiprávních jednání skutečně měli hospodářskou schopnost způsobit významnou škodu jiným hospodářským subjektům, zejména pak spotřebitelům" a že mimoto stanoví v případě kartelů případné poměrné vážení částky určené k tomu, aby se zohlednil „skutečný dopad [...] protiprávního jednání každého podniku na hospodářskou soutěž".

71 Přitom podle ADM může být hospodářský dopad, ať už na hospodářskou soutěž, nebo na jiné hospodářské subjekty, zhodnocen pouze ve vztahu k objemu prodeje dotčeného výrobku. Pouze přihlédnutí k prodeji umožňuje odhadnout rozsah případné újmy spotřebitelů nebo hospodářské soutěže v důsledku protisoutěžní výhody nebo jiných protiprávních zisků.

72 V důsledku toho má ADM za to, že Komise tím, že nezohlednila obrat vyplývající z prodeje dotčeného výrobku, neuplatnila správně své vlastní pokyny.

73 Konečně ADM vznáší, že Komise tím, že neposkytla zvláštní důvody na podporu svého rozhodnutí nezohlednit prodej, který ADM uskutečnila na dotčeném výrobkovém trhu v EHP, porušila povinnost odůvodnění.

74 Komise navrhuje zamítnutí uplatněných žalobních důvodů.

b) Závěry Soudu

75 ADM vznáší porušení zaprvé zásady proporcionality, zadruhé pokynů a zatřetí povinnosti odůvodnění.

K porušení zásady proporcionality

76 Jak bylo uznáno ustálenou judikaturou, závažnost protiprávních jednání musí být zjištěna v závislosti na vícero skutečnostech, jakými jsou zejména zvláštní okolnosti

věci a její kontext, a to aniž by byl sestaven závazný nebo taxativní výčet kritérií, ke kterým musí být povinně přihlédnuto (usnesení Soudního dvora ze dne 25. března 1996, SPO a další v. Komise, C-137/95 P, Recueil, s. I-1611, bod 54, a rozsudek Soudního dvora ze dne 17. července 1997, Ferriere Nord v. Komise, C-219/95 P, Recueil, s. I-4411, bod 33; rozsudek HFB a další v. Komise, bod 65 výše, bod 443).

77 Stejně tak je ustálenou judikaturou, že mezi posuzované faktory závažnosti protiprávního jednání je možné případně zahrnout objem a hodnotu zboží, které je předmětem protiprávního jednání, jakož i velikost a hospodářskou schopnost podniku, a tedy vliv, který tento podnik mohl vykonávat na relevantním trhu. Jednak z toho vyplývá, že je při stanovení výše pokuty možné přihlédnout jak k celkovému obratu podniku, který představuje údaj, byť jen přibližný a nedokonalý, o jeho velikosti a hospodářské síle, tak k tržnímu podílu dotčených podniků na relevantním trhu, který tedy může poskytnout údaj o rozsahu protiprávního jednání. Na druhé straně z toho plyne, že ani jednomu, ani druhému z těchto údajů nelze přikládat přílišný význam ve srovnání s jinými posuzovanými faktory, takže stanovení přiměřené výše pokuty nemůže být výsledkem pouhého výpočtu založeného na celkovém obratu (viz v tomto smyslu rozsudek Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše, body 120 a 121; rozsudky Parker Pen v. Komise, bod 63 výše, bod 94; SCA Holding v. Komise, bod 63 výše, bod 176; Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, bod 188, a HFB a další v. Komise, bod 65 výše, bod 444).

78 Z toho plyne, že nelze-li popřít, jak zdůrazňuje ADM, že obrat dotčeného výrobku může tvořit vhodný základ pro zhodnocení narušení hospodářské soutěže na dotčeném výrobkovém trhu uvnitř Společenství, stejně jako velikosti jednotlivých účastníků kartelové dohody vzhledem k dotčeným výrobkům, nemění to nic na skutečnosti, že tento prvek zdaleka nepředstavuje jediné kritérium, podle kterého musí Komise posuzovat závažnost protiprávního jednání.

79 V důsledku toho by, na rozdíl od tvrzení ADM, omezení se na posouzení spojitosti mezi uloženou pokutou a obratem dotčeného výrobku, aby bylo možné posoudit její přiměřenou povahu, jak zřejmě tato společnost navrhuje, znamenalo přisouzení přílišného významu tomuto prvku.

80 V každém případě jediná okolnost uplatněná ADM, že uložená pokuta překračuje výši obratu, který v EHP dosáhla prodejem tohoto výrobku v průběhu doby trvání kartelové dohody, nebo jí dokonce překračuje významným způsobem, nestačí k prokázání nepřiměřeného charakteru pokuty. Přiměřený charakter této úrovně pokuty je totiž třeba posoudit s ohledem na souhrn skutečností, k nimiž Komise musí přihlédnout při posouzení závažnosti protiprávního jednání, a sice s ohledem na samotnou povahu protiprávního jednání, jeho skutečný dopad na relevantní trh a rozsah zeměpisného trhu. Opodstatněnost Rozhodnutí ve vztahu k některým těmto kritériím bude v důsledku argumentace ADM přezkoumána níže.

81 Proto musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení zásady proporcionality v rozsahu, v němž výše uložené pokuty překračuje výši obratu, který ADM dosáhla v EHP prodejem dotčeného výrobku v průběhu doby trvání kartelové dohody.

K porušení pokynů

82 Jak již měl Soud příležitost konstatovat, pokyny nestanoví, že se výše pokut vypočítá podle celkového obratu nebo obratu dosaženého podniky na dotčeném trhu. Nicméně ale ani nebrání tomu, aby tyto obraty byly při stanovení výše pokuty zohledněny, aby byly dodrženy základní zásady práva Společenství, vyžadují-li to okolnosti (viz v tomto smyslu rozsudek LR AF 1998 v. Komise, bod 38 výše, body 283,

potvrzený v řízení o kasačním opravném prostředku rozsudkem Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, bod 258, a Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, bod 187).

83 V důsledku toho pokyny nestanoví, že obraty dotčených podniků, ať už se jedná o celkový obrat, nebo obrat vycházející z prodeje dotčeného výrobku, představují výchozí bod pro stanovení výše pokut, a ještě méně to, že představují jediná relevantní kritéria pro stanovení závažnosti protiprávního jednání.

84 Naopak, Komise je může zohlednit jako jedno z relevantních kritérií. Tak tomu je zejména tehdy, přizpůsobí-li Komise, podle třetího až šestého pododstavce bodu 1 A pokynů, výši pokut, aby zajistila jejich dostatečně odrazující úroveň. V tomto kontextu Komise zohledňuje, zda původci protiprávních jednání skutečně měli hospodářskou schopnost způsobit významnou škodu jiným hospodářským subjektům, a nezbytnost zajistit pokutě dostatečně odrazující povahu (bod 1 A čtvrtý pododstavec) a provádí poměrné vážení stanovených částek, aby se vzala v úvahu specifická váha, a tedy skutečný dopad protiprávního jednání každého podniku na hospodářskou soutěž, zejména existuje-li značná nerovnost ve velikosti podniků, které se dopustily protiprávního jednání stejného typu (bod 1 A šestý pododstavec).

85 Komise obzvláště ve svých písemných odůvodněních tvrdila, že v rámci rozdílného zacházení mezi dotyčnými podniky musí pro posouzení skutečného dopadu protiprávního jednání každého podniku na hospodářskou soutěž přihlédnout k obratu vycházejícímu z prodeje dotčeného výrobku.

86 Jak vyplývá z bodů 378 až 382 odůvodnění Rozhodnutí, v rozporu s tím, co tvrdí ADM, Komise v tomto kontextu správně přihlédla k obratu dotyčných stran vycházejícímu z prodeje dotčeného výrobku. Jak již totiž bylo uvedeno v bodech 58 a 60 výše, pro použití uvedeného rozdílného zacházení na dotyčné podniky se Komise opřela o obrat, kterého dosáhly díky prodeji glukonátu sodného na světové úrovni v průběhu posledního roku, ve kterém došlo k protiprávnímu jednání, a sice roku 1995.

87 Přitom v projednávaném případě se jedná o kartel sdružující podniky, které drží téměř všechny tržní podíly relevantního výrobku na světové úrovni. Kromě toho se kartel týká stanovení cen a rozdělení trhu přidělením prodejních kvót. V takovém případě může Komise, v rámci rozdílného zacházení s dotčenými podniky, vycházet právoplatně z obratů dosažených jednotlivými účastníky této kartelové dohody jejich prodejem glukonátu sodného na světové úrovni. Cílem tohoto rozdílného zacházení je totiž zhodnocení skutečné hospodářské schopnosti původců protiprávního jednání způsobit protiprávním jednáním škodu hospodářské soutěži, a tedy zohlednění jejich specifické váhy uvnitř kartelu, takže Komise nepřekročila svůj široký prostor pro uvážení, když se domnívala, že podíl jednotlivých účastníků kartelové dohody na světovém trhu je vhodným popisným ukazatelem.

88 V důsledku toho musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení pokynů.

K porušení povinnosti odůvodnění

89 Podle ustálené judikatury musí z odůvodnění vyžadovaného článkem 253 ES jasně a jednoznačně vyplývat úvahy orgánu Společenství, jenž příslušný akt vydal, tak aby se zúčastněné osoby mohly seznámit s důvody, které vedly k přijetí opatření, a příslušný soud mohl vykonávat svůj přezkum. Požadavek odůvodnění musí být

posuzován v závislosti na okolnostech případu, zejména v závislosti na obsahu aktu, povaze dovolávaných důvodů a zájmu, který mohou mít osoby, kterým je akt určen, nebo jiné osoby, kterých se akt bezprostředně a osobně dotýká, na získání těchto vysvětlení. Není požadováno, aby odůvodnění upřesňovalo všechny relevantní skutkové a právní okolnosti, jelikož otázka, zda odůvodnění aktu splňuje požadavky článku 253 ES, musí být posuzována s ohledem nejen na jeho text, ale také s ohledem na jeho celkovou souvislost, jakož i s ohledem na všechna právní pravidla upravující dotčenou oblast (rozsudky Soudního dvora ze dne 2. dubna 1998, Komise v. Sytraval a Brink's France, C-367/95 P, Recueil, s. I-1719, bod 63, a ze dne 30. září 2003, Německo v. Komise, C-301/96, Recueil, s. I-9919, bod 87).

90 Pokud jde o rozhodnutí, které ukládá pokuty vícero podnikům za porušení pravidel Společenství hospodářské soutěže, dosah povinnosti odůvodnění musí být určen zejména s ohledem na skutečnost, že závažnost protiprávních jednání musí být zjištěna v závislosti na vícero skutečnostech, jakými jsou zejména zvláštní okolnosti věci a její kontext, a to aniž by byl sestaven závazný nebo taxativní výčet kritérií, ke kterým musí být povinně přihlédnuto (usnesení SPO a další v. Komise, bod 76 výše, bod 54).

91 V projednávaném případě Komise nestanovila výši pokuty na základě obratu vztahujícího se k dotyčnému výrobku v EHP. Avšak, v rozporu s tvrzením ADM, Komise nebyla povinna stanovit výši pokuty, která má být podniku uložena, na základě jeho obratu vztahujícím se k dotyčnému výrobku v EHP (viz body 85 a 86 výše). V důsledku toho nemůže být Komisi vytýkáno, že při stanovení výše uložené pokuty neuvedla důvody, pro které nevyužila tento činitel.

92 V důsledku toho musí být rovněž zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení povinnosti odůvodnění.

3. *K nezohlednění nebo nedostatečnému zohlednění omezené velikosti relevantního výrobkového trhu*

a) Argumenty účastníků řízení

93 ADM má za to, že Komise v rozporu s tím, co tvrdila v bodě 377 odůvodnění Rozhodnutí, při stanovení pokuty nezohlednila nebo přinejmenším správně nezohlednila omezenou velikost dotčeného výrobkového trhu.

94 ADM zaprvé poznamenává, že Komise stanovila výchozí částku pokuty pro všechny dotyčné podniky na 40 milionů eur, z toho 5 milionů eur pro ADM samotnou (bod 385 odůvodnění Rozhodnutí). Přitom částka 40 milionů eur odpovídá více než 200 % prodeje glukonátu sodného uskutečněného v EHP v roce 1995 všemi dotyčnými podniky. ADM kromě toho tvrdí, že konečná pokuta uplatněná Komisí odpovídá, před snížením z důvodu spolupráce, 438 % a po tomto snížení 294 % objemu prodeje glukonátu sodného v EHP v roce 1995 (body 396 a 440 odůvodnění rozhodnutí).

95 Zadruhé, při srovnání pokuty, kterou jí Komise uložila v projednávaném případě, s pokutou uloženou ve věci „Fosfát zinku", rozhodnutí Komise 2003/437/ES ze dne 11. prosince 2001, v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (Věc COMP/E-1/37.027 – Fosfát zinku) (Úř. věst. 2003, L 153, s. 1), se ADM domnívá, že Komise porušila zásadu rovného zacházení. Uvádí totiž, že i když tyto dvě věci částečně nastaly ve stejné době a jsou srovnatelné nejen ohledně velikosti dotčených trhů, ale rovněž i závažnosti a doby trvání protiprávního jednání, Komise přihlédla k omezené velikosti trhu s fosfátem zinku v Evropě a v této druhé věci stanovila celkovou pokutu na 11,95 milionů eur (nebo 75 % celkového objemu prodeje dotčeného výrobku) oproti 40 milionům eur celkové pokuty ve věci glukonátu sodného (představující více než 200 % prodeje dotčeného výrobku v EHP). Kromě toho ADM poznamenává, že ve věci nazvané „Fosfát zinku" byla

základní částka stanovena na 3 miliony eur pro podniky, které vlastnily podíl na trhu vyšší než 20 %, a na 0,75 milionů eur pro podniky, které měly na trhu podstatně nižší podíl. Přitom připomíná, že v případě glukonátu sodného Komise stanovila výchozí částku pro stanovení pokuty na 10 milionů eur pro podniky, jejichž podíl na trhu byl vyšší než 20 %, a na 5 milionů eur pro podniky, které měly na trhu podstatně nižší podíl.

96 Zatřetí má ADM za to, že Rozhodnutí je v tomto bodě rovněž postiženo porušením povinnosti odůvodnění, jelikož podle ADM existuje rozpor mezi jednak bodem 377 odůvodnění, a jednak body 394 a 395 odůvodnění Rozhodnutí. ADM totiž uplatňuje, že Komise v bodě 377 odůvodnění tvrdí, že přihlédla k obratu dosaženému dotčeným výrobkem, zatímco v bodech 394 a 395 odůvodnění zamítá argumenty předložené ADM, které směřují k tomu, aby bylo přihlédnuto k uvedenému obratu.

97 Komise navrhuje zamítnutí uplatněných žalobních důvodů. Co se týče srovnání projednávaného případu s věcí nazvanou „Fosfát zinku", Komise tvrdí, že v této druhé věci byly zaprvé původně stanovené pokuty sníženy na polovinu z důvodu omezení pokuty na 10 % celkového obratu, které stanoví článek 15 nařízení č. 17, a zadruhé, že nezjistila žádnou přitěžující okolnost. Kromě toho případné přetrvávající rozdíly v projednání těchto dvou věcí mohou být odůvodněny prostorem pro uvážení, kterým Komise ve věci disponuje.

b) Závěry Soudu

98 ADM se dovolává porušení zaprvé zásady proporcionality, zadruhé zásady rovného zacházení a zatřetí povinnosti odůvodnění.

K porušení zásady proporcionality

99 Je třeba připomenout, že podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 se částka pokuty určí na základě závažnosti protiprávního jednání a délky jeho trvání. Mimoto Komise stanovila v souladu s pokyny výchozí částku pokuty v závislosti na závažnosti protiprávního jednání s ohledem na samotnou povahu protiprávního jednání, jeho konkrétní skutečný na trh a na zeměpisný rozsah trhu.

100 Tento právní rámec tedy výslovně neukládá Komisi zohlednit malou velikost výrobkového trhu.

101 Nicméně podle judikatury přísluší Komisi, aby při posouzení závažnosti protiprávního jednání zohlednila velký počet skutečností, jejichž povaha a význam se liší podle typu a zvláštních okolností dotyčného protiprávního jednání (rozsudek Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše, bod 120). Mezi skutečnosti prokazující závažnost protiprávního jednání může případně patřit zejména velikost relevantního výrobkového trhu.

102 V důsledku toho, pokud může být velikost trhu skutečností, která má být zohledněna za účelem zjištění závažnosti protiprávního jednání, liší se její význam v závislosti na zvláštních okolnostech dotyčného protiprávního jednání.

103 V projednávaném případě se protiprávní jednání týká zejména kartelové dohody o cenách, které je ze své podstaty velmi závažné. Kromě toho podniky účastnící se na kartelové dohodě zásobovaly společně více než 90 % celosvětového trhu a 95 % ev-

ropského trhu (bod 9 odůvodnění Rozhodnutí). Konečně je zjevné, že glukonát sodný je prvotní látkou používanou v řadě velmi rozdílných konečných výrobků, takže se tak dotýká mnoha trhů (body 6 a 8 Rozhodnutí). V tomto kontextu má malá velikost relevantního trhu, i kdyby byla prokázaná, pouze nepatrný význam ve vztahu ke všem dalším skutečnostem potvrzujícím závažnost protiprávního jednání.

104 V každém případě je třeba přihlédnout k tomu, že Komise měla za to, že protiprávní jednání musí být považováno za velmi závažné ve smyslu pokynů, které pro takovýto případ stanoví, že Komise může uložit „předpokládanou" výchozí částku nad 20 milionů eur. Nicméně v projednávaném případě vyplývá z bodu 385 odůvodnění Rozhodnutí, že Komise uplatnila pouze výchozí částku 10 milionů eur pro podniky náležející do první kategorie a 5 milionů eur pro podniky náležející do druhé kategorie, což odpovídá polovině, respektive čtvrtině „předpokládané" částky, kterou podle pokynů mohla uložit za velmi závažná protiprávní jednání.

105 Toto stanovení výchozí částky pokuty potvrzuje, jak bylo uvedeno v bodě 377 odůvodnění Rozhodnutí, že Komise přihlédla zejména k omezené velikosti relevantního výrobkového trhu.

106 V důsledku toho musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení zásady proporcionality.

K porušení zásady rovného zacházení

107 Je namístě připomenout, že v souladu s ustálenou judikaturou je zásada rovného zacházení porušena jen tehdy, je-li se srovnatelnými situacemi zacházeno odlišně

nebo s odlišnými situacemi stejně, není-li taková odlišnost objektivně odůvodněna (rozsudky Soudního dvora ze dne 13. prosince 1984, Sermide, 106/83, Recueil, s. 4209, bod 28, a Soudu ze dne 14. května 1998, BPB de Eendracht v. Komise, T-311/94, Recueil, s. II-1129, bod 309).

108 Je rovněž namístě připomenout, že rozhodovací praxe Komise neslouží jako právní rámec pro pokuty v oblasti hospodářské soutěže, neboť tento právní rámec je vymezen čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, jak bylo doplněno pokyny (viz v tomto smyslu rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, body 209 až 213, a v nich uvedená judikatura).

109 Kromě toho stanovování částek pokut spadá do široké posuzovací pravomoci Komise, takže hospodářské subjekty nemohou vložit legitimní očekávání ve stanovení takovýchto částek Komisí (viz v tomto smyslu rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, body 171 a 172, a v nich uvedená judikatura).

110 Konečně je třeba připomenout, že pouhá skutečnost, že Komise měla ve své dřívější rozhodovací praxi za to, že chování odůvodňuje pokutu v určité výši, nikterak neznamená, že je povinna provést téže posouzení v pozdějším rozhodnutí (viz zejména obdobně rozsudky Soudu ze dne 17. prosince 1991, Hercules Chemicals v. Komise, T-7/89, Recueil, s. II-1711, bod 357; ze dne 14. května 1998, Mayr-Melnhof v. Komise, T-347/94, Recueil, s. II-1751, bod 368, a LR AF 1998 v. Komise, bod 38 výše, body 234 a 337).

111 V projednávaném případě je třeba mít za to, že samotné uplatnění rozhodnutí zvaného „Fosfát zinku" ze strany ADM je samo o sobě irelevantní, jelikož Komise nebyla povinna posuzovat projednávanou věc stejně.

112 Pokud jde o použití zásady rovného zacházení v projednávaném případě, je třeba zdůraznit, že jiná rozhodnutí Komise přijatá v oblasti pokut mají pouze orientační charakter, a to tím spíše, když okolnosti věcí týkající se těchto jiných rozhodnutí, jako jsou dotčené trhy, výrobky, země, podniky a časová období, nejsou totožné s okolnostmi napadeného rozhodnutí (viz v tomto smyslu rozsudek Soudu ze dne 13. ledna 2004, JCB Service v. Komise, T-67/01, Recueil, s. II-49, bod 187).

113 Přitom v projednávaném případě je třeba *prima facie* konstatovat, že okolnosti kartelové dohody, která je předmětem Rozhodnutí, se liší od okolností dohody, jež byla předmětem rozhodnutí zvaného „Fosfát zinku". Kartelová dohoda o trhu s fosfátem zinku se totiž vztahovala pouze na území EHP, zatímco kartelová dohoda o glukonátu sodném byla celosvětová. Kromě toho, na rozdíl od projednávaného případu, spojovala kartelová dohoda o trhu s fosfátem zinku pouze podniky s relativně omezenou velikostí. Celosvětový obrat podniků dotčených v rozhodnutí zvaném „Fosfát zinku" se tak nacházel v roce 2000 mezi 7,09 a 278,8 miliony eur, zatímco v projednávané věci se celosvětový obrat dotyčných podniků nacházel v roce 2000 mezi 314 miliony a 14,003 miliardami eur, z čehož 13,936 miliard eur měla ADM.

114 V každém případě, i za předpokladu, že všechny okolnosti relevantní pro účely stanovení přiměřené výše pokuty ve věci, jež byla předmětem rozhodnutí zvaného „Fosfát zinku", mohou být považovány za srovnatelné s okolnostmi projednávaného případu, se Soud na základě svého přezkumu v plné jurisdikci domnívá, že základní částka stanovená Komisí za protiprávní jednání, kterého se dopustila ADM v projednávaném případě, je přiměřená s ohledem na souhrn skutečností uvedených Komisí v Rozhodnutí a posouzení některých těchto skutečností v tomto rozsudku.

115 V důsledku toho se ADM nemůže právoplatně opírat o rozhodnutí Komise ve věci zvané „Fosfát zinku" při prokázání existence porušení zásady rovného zacházení v projednávaném případě.

K porušení povinnosti odůvodnění

116 Pokud jde o tvrzení ADM ohledně existence rozporu mezi jednak bodem 377 a body 394 a 395 odůvodnění Rozhodnutí, je namístě poznamenat, že v bodě 377 odůvodnění Rozhodnutí Komise uvedla, že v rámci stanovení výchozích částek pokut přihlédla k omezené velikosti trhu s glukonátem sodným. V rozporu s tím, co tvrdila ADM, Komise neoponovala tomuto údaji, když v bodě 395 odůvodnění Rozhodnutí zamítla argumenty formulované zejména ADM a vycházející v podstatě z toho, že Komise měla stanovit pokuty podle obratu dosaženého dotyčnými podniky na relevantním trhu. Jednak totiž okolnost, že určité strany, mezi nimi i ADM, dosáhly pouze malého obratu na relevantním trhu, neznamená nezbytně, že tento trh má omezenou velikost. Kromě toho, jak již bylo řečeno v bodě 104 výše, Komise tím, že v projednávaném případě uplatnila pouze výchozí částku 10 milionů eur, bez ohledu na skutečnost, že se jednalo o ze své povahy velmi závažné protiprávní jednání, přihlédla k omezené velikosti trhu. Rozhodnutí proto není postiženo rozporem v těchto bodech.

117 V důsledku toho musí být rovněž zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení povinnosti odůvodnění.

4. *K dvojímu zohlednění odrazujícího účinku pokuty*

a) Argumenty účastníků řízení

118 ADM se domnívá, že Komise dvakrát zohlednila odrazující charakter pokuty při stanovení její výše, a sice jednak při kvalifikování úlohy účastníků kartelové dohody v rámci stanovení výchozí částky pokuty (body 378, 382 a 385 odůvodnění

Rozhodnutí), a jednak, když použila zvýšení o 250 % za účelem zohlednění velikosti ADM a jejích celkových zdrojů (body 386 až 388 odůvodnění Rozhodnutí). V každém případě, pokud by argumentace Komise před Soudem byla správná, bylo by Rozhodnutí v tomto bodě postiženo porušením povinnosti odůvodnění.

119 Komise zpochybňuje, že provedla dvojí zohlednění odrazujícího účinku pokuty. Naopak se domnívá, že při stanovení pokuty na dostatečně odrazující úrovni postupovala ve dvou odlišných a po sobě jdoucích fázích, které byly založeny na odlišných kritériích (body 378 a 380 odůvodnění Rozhodnutí). Kromě toho se Komise domnívá, že dostatečně odůvodnila Rozhodnutí v tomto bodě.

b) Závěry Soudu

120 ADM uplatňuje zaprvé porušení pokynů a zadruhé porušení povinnosti odůvodnění.

K porušení pokynů

121 Jak ADM právem uplatnila, Komise se dovolávala nezbytnosti stanovit pokuty na dostatečně odrazující úrovni, když použila vůči účastníkům kartelové dohody rozdílné zacházení v závislosti na jejich podílu na trhu, přičemž ADM zařadila do kategorie podniků, které mají podíl na trhu nižší než 10 % (body 378, 382 a 385 odůvodnění Rozhodnutí). Komise rovněž uplatnila tuto skutečnost, když použila na určité účastníky kartelové dohody, včetně ADM, násobící koeficient 2,5 za účelem zohlednění jejich velikosti a jejich celkových zdrojů (body 386 až 388 odůvodnění Rozhodnutí).

122 Nicméně při stanovení výchozí částky pokuty podle závažnosti protiprávního jednání Komise jednak kvalifikovala protiprávní jednání jako takové, přičemž zohlednila objektivní skutečnosti, a sice povahu protiprávního jednání, jeho skutečný dopad na trh a rozsah tohoto zeměpisného trhu. Kromě toho Komise zohlednila subjektivní skutečnosti, a sice okolnosti spojené zvlášť s každým účastníkem kartelové dohody, jako je velikost podniku a jeho celkové zdroje. V rámci této druhé části její analýzy sledovala Komise zejména cíl zajištění dostatečně odrazující úrovně pokuty.

123 Jak Komise právem tvrdí, i když odkázala v rámci této druhé části své analýzy na tento cíl dvakrát, provedla ve skutečnosti jediný výpočet, který rozdělila do dvou fází a který měl za cíl stanovit pro každého z účastníků kartelové dohody pokutu na takové úrovni, aby, s přihlédnutím k zvláštním okolnostem, mohl být dosažen cíl odrazení ve vztahu ke všem objektivním a subjektivním skutečnostem týkajícím se závažnosti protiprávního jednání.

124 Proto v rozporu s tím, co tvrdí ADM, Komise „nezohlednila dvakrát" odrazující účinek pokuty.

125 V důsledku toho musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení pokynů.

K porušení povinnosti odůvodnění

126 Je třeba konstatovat, že ADM nevznesla žádný konkrétní argument na podporu svého tvrzení a že Komisi pouze vytýkala, že neposkytla odůvodnění pro dvojí přihlédnutí k odrazujícímu účinku pokuty.

127 V každém případě, jak již bylo rozhodnuto v bodech 121 až 125 výše, Komise nezohlednila dvakrát odrazující účinek pokuty. Nepotřebovala tedy k této otázce poskytnout zvláštní odůvodnění.

128 V důsledku toho musí být rovněž zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení povinnosti odůvodnění.

5. *K použití koeficientu navýšení na výchozí částku pokuty*

a) Argumenty účastníků řízení

129 ADM má za to, že použití koeficientu navýšení 2,5 na výchozí částku pokuty představuje zjevně nepřiměřené opatření, které je kromě toho založeno na nesprávném uvážení a porušuje zásadu rovného zacházení.

130 Zaprvé ADM uplatňuje, že s přihlédnutím k tomu, že podniky jsou racionální hospodářské subjekty, je pro dosažení skutečně odrazujícího charakteru pokuty nezbytné pouze to, aby byla stanovena na takové úrovni, že její očekávaná výše bude přesahovat prospěch vyplývající z protiprávního jednání. Domnívá se, že pokud si podniky uvědomí, že ztráta spojená se sankcí zruší prospěch z kartelové dohody, pokuta již bude mít odrazující účinek. Tento přístup potvrdil Soudní dvůr v rozsudku Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše (bod 108). Odpovídá rovněž pokynům, které ukládají (v bodě I A čtvrtém pododstavci) hodnotit odrazující účinek ve vztahu ke schopnosti účastníků dotčené kartelové dohody způsobit škodu spotřebitelům, a v důsledku toho vyžadují, aby byl při určení přiměřeného odrazujícího účinku zohledněn každý prospěch vyplývající z protiprávní kartelové dohody. Konečně tento přístup se běžně vyskytuje v jiných právním úpravách Společenství.

131 I kdyby se připustilo, že pokuta, která nepřekračuje úroveň případných zisků, je nedostatečná, rozumný základ pro zajištění odrazujícího účinku pokuty by spočíval ve vyhodnocení očekávaných zisků z kartelové dohody jako procentní podíl v rámci prodeje dotčeného výrobku, přičemž by se takto vyhodnocená částka zvýšila za účelem zohlednění míry pochybení. Přesně takový byl rozumný přístup sledovaný Spojenými státy. Soudní dvůr (rozsudek Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše, bod 108) a Soud (rozsudek HFB a další v. Komise, bod 65 výše, obzvláště bod 456) uznaly v jejich judikatuře existenci vazby mezi odrazujícím účinkem pokuty a zisky, které mohou z kartelové dohody vyplývat.

132 ADM nezpochybňuje, že při stanovení pokuty může být zohledněn celkový obrat. Nicméně pokud se tomuto obratu přizná nepřiměřený význam, vede to k nepřiměřené pokutě. Komise se v tomto ohledu omezila na to, že odůvodňuje použité navýšení prostřednictvím srovnání, přičemž odkazuje na obrat ADM. Přitom žádné rozumné vysvětlení nemůže odůvodnit, že stanovení navýšení s odrazujícím účinkem se soustředilo na její celkový obrat. Přístup zvolený Komisí vůbec nevysvětloval, proč je třeba odstranit zisky uskutečněné ADM díky prodeji výrobků, které nemají žádný vztah k dotčenému protiprávnímu jednání, aby byly dotyčné podniky odrazeny od pokračování v jejich činnostech v rámci kartelové dohody o glukonátu sodném.

133 Zadruhé ADM ve své replice podpůrně tvrdí, že i kdyby Soud měl rozhodnout, že v rozporu s výše uvedenými závěry je odrazující navýšení odůvodněno s ohledem na velikost a celkové zdroje ADM, nic to dle jejího názoru nemění na tom, že Komise nemohla právoplatně připojit k navýšení 7,5 milionů eur s odrazujícím účinkem ještě dodatečné zvýšení pokuty o 35 %, které bylo určeno ke zohlednění doby trvání protiprávního jednání. Takové zvýšení pokuty může být logicky částečně odůvodněno jen tehdy, pokud se navýšení s odrazujícím účinkem zakládá na případných ziscích z kartelové dohody. Podle ADM, čím delší je doba trvání kartelové dohody, tím významnější jsou případné zisky, a tedy zvýšení pokuty určené ke zohlednění doby trvání kartelové dohody je přiměřené. Správná metoda stanovení pokuty by

spočívala v použití navýšení pouze na základní částku 5 milionů eur. Zdá se, že Komise sama zamýšlela dospět k tomuto výsledku, protože v bodě 392 odůvodnění Rozhodnutí prohlásila, že „výchozí částka určená na základě závažnosti (bod 385 odůvodnění) [byla] tedy zvýšena o 35 %". Bod 385 odůvodnění Rozhodnutí však odkazoval pouze na původní výchozí částku 5 milionů eur.

134 Zatřetí má ADM za to, že Komise tím, že přihlédla při navýšení výchozí částky pokuty k tomu, že velké podniky mají právní a ekonomické znalosti a infrastruktury, které jim umožní lépe rozpoznat, že jejich chování představuje protiprávní jednání, a důsledky, které z něj vyplývají z práva hospodářské soutěže (bod 386 odůvodnění Rozhodnutí), porušila zásadu rovného zacházení.

135 Podle ní jsou totiž všechny podniky, které se účastnily na protiprávním jednání, nadnárodní skupiny, jejichž celosvětové obraty jsou vyšší než 300 milionů eur a které v důsledku toho všechny využívají interní a externí právní poradenství, které jim umožňuje určit rizika přistoupení k protiprávní kartelové dohodě a zhodnotit důsledky protiprávního jednání.

136 Kromě toho je Rozhodnutí v tomto bodě nedostatečně odůvodněné.

137 Komise má za to, že argument vycházející z dodatečného zvýšení pokuty o 35 %, kterým se měla zohlednit doba trvání protiprávního jednání, je nový žalobní důvod, který musí být odmítnut jako nepřípustný podle čl. 48 odst. 2 jednacího řádu Soudu. Kromě toho Komise navrhuje zamítnutí všech dalších dovolávaných žalobních důvodů.

b) Závěry Soudu

138 ADM se dovolává porušení zaprvé zásady proporcionality, zadruhé zásady rovného zacházení a zatřetí povinnosti odůvodnění.

K porušení zásady proporcionality

139 V rámci tohoto žalobního důvodu vznáší ADM dvě rozdílné výtky.

140 Jednak ADM v podstatě uplatňuje, že s přihlédnutím k tomu, že podniky jsou racionální hospodářské subjekty, je pro dosažení skutečně odrazujícího charakteru pokuty nezbytné pouze to, aby byla stanovena na takové úrovni, že její očekávaná výše bude přesahovat prospěch vyplývající z protiprávního jednání. V tomto ohledu je třeba připomenout, že odrazení je jednou z hlavních úvah, které musí vést stanovování výše pokut (rozsudky Soudního dvora ze dne 15. července 1970, Chemiefarma v. Komise, 41/69, Recueil, s. 661, bod 173, a ze dne 14. července 1972, BASF v. Komise, 49/69, Recueil, s. 713, bod 38, jakož i judikatura uvedená v bodě 90 výše).

141 Pokud by pokuta měla být stanovena na úrovni, která se omezuje na zrušení prospěchu z kartelové dohody, neměla by odrazující účinek. Je totiž možné rozumně předpokládat, že podniky v rámci svých finančních propočtů a jejich správy racionálně zohlední nejenom úroveň pokut, které jim mohou být uloženy v případě protiprávního jednání, ale rovněž míru rizika odhalení kartelové dohody. Navíc pokud by se funkce pokuty omezila na pouhé odstranění očekávaného zisku nebo prospěchu, nezohlednila by se dostatečně protiprávnost dotčeného jednání s ohledem na čl. 81 odst. 1 ES. Tím, že by se totiž pokuta omezila na pouhé

vyrovnání způsobené škody, zanedbal by se kromě odrazujícího charakteru pokuty, který se může týkat pouze chování v budoucnu, také represivní charakter takového opatření ve vztahu ke skutečně spáchanému, konkrétnímu protiprávnímu jednání. Tedy jak odrazující, tak represivní účinek pokuty odůvodňují, že Komise může uložit pokutu, která v závislosti na okolnostech projednávaného případu může dokonce podstatně překračovat výši prospěchu očekávaného dotčeným podnikem.

142 Navíc v případě podniku, který je, tak jako ADM, přítomen na značném množství trhů a disponuje zvláště velkou finanční kapacitou, nemusí být přihlédnutí k obratu uskutečněnému na dotčeném trhu dostačující k zajištění odrazujícího účinku pokuty. Čím je totiž podnik větší a disponuje celkovými zdroji, které mu umožňují jednat nezávisle na trhu, tím více si musí být vědom významu své úlohy ohledně řádného fungování hospodářské soutěže na trhu. Proto musí být při stanovení výše pokuty, za účelem zajištění jejího odrazujícího účinku, zohledněny skutkové okolnosti, které se vztahují k hospodářské schopnosti podniku, který se provinil protiprávním jednáním.

143 Dále, jak Komise uvedla, aniž by jí v tomto bodě ADM oponovala, výše pokuty uplatněné na ADM po použití násobícího koeficientu 2,5 představuje pouze nepatrnou část, a sice 0,0538 %, jejího celkového ročního obratu, a nemůže být z tohoto hlediska rovněž považována za nepřiměřenou.

144 Kromě toho ve své replice ADM tvrdí, že Komise nemohla v žádném případě připojit k částce 7,5 milionů eur, která již zahrnovala navýšení s odrazujícím účinkem, dodatečné zvýšení pokuty o 35 %, které bylo určeno ke zohlednění doby trvání protiprávního jednání. V tomto ohledu je třeba nejdříve připomenout, že podle čl. 48 odst. 2 jednacího řádu nelze nové důvody předkládat v průběhu řízení, ledaže by se zakládaly na právních a skutkových okolnostech, které vyšly najevo v průběhu řízení. Naopak rozšíření žalobního důvodu uvedeného dříve přímo nebo

konkludentně v žalobě, s níž je úzce spjat, musí být prohlášeno za přípustné. Podobné řešení je závazné i pro výtku uplatněnou na jeho podporu (rozsudek Soudu ze dne 21. března 2002, Joynson v. Komise, T-231/99, Recueil, s. II-2085, bod 156).

145 V projednávaném případě se ADM v žalobě dovolávala toho, že násobící koeficient 2,5 je nadměrný, přičemž měla v podstatě za to, že překračoval výši nezbytnou pro zajištění odrazující úrovně pokuty. Ve své replice podpůrně uplatňuje ve vztahu k této výtce, že Komise měla v každém případě uplatnit zvýšení o 35 % z důvodu doby trvání protiprávního jednání nikoliv na částku získanou po použití násobícího koeficientu 2,5, ale na částku stanovenou před uplatněním tohoto koeficientu. Tímto ADM uplatňuje výtku, která je úzce spjatá s výtkou uplatněnou v žalobě, čímž pouze rozšiřuje žalobní důvod uvedený dříve. V důsledku toho je namístě přezkoumat tuto výtku meritorně.

146 Pokud jde o opodstatněnost výtky uplatněné ADM, Komise právem použila násobící koeficient založený na době trvání protiprávního jednání na základní částku již zvýšenou násobícím koeficientem 2,5. V tomto ohledu, jak bylo právě rozhodnuto (viz body 140 až 143 výše), je násobící koeficient 2,5 odrazujícím faktorem, který v první řadě zajišťuje dostatečně odrazující charakter pokuty ve vztahu k povaze dotyčného podniku. Přitom nic nebránilo Komisi, aby dále zvýšila takto získanou částku druhým faktorem, který zase zohledňuje povahu protiprávního jednání. Čím více jsou totiž podniky připraveny dopustit se dlouhodobých, velmi závažných protiprávních jednání, tím vyšší je potřeba odrazení od tohoto jednání.

147 Pokud jde o odkaz na bod 385 odůvodnění, který je uveden v bodě 392 odůvodnění Rozhodnutí, Komise před Soudem připustila, že se jednalo o chybu. Nicméně tato chyba nemá dopad na legalitu Rozhodnutí, protože ze způsobu, jakým bylo zvýšení spojené s dobou trvání stanoveno a z odkazu na výchozí částku určenou na základě

závažnosti protiprávního jednání – která zahrnuje navýšení z důvodu násobícího koeficientu 2,5 – jasně vyplývá, že Komise měla ve skutečnosti na mysli základní částku, uplatněnou z důvodu závažnosti protiprávního jednání, po této úpravě. Toto vyplývá rovněž z logického sledu analýzy Komise, která v bodech 378 až 388 odůvodnění Rozhodnutí přihlédla, krok za krokem, ke zvláštním okolnostem vyskytujícím se v případě různých dotyčných podniků. Proto je zřejmé, že odkaz v bodě 392 odůvodnění se ve skutečnosti týkal nejenom bodu 385 odůvodnění, ale i bodů 385 až 388 odůvodnění. V tomto kontextu je třeba rovněž přihlédnout k tomu, že pokyny upřesňují v tomto ohledu, že zohlednění doby trvání protiprávního jednání vede „k možnému zvýšení částky pokuty" (bod 1 B, druhý pododstavec).

148 Proto ADM neprávem vytýká Komisi, že k navýšení pro potřeby odrazení připojila dodatečné zvýšení pokuty o 35 %, které bylo určeno ke zohlednění doby trvání protiprávního jednání.

149 V důsledku toho musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení zásady proporcionality.

K porušení zásady rovného zacházení

150 ADM uplatňuje, že všechny podniky, které se účastnily na protiprávním jednání, náležely k nadnárodním skupinám, a tedy využívaly interní a externí právní poradenství, které jim umožňovalo určit rizika přistoupení k protiprávní kartelové dohodě a zhodnotit důsledky protiprávního jednání.

151 V tomto ohledu je třeba poznamenat, že Komise v Rozhodnutí jistě zvažovala dva důvody pro použití násobícího koeficient 2,5 na výchozí částku pokuty některých účastníků kartelové dohody, včetně ADM. Komise totiž uplatnila nezbytnost jednak zajištění dostatečně odrazujícího účinku pokuty, a jednak skutečnost, že velké podniky mají právní a ekonomické znalosti a infrastruktury, které jim umožní lépe rozpoznat, že jejich chování představuje protiprávní jednání a jaké důsledky z něj vyplývají z práva hospodářské soutěže (bod 386 odůvodnění Rozhodnutí).

152 Nicméně z bodu 388 odůvodnění Rozhodnutí vyplývá, že Komise se rozhodla použít vůči ADM násobící koeficient 2,5 hlavně za účelem zajištění odrazujícího charakteru pokuty. Přitom jak již bylo uvedeno v bodech 139 až 143 výše, Komise právem přihlédla k nezbytnosti zajistit dostatečně odrazující účinek pokuty, a konkrétněji se přitom mohla domnívat, jak je uvedeno v bodě 387 odůvodnění Rozhodnutí, že je namístě zvýšit výchozí částku pokuty, stanovenou v závislosti na relativním významu relevantního trhu za účelem zohlednění velikosti a celkových zdrojů dotyčných podniků. Kromě toho vzhledem k tomu, že ADM a Akzo měly každá v roce 2000 celosvětový obrat přibližně 14 miliard eur, zatímco další účastníci kartelové dohody měli obrat pohybující se přibližně pouze mezi 300 miliony a 3 miliardami eur, nemůže být zpochybněno, že Komise mohla při uskutečnění tohoto cíle právoplatně rozlišovat mezi dvěma kategoriemi účastníků kartelové dohody podle jejich velikosti a jejich celkových zdrojů a navýšit základní částku pokuty ADM a Akzo o násobící koeficient 2,5.

153 Co se týče právních a ekonomických znalostí a infrastruktur dotyčných podniků, Soud se domnívá, že tyto mohou být při navýšení částky pokuty zohledněny. V projednávaném případě ADM nezpochybňuje, že měla tyto právní a ekonomické znalosti a infrastruktury. U podniku, jako je ADM, který měl v roce 2000 celosvětový obrat přibližně 14 miliard eur, je rovněž možné takovéto znalosti a infrastruktury předpokládat. V důsledku toho Komise právem uplatnila existenci takových znalostí a infrastruktur při navýšení základní částky pokuty ADM. Toto posouzení nemůže

být zpochybněno argumentem ADM, podle kterého podniky druhé kategorie rovněž disponovaly právními a ekonomickými znalostmi a infrastrukturami, jenž by rovněž mohly odůvodnit navýšení jejich pokuty. I kdyby totiž tato okolnost byla prokázaná a Komise ji neprávem nezohlednila rovněž ve vztahu k podnikům této druhé kategorie, nemohla by jí ADM v žádném případě uplatnit za účelem získání snížení navýšení pokuty, které jí bylo uloženo.

154 V důsledku toho musí být zamítnut žalobní důvod vycházející z porušení zásady rovného zacházení.

K porušení povinnosti odůvodnění

155 ADM tvrdí, aniž by poskytla další argumenty, že Rozhodnutí je nedostatečně odůvodněno v rozsahu, v němž se týká použití násobícího koeficientu 2,5. V tomto ohledu je třeba poznamenat, že v bodě 386 odůvodnění Rozhodnutí Komise uplatnila dva důvody pro použití koeficientu navýšení, již uvedené v bodě 151 výše. Dále v bodě 387 odůvodnění Rozhodnutí vysvětlila, že z důvodu částek uvedených v bodě 48 odůvodnění téhož Rozhodnutí je třeba zařadit účastníky kartelové dohody do dvou kategorií. Konečně v bodě 388 odůvodnění Rozhodnutí uvedla, že má za to, že použití násobícího koeficientu 2,5 je přiměřené k zajištění odrazujícího charakteru pokuty.

156 Co se týče výše koeficientu navýšení použitého na ADM, Komise se mohla omezit na uplatnění velikosti tohoto podniku, jak vyplývá přibližně z celkového obratu jím dosaženého, a zdůraznění nezbytnosti zajištění odrazujícího charakteru pokuty.

Komise nemusí na základě povinnosti odůvodnění uvést číselné údaje týkající se metody výpočtu podléhající této volbě (viz v tomto smyslu rozsudek Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, Sarrió v. Komise, C-291/98 P, Recueil, s. I-9991, bod 80).

157 Komise tedy dostatečně odůvodnila Rozhodnutí v tomto bodě a žalobní důvod vycházející z porušení povinnosti odůvodnění musí být rovněž zamítnut.

6. *K existenci nesprávného posouzení týkajícího se skutečného dopadu kartelové dohody na trh*

a) Úvod

158 Nejdříve je namístě připomenout, že závažnost protiprávního jednání musí být zjištěna v závislosti na vícero skutečnostech (viz bod 76 výše). V tomto kontextu může být skutečný dopad kartelové dohody na dotčený trh zohledněn jako jedno z relevantních kritérií.

159 Ve svých pokynech (bodu 1 A prvním pododstavci) Komise uvedla, že při posuzování závažnosti protiprávního jednání bere v úvahu kromě vlastní povahy tohoto protiprávního jednání a velikosti dotčeného zeměpisného trhu „skutečný dopad [protiprávního jednání] na trh, pokud jej lze měřit".

160 Co se týče projednávaného případu, z bodů 344 až 388 odůvodnění Rozhodnutí vyplývá, že Komise skutečně stanovila výši pokuty, určenou v závislosti na závažnosti protiprávního jednání, při zohlednění těchto tří kritérií. Zejména v tomto kontextu měla za to, že kartelová dohoda má „skutečný dopad" na trh s glukonátem sodným (bod 371 odůvodnění Rozhodnutí).

161 Přitom podle ADM se v tomto kontextu Komise dopustila několika nesprávných posouzení při hodnocení skutečného dopadu kartelové dohody na relevantní trh. Podle ADM se tato pochybení projevují na výpočtu výše pokut.

b) Ohledně nesprávného postupu, který si Komise zvolila při prokazování skutečného dopadu kartelové dohody na trh

Argumenty účastníků řízení

162 ADM se domnívá, že Komise nepodala důkaz existence skutečného dopadu kartelové dohody na trh s glukonátem sodným, a to zejména z důvodu jejího chybného postupu při tomto dokazování.

163 Nejdříve se podle ADM Komise omezila na zjištění, že kartelová dohoda byla skutečně prováděna, a vyvodila z této okolnosti, že kartelová dohoda musela mít rovněž skutečný dopad na trh. ADM přitom zdůrazňuje, že provedení kartelové dohody, jak vyplývá z bodu 1 A prvního pododstavce pokynů a jak sama Komise připustila v bodě 341 odůvodnění Rozhodnutí, nemůže být zaměňováno se skutečným dopadem této dohody na dotčený trh.

164 ADM je rovněž toho názoru, že Komise se pro účely závěru, že kartelová dohoda měla skutečný dopad na dotčený trh, nemohla právoplatně opřít o relativně dlouhou dobu trvání kartelové dohody. Komise totiž podle ADM tím, že tak učinila, nepodala důkaz existence skutečného dopadu, ale pouze protiprávním způsobem uplatnila domněnku v tomto smyslu.

165 Konečně stran vývoje cen glukonátu sodného má ADM za to, že Komise nepodala, jak měla podle bodu 1 A prvního pododstavce pokynů učinit, důkaz toho, že kartelová dohoda měla „měřitelný" dopad na tento vývoj. Komise se podle ADM naopak opřela pouze o graf získaný během šetření v prostorách Roquette, a když srovnávala závěry z tohoto grafu s argumenty doloženými ADM, poznamenala, že tyto „argumenty [...] neprokazují přesvědčivým způsobem, že provádění kartelové dohody nemohlo hrát žádnou roli při výkyvech cen" (bod 359 odůvodnění Rozhodnutí). ADM rovněž kritizuje skutečnost, že Komise, aniž by popřela platnost těchto argumentů jako takových, se omezila na poznamenání, že vývoj cen glukonátu sodného, jak vyplývá z tohoto grafu, „je rovněž perfektně [slučitelný] se situací, kdy existuje kartelová dohoda" (tamtéž). Přitom podle ADM Komise tím, že tak postupovala, nepodala důkaz existence skutečného dopadu kartelové dohody na trh, ale naopak protiprávně obrátila důkazní břemeno mezi účastníky řízení.

166 Komise nezpochybňuje, že kritéria provedení a skutečného dopadu kartelové dohody na dotčený trh nemohou být zaměňována a že je její věcí, aby podala důkazy k tomuto předmětu. Nicméně podle ní v projednávaném případě neobrátila důkazní břemeno, ale naopak poskytla právně dostatečný důkaz skutečného dopadu na trh.

Závěry Soudu

167 S ohledem na výtky uvedené ADM, pokud jde o samotný postup zvolený Komisí k prokázání, že kartelová dohoda měla skutečný dopad na trh s glukonátem sodným,

je třeba před vyjádřením se k opodstatněnosti argumentů uplatněných ADM shrnout analýzu provedenou Komisí, tak jak vyplývá z bodů 340 až 369 odůvodnění Rozhodnutí.

— Shrnutí analýzy provedené Komisí

168 Nejdříve v bodě 340 odůvodnění Rozhodnutí Komise uvádí svou analýzu následovně:

„Komise se domnívá, že protiprávní jednání, kterého se dopustily podniky, jež v průběhu doby, které se týká toto rozhodnutí, pokrývaly více než 90 % světového trhu a 95 % evropského trhu s glukonátem sodným, mělo skutečný dopad na tento trh v EHP, protože bylo pečlivě prováděno. Jelikož ujednání směřovala zvláště k omezení objemu prodeje, uplatňování vyšších cen než těch, které by byly jinak uplatňovány, a k omezení prodeje určitým zákazníkům, tato ujednání musela ovlivnit běžná pravidla chování na trhu, a tedy mít na tento trh dopad."

169 V bodě 341 odůvodnění Rozhodnutí zdůraznila, že „[v] nejvyšším možném rozsahu rozlišovala mezi otázkou provádění dohod a otázkou jejich dopadu na trh", ale že „nicméně nevyhnutelně došlo k překrývání některých skutkových okolností, které byly použity k dosažení závěrů o těchto dvou bodech."

170 Po tomto úvodu Komise zaprvé analyzovala provádění kartelové dohody (body 342 až 351 odůvodnění Rozhodnutí). Podle ní bylo provádění kartelové dohody

prokázáno různými skutečnostmi, které se vztahovaly k tomu, co považovala za základní kámen kartelové dohody, a sice prodejní kvóty. Kromě toho Komise uplatnila skutečnost, že „[k]artelová dohoda se vyznačovala stálou potřebou určovat cílové nebo minimální ceny", a doplnila, že podle jejího názoru „[t]yto ceny [musely] mít dopad na chování účastníků, i když jich tito účastníci systematicky nedosahovali" (bod 348 odůvodnění Rozhodnutí). Komise dospěla k závěru, že „není [možné] pochybovat o účinnosti provádění [kartelové dohody]" (bod 350 odůvodnění Rozhodnutí).

171 Zadruhé Komise posoudila dopad protiprávního jednání na trh s glukonátem sodným. V tomto ohledu nejdříve odkázala na posouzení relevantního trhu v bodech 34 až 41 odůvodnění Rozhodnutí. Dále Komise podložila následující závěr použitím odkazu na posouzení již provedené v bodech 235 a 236 odůvodnění Rozhodnutí a odvoláním se na dvě tabulky (dále jen „grafy") získané v prostorách Roquette (bod 354 odůvodnění Rozhodnutí):

„Takový vývoj cen, jaký vyplývá z [grafů] nalezených u Roquette v průběhu šetření, ukazuje, že cíl sledovaný účastníky kartelové dohody byl dosažen, přinejmenším částečně. Dva [grafy], které ukazují vývoj cen ve [francouzských francích (FRF)] na evropském trhu s glukonátem sodným v letech 1977 až 1995, ukazují pokles cen v roce 1985. Tento pohyb pravděpodobně vyplýval ze zániku dřívější kartelové dohody a na to navazující zvýšení využití výrobních kapacit. Na konci [roku] 1986 se úroveň cen snížila téměř na polovinu oproti začátku [roku] 1985. Je velmi pravděpodobné, že použití dohod zakládajících novou kartelovou dohodu od [roku] 1986 citelně přispělo ke značnému zvýšení (zdvojnásobení) cen zjištěnému mezi roky 1987 a 1989. Po poklesu cen v roce 1989, méně výraznému než v roce 1985, zůstala úroveň cen až do roku 1995 o nějakých 60 % vyšší než v roce 1987."

172 V bodech 235 a 236 odůvodnění Rozhodnutí, na které odkazuje bod 354 odůvodnění tohoto Rozhodnutí, Komise uvedla následující:

„(235) Dva dokumenty získané během šetření v prostorách Roquette jsou dostatečně zřejmé a představují důkazy výsledků kartelové dohody o glukonátu sodném. Obsahují zejména [graf] znázorňující průměrnou ‚evropskou' cenu glukonátu sodného v letech 1977 až 1995.

(236) [Jeden z grafů] jednoznačně ukazuje, že v roce 1981 a 1987, když byla prováděna ‚první' a ‚druhá' kartelová dohoda, ceny prudce vzrostly. V roce 1985 se ceny prudce snížily, což odpovídá ukončení ‚první kartelové dohody', když od ní odstoupila Roquette. Mezi rokem 1987 a 1989 zaznamenala cena glukonátu sodného značné zvýšení, ve skutečnosti se zdvojnásobila. Poté v letech 1989 až 1995 zůstala cena o nějakých 60 % vyšší než ceny během období propadu v roce 1987. Je namístě poznamenat, že na rozdíl od období let 1981–1986, ceny glukonátu sodného mohly být udrženy na značně vysoké úrovni až do roku 1995."

173 Následně Komise shrnula, analyzovala a odmítla rozdílné argumenty, které uplatnily dotyčné strany v průběhu správního řízení, aby vyvrátily závěr, který vyvodila z grafů nalezených v prostorách Roquette. Co se týče argumentů ADM, která obzvláště uplatnila, že ke stejnému vývoji cen by došlo bez kartelové dohody, Komise uvedla následující (body 359, 365 a 369 odůvodnění Rozhodnutí):

„(359) [...] Argumenty ADM neprokazují přesvědčivým způsobem, že provádění kartelové dohody nemohlo hrát žádnou úlohu při výkyvech cen. I když je

pravda, že ke scénaři navrženému ADM by mohlo dojít i bez kartelové dohody, tento scénář je rovněž perfektně slučitelný se situací, kdy existuje kartelová dohoda. Zvýšení kapacity zaznamenané uprostřed 80. let mohlo být jak důvodem, tak důsledkem ukončení první kartelové dohody (1981–1985). Co se týče vývoje cen od roku 1987, tento je zcela slučitelný se znovuoživením kartelové dohody uskutečněným v této době. V důsledku toho skutečnost, že se ceny glukonátu sodného začaly zvyšovat, nemůže být zcela vysvětlena pouhou hospodářskou soutěží, ale musí být vykládána s ohledem na dohodu uzavřenou mezi účastníky o ‚nejnižších cenách', rozdělení tržních podílů, jakož i informačním systému a systému dohledu. Všechny tyto faktory přispěly k úspěšnému zvýšení cen.

[...]

(365) [Jeden z grafů] nalezených u Roquette potvrzuje, že mezi rokem 1991 a 1995, tedy v období, kdy se ADM účastnila kartelové dohody, zůstaly ceny stabilní nebo se mírně snížily. Nic nenaznačuje tomu, že ceny prudce poklesly, a ještě méně, že nebyly ziskové. Odchod ADM z trhu může být nejpravděpodobněji vysvětlen závažnými technickými problémy, se kterými se setkala okamžitě po přistoupení ke kartelové dohodě a které přetrvávaly. Proto nebyla nikdy schopna dodržet své prodejní kvóty.

[...]

(369) Konečně je nepochopitelné, že by se strany rozhodly opakovaně se setkávat po celém světě, aby si přidělily prodejní kvóty, stanovily ceny a rozdělily si zákazníky, během tak dlouhé doby a s přihlédnutím mimo jiné k vystavení se rizikům, pokud by podle nich neměla kartelová dohoda žádný nebo omezený dopad na trh s glukonátem sodným."

— Závěry

174 Nejdříve je třeba připomenout, že podle znění bodu 1 A prvního pododstavce pokynů bere Komise při stanovení pokuty podle závažnosti protiprávního jednání v úvahu zejména „skutečný dopad [protiprávního jednání] na trh, pokud jej lze měřit".

175 V tomto ohledu je namístě analyzovat přesný význam slov „pokud jej [to znamená skutečný dopad] lze měřit". Obzvláště je třeba určit, zda ve smyslu těchto slov může Komise přihlédnout ke skutečnému dopadu protiprávního jednání v rámci svého výpočtu pokut jen tehdy, jestliže může tento dopad kvantifikovat.

176 Jak Komise právem tvrdila, přezkum dopadu kartelové dohody na dotčený trh nezbytně znamená uchýlit se k domněnkám. V tomto kontextu musí Komise zejména zkoumat, jaká by byla cena dotčeného výrobku, kdyby kartelová dohoda neexistovala. Přitom při přezkumu důvodů skutečného zvýšení cen je nebezpečné spekulovat o příslušném podílu každého z těchto důvodů. Je třeba přihlédnout k objektivní okolnosti, že z důvodu kartelové dohody o cenách se účastníci právě vzdali své svobody soutěžit v oblasti cen. Hodnocení vlivu jiných faktorů, než je toto dobrovolné rozhodnutí účastníků kartelové dohody o nesoutěžení, je nezbytně založeno na rozumné pravděpodobnosti, kterou není možné přesně vyčíslit.

177 Proto, pokud nemá být toto kritérium, k němuž může být přihlédnuto při stanovení výše pokuty, zbaveno svého užitečného účinku, nemůže být Komisi vytýkáno, že se opřela o skutečný dopad kartelové dohody na relevantní trh, bez ohledu na skutečnost, že nemůže tento dopad kvantifikovat nebo poskytnout k tomuto předmětu nějaké číselné posouzení.

178 V důsledku toho musí být skutečný dopad kartelové dohody na dotčený trh považován za dostatečně prokázaný, pokud je Komise schopna poskytnout konkrétní a důvěryhodné indicie, které s přiměřenou pravděpodobností ukazují, že kartelová dohoda měla dopad na tento trh.

179 V projednávaném případě ze shrnutí analýzy provedené Komisí (viz body 168 až 173 výše) vyplývá, že se tato při závěru o existenci „skutečného dopadu" kartelové dohody na trh opírala o dva nepřímé důkazy. Dovolávala se totiž jednak skutečnosti, že účastníci kartelové dohody pečlivě prováděli ujednání kartelové dohody (viz zejména bod 340 odůvodnění, převzatý v bodě 168 výše) a že tato trvala dlouhou dobu (bod 369 odůvodnění Rozhodnutí, převzatý v bodě 173 výše). Kromě toho se domnívala, že grafy získané v prostorách Roquette prokazují určitou shodu mezi cenami stanovenými kartelovou dohodou a cenami, které účastníci kartelové dohody skutečně uplatňovali na trhu (bod 354 odůvodnění Rozhodnutí, viz bod 171 výše).

180 V rozporu s tvrzením ADM se Komise nespokojila s tím, že by z účinného provádění kartelové dohody vyvodila pouze její skutečný dopad na trh s glukonátem sodným. Jak totiž vyplývá z úryvků Rozhodnutí uvedených výše, Komise se snažila, tak jak to bylo možné, přezkoumat odděleně provádění kartelové dohody a její skutečný dopad na trh, přičemž měla v zásadě za to, že provádění kartelové dohody je předběžnou a nezbytnou podmínkou k prokázání jejího skutečného dopadu, aniž by to bylo podmínkou dostačující pro tento důkaz (viz v tomto smyslu bod 341 odůvodnění Rozhodnutí). V bodě 341 odůvodnění Rozhodnutí Komise sice připustila, že „nevyhnutelně došlo k překrývání některých skutkových okolností, které byly uplatněny k dosažení závěrů o těchto dvou bodech" – což je důvod, pro který Komise vždy nepoužila, jak vznáší ADM, přiměřené výrazy v rámci každé z těchto částí její analýzy. Nic to ale nemění na tom, že ADM neprávem vytýká Komisi, že zaměnila provádění a skutečný dopad kartelové dohody. Kromě toho účinné provádění kartelové dohody představuje díky tomu, že je předběžnou podmínkou skutečného dopadu kartelové dohody, počáteční nepřímý důkaz existence skutečného dopadu kartelové dohody.

181 Kromě toho není možné vytýkat Komisi, že měla za to, že v případě, jakým je projednávaný případ, kdy účastníci kartelové dohody pokrývali více než 90 % světového trhu a 95 % trhu v EHP s glukonátem sodným a věnovali značné úsilí organizaci, sledování a dohledu nad ujednáními kartelové dohody, představuje provádění této dohody silný nepřímý důkaz existence dopadu na trh, zvláště když se (viz bod 179 výše) Komise v projednávaném případě neomezila na tuto analýzu.

182 Navíc mohla mít Komise právoplatně za to, že závažnost tohoto nepřímého důkazu roste s dobou trvání kartelové dohody. Řádné fungování komplexní kartelové dohody, jako je dohoda v projednávaném případě, o stanovení cen, rozdělení trhů a výměně informací s sebou totiž nese zejména významné náklady na administrativu a řízení. Komise se tedy mohla rozumně domnívat, že skutečnost, že podniky setrvaly v protiprávním jednání a zaručily dlouhodobě jeho účinné administrativní vedení, a to přes rizika spojená s takovými protiprávními činnostmi, nasvědčuje, že účastníci kartelové dohody měli určitý prospěch z této dohody, a že tedy měla skutečný dopad na dotčený trh, i když nebyl kvantifikovatelný.

183 Co se týče grafů získaných v prostorách Roquette, z analýzy uskutečněné Komisí (viz body 171 a 172 výše) vyplývá, že Komise, aniž by tvrdila, že tyto grafy představují nevyvratitelný důkaz o existenci dopadu kartelové dohody o cenách a aniž by se rovněž snažila kvantifikovat tento dopad, se domnívala, že je „velmi pravděpodobné", že použití dohod „citelně přispělo" k vývoji cen.

184 Dále bude přezkoumáno, zda se Komise, jak tvrdí ADM, dopustila nesprávného posouzení skutkových okolností, o které se opřela ve svých závěrech. Nicméně s přihlédnutím k tomu, co již bylo rozhodnuto v bodě 178 výše, ADM neprávem vytýká Komisi, že použila nesprávný přístup při prokazování, že kartelová dohoda ovlivnila vývoj cen glukonátu sodného. Skutečnost, že v odpovědi na argumenty ADM Komise v zásadě tvrdila, že nemůže vyloučit, že ke stejnému vývoji mohlo rovněž dojít bez kartelové dohody, ale že s přihlédnutím k účinnému provádění kartelové dohody a paralele mezi zaznamenanými cenami a dohodnutými cenami

není tato argumentace přesvědčivá, nemůže vyvrátit tento závěr. Komise totiž, aniž by požadovala po dotyčných podnicích, jak to tvrdí ADM, aby prokázaly opak, to znamená podaly důkaz, který by z důvodů uvedených v bodě 177 výše bylo prakticky nemožné podat, naopak pečlivě zvážila různé argumenty svědčící ve prospěch a proti jejímu závěru.

185 Ze všeho výše uvedeného vyplývá, že Komise nepostupovala nesprávně při posouzení skutečného dopadu kartelové dohody na trh s glukonátem sodným.

c) Co se týče posouzení vývoje cen glukonátu sodného

186 ADM uplatňuje, že důkazy, které Komise vznesla v Rozhodnutí, nepodporují závěr, podle kterého je „velmi pravděpodobné, že uplatňování ujednání, která od roku 1986 představovala novou kartelovou dohodu, citelně přispělo k prudkému zvýšení (zdvojnásobení) cen zjištěných mezi rokem 1987 a 1989“ (bod 354 odůvodnění Rozhodnutí). V tomto kontextu předkládá dvě odlišné argumentační linie.

Ohledně skutečnosti, že Komise nedisponovala dostatečnými informacemi a přehlížela další faktory uplatněné v průběhu správního řízení

— Argumenty účastníků řízení

187 ADM uplatňuje skutečnost, že je nepravděpodobné, že by kartelová dohoda měla jiné účinky než ty, které vyplývají ze sil působících na trhu. Z bodů odůvodnění

Rozhodnutí totiž vyplývá, že dotyčné podniky samy uvedly, že cena stanovená mezi rokem 1986 a 1987 nepokrývala náklady na suroviny, a to dokonce ani v roce 1989, když byla cena na nejvyšší úrovni. Za takové situace by podle ADM ceny v každém případě vzrostly, a to i bez kartelové dohody.

188 ADM se rovněž domnívá, že Komise měla velmi málo informací ohledně období od roku 1987 až do roku 1989: neměla důkaz ohledně ceny, která byly dohodnuta před 9. srpnem 1989. ADM má konečně za to, že ceny v období mezi rokem 1986 a 1987 představují predátorskou strategii určenou k přinucení společnosti FinnSugar, společnosti, od které ADM koupila v roce 1989 technologii na výrobu glukonátu sodného (dále jen „FinnSugar"), aby se vzdala svých plánů na rozšíření.

189 Komise zpochybňuje toto posouzení, přičemž zdůrazňuje, že když je cena výrobku ruinující a nabídka přesahuje poptávku, může se cena zvýšit jen tehdy, když je jeden z podniků na trhu v úpadku a opustí jej, a že žádný z podniků nemohl v projednávaném případě zvýšit ceny pouhým jednostranným rozhodnutím, aniž by ztratil podíly na trhu. Komise se proto domnívá, že i když k tomuto zvýšení mohlo dojít bez kartelové dohody, tato dohoda existovala a nabízí nejpravděpodobnější vysvětlení zjištěného pohybu cen.

— Závěry Soudu

190 Z ustálené judikatury vyplývá, že za účelem přezkumu posouzení skutečného dopadu kartelové dohody na trh provedeného Komisí je třeba především přezkoumat její posouzení, pokud jde o dopad, který měla kartelová dohoda na ceny (Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, bod 148, a v tomto smyslu rozsudky Soudu ze dne 14. května 1998, Cascades v. Komise, T-308/94, Recueil, s. II-925, bod 173, a Mayr-Melnhof v. Komise, bod 110 výše, bod 225).

191 Judikatura mimoto připomíná, že při určování závažnosti protiprávního jednání je namístě zohlednit zejména právní a hospodářský kontext dotčeného jednání (rozsudky Soudního dvora ze dne 16. prosince 1975, Suiker Unie a další v. Komise, 40/73 až 48/73, 50/73, 54/73 až 56/73, 111/73, 113/73 a 114/73, Recueil, s. 1663, bod 612, a Ferriere Nord v. Komise, bod 76 výše, bod 38) a že Komise má při posuzování konkrétního dopadu protiprávního jednání na trh vycházet z hospodářské soutěže, která by normálně existovala, kdyby nedošlo k protiprávnímu jednání (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Suiker Unie a další v. Komise, body 619 a 620; rozsudek Mayr-Melnhof v. Komise, bod 110 výše, bod 235, a rozsudek Soudu ze dne 11. března 1999, Thyssen Stahl v. Komise, T-141/94, Recueil, s. II-347, bod 645).

192 Jednak z toho vyplývá, že v případě kartelových dohod týkajících se zejména cen musí být konstatováno, že dohody skutečně dotyčným podnikům umožnily dosáhnout vyšší úrovně cen, než které by bylo dosaženo bez kartelové dohody. Krom toho z výše uvedeného vyplývá, že v rámci svého posuzování musí brát Komise do úvahy všechny objektivní podmínky na relevantním trhu s ohledem na převládající příslušný hospodářský a případně právní kontext. Z rozsudků Soudu vydaných ve věci týkající se kartelu v oblasti lepenky (viz zejména rozsudek Mayr-Melnhof v. Komise, bod 110 výše, body 234 a 235) vyplývá, že je třeba zohlednit možnost případné existence „objektivních ekonomických faktorů", z níž vyplývá, že v rámci „volné hospodářské soutěže" by se úroveň cen nevyvíjela stejně jako úroveň uplatněných cen (viz také rozsudek Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, body 151 a 152, a rozsudek Cascades v. Komise, bod 190 výše, body 183 a 184).

193 V projednávaném případě ADM nezpochybňuje skutečnosti zjištěné Komisí. ADM obzvláště nezpochybňuje vývoj cen, tak jak ho Komise popsala jednak v části týkající se skutkových okolností ohledně popisu událostí (body 76 až 80 odůvodnění Rozhodnutí), a jednak v analýze dopadu kartelové dohody na trh (bod 354 odůvodnění Rozhodnutí), přičemž se opřela o grafy nalezené u Roquette v průběhu šetření.

194 Relevantní skutečnosti, tak jak vyplývají z bodů odůvodnění Rozhodnutí, mohou být shrnuty následovně:

— na jaře 1984 byla ukončena původní kartelová dohoda (bod 76 odůvodnění Rozhodnutí);

— během přibližně dvou let (to znamená přibližně až do jara 1986) převládala na trhu s glukonátem sodným volná hospodářská soutěž (bod 77 odůvodnění Rozhodnutí);

— v květnu 1986 byly uskutečněny první kroky pro vypracování nové kartelové dohody (bod 79 odůvodnění Rozhodnutí);

— v únoru 1987 byla uzavřena nová kartelová dohoda, která s několika změnami trvala až do roku 1995 (body 79 a 80 odůvodnění Rozhodnutí).

195 Dále může být vývoj cen glukonátu sodného, jak vyplývá z bodu 354 odůvodnění Rozhodnutí, shrnut následovně:

— v roce 1985 spadly ceny glukonátu sodného a v roce 1986 se téměř snížily na polovinu oproti začátku roku 1985;

— mezi rokem 1987 a 1989 se ceny glukonátu sodného zdvojnásobily;

— v roce 1989 ceny znovu spadly, ale méně výrazně než v roce 1985, a pak se až do roku 1995 ustálily na úrovni přibližně o 60 % vyšší než úroveň cen v roce 1987.

196 Zaprvé z toho vyplývá, že při posouzení toho, zda dohody skutečně umožnily dotyčným podnikům dosáhnout vyšší cenové úrovně, než jaká by převládla bez kartelové dohody, Komise správně porovnala jednak ceny glukonátu sodného existující mezi ukončením původní kartelové dohody a uzavřením nové kartelové dohody v únoru 1987, tedy v období, během kterého se trh vyznačoval volnou hospodářskou soutěží, a jednak ceny uplatňované po roce 1987, s přihlédnutím k uplynutí určité doby nezbytné pro účinné zavedení kartelové dohody.

197 Stejně tak Komise, při porovnání skutečně uplatňovaných cen s cenami, které by převládaly bez kartelové dohody, správně zdůraznila, že mezi rokem 1989 a 1995 se ceny vyznačovaly relativní stabilitou. Přitom jak Komise uvedla v bodě 42 odůvodnění Rozhodnutí, aniž by jí v tomto bodě ADM oponovala, trh s glukonátem sodným v zásadě podléhal významným změnám. V důsledku toho mohla Komise právoplatně dojít k závěru, že bez kartelové dohody by strany nemohly počítat s určitou stabilitou cen glukonátu sodného. ADM neuplatnila žádný argument, aby vyvrátila tento závěr.

198 Zadruhé, co se týče zdvojnásobení cen, ke kterému došlo mezi rokem 1987 a 1989, je namístě mít za to, že pokud cena glukonátu sodného měla, jak tvrdí ADM, v roce 1987 ruinující úroveň a nabídka byla přebytková, jak tomu bylo v letech 1986 a 1987, není myslitelné, že by ceny mohly vzrůst bez působení vnějšího faktoru. Jestliže totiž byla nabídka přebytková, ceny by se snížily nebo zůstaly na nízké úrovni, dokud by se výrobek nestal znovu vzácným z důvodu toho, že jeden z hospodářských subjektů opustí trh na základě například úpadku nebo převzetí. V projednávaném případě však Komise konstatovala, že se ceny zvýšily v souvislosti se zavedením nové kartelové dohody.

199 S přihlédnutím k výše uvedenému mohla Komise dospět k závěru, že disponuje konkrétními a věrohodnými důkazy, které nasvědčují tomu, že kartelová dohoda měla skutečný dopad na trh, který byl ve smyslu pokynů „měřitelný" na základě srovnání mezi předpokládanými cenami, které by s rozumnou pravděpodobností převažovaly bez kartelové dohody, a cenami uplatňovanými v důsledku kartelové dohody.

200 Argumenty uplatněné ADM neumožňují vyvrátit tento závěr. Obzvláště není relevantní okolnost, které se dovolává ADM, že podle prohlášení jejích soutěžitelů (bod 122 odůvodnění Rozhodnutí) tato cena, i na své nejvyšší úrovni, nepokrývala ani náklady na suroviny. I kdyby totiž byla tato okolnost prokázaná, nemohla by vyloučit, že by se cena uplatňovaná bez kartelové dohody na trhu s nenarušenou hospodářskou soutěží nenacházela rovněž pod úrovní nákladů na suroviny, ale případně na úrovni ještě vzdálenější od výrobních nákladů. Komise tedy správně analyzovala argumenty uplatněné ADM a dalšími stranami v průběhu správního řízení (viz rovněž bod 183 výše).

201 V důsledku toho ADM Komisi neprávem vytýká, že nedisponovala dostatečnými informacemi a přehlížela další faktory uplatněné v průběhu správního řízení.

Ohledně toho, že ADM nebyla účastníkem kartelové dohody v okamžiku zvýšení cen glukonátu sodného mezi rokem 1987 a 1989

— Argumenty účastníků řízení

202 ADM uplatňuje, že období zvýšení cen glukonátu sodného mezi rokem 1987 a 1989 předcházelo její účasti na kartelové dohodě, a že v důsledku toho jí Komise nemohla

uložit vyšší pokutu z důvodu hospodářského dopadu, který kartelová dohoda měla v době, kdy se jí neúčastnila.

203 Komise zpochybňuje opodstatněnost této argumentace.

— Závěry Soudu

204 Je ustálenou judikaturou, že pro účely zhodnocení dopadu kartelové dohody na trh je irelevantní skutečné chování, o kterém podnik tvrdí, že jej přijal, přičemž mohou být zohledněny pouze účinky vyplývající z celkového protiprávního jednání (rozsudek Soudního dvora ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, body 150 a 152, a rozsudek Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, body 160 a 167).

205 Jak Komise právem uvedla, i když se ADM připojila ke kartelové dohodě až po zdvojnásobení cen glukonátu sodného mezi rokem 1987 a 1989, měla během celé doby své účasti prospěch z provádění kartelové dohody, které předcházelo jejímu přistoupení, a sice ze značného zvýšení cen a jejich stabilizace na zvýšené úrovni. Navíc tímto přistoupením zabezpečila trvalost těchto výsledků.

206 Komise mohla proto právoplatně vzít do úvahy kartelovou dohodu jako celek, když určovala její skutečný dopad ve vztahu ke všem stranám, které se jí účastnily. Okamžik přistoupení ADM ke kartelové dohodě je pro určení jejího skutečného dopadu irelevantní.

207 V důsledku toho musí být zamítnuta výtka vycházející z toho, že ADM nebyla účastníkem kartelové dohody v okamžiku zvýšení cen glukonátu sodného mezi rokem 1987 a 1989.

d) Co se týče definice relevantního trhu

Argumenty účastníků řízení

208 ADM se domnívá, že se Komise při definici relevantního trhu dopustila chyb. Zdůrazňuje, že definice relevantního trhu je nezbytná k tomu, aby mohl být změřen dopad kartelové dohody na tento trh, a že tedy tyto chyby měly dopad na stanovení pokuty.

209 Zaprvé ADM uvádí, že i když Komise v Rozhodnutí sama uznala, že glukonát sodný může být, v závislosti na jeho použitích, nahrazen jinými činidly, vyloučila nicméně výrobky zastupující glukonát sodný ze své definice relevantního trhu.

210 Přitom Komise tím, že tak jednala, odporuje své vlastní ustálené praxi, podle které mohou být částečně zastupující výrobky součástí relevantního trhu. Navíc podle ADM Komise nesprávně použila sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství (Úř. věst. C 372, ze dne 9. prosince 1997, s. 5, dále jen „sdělení o definici trhu").

211 Podle ní totiž důkazy nasvědčují tomu, že pokud by se kupující glukonátu sodného přeorientovali na náhradní chelátová činidla, mohli by účinně odstranit mírné, ale významné zvýšení cen, a že v důsledku toho je trh větší, než tvrdila Komise. ADM, která se opírá o publikaci nazvanou „Chemical Economics Handbook" (B. Davenport a další, SRI International 2000, dále jen „zpráva CEH 2000"), poznamenává následující:

— měřeno z hlediska korelace cen jsou následující činidla výrobky blíže zastupujícími glukonát sodný, než kyselina glukonová: glukoheptonát, HEDTA (v prášku), amino (kyselina), kyselina NTA (suchá), amino (sůl NA5) a kyselina EDTA (suchá);

— glukoheptonát je zastupující výrobek bližší kyselině glukonové než glukonátu sodnému;

— korelace mezi cenami glukonátu sodného a glukoheptonátu je vyšší než 96 %, což naznačuje, že se tyto ceny vyvíjí podle uzavřené virtuální stupnice;

— korelace mezi všemi chelátovými činidly uvedenými ve zprávě CEH 2000 a glukonátem sodným jsou vyšší než 60 %, což naznačuje, že ceny glukonátu sodného reagovaly velmi citelně na pohyb cen jiných chelátových činidel;

— korelace cen mezi kyselinou glukonovou a jinými chelátovými činidly je vyšší než 60 % s výjimkou dvou druhů výrobků zastupujících NTA.

212 ADM uplatňuje, přičemž se dovolává sdělení o definici trhu (bod 39), několika rozhodnutí Komise týkajících se spojení podniků, jakož i rozsudku Soudního dvora ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise (C-185/95 P, Recueil, s. I-8417, bod 100), že vysoký stupeň korelace mezi cenami výrobků je důkazem, že patří ke stejnému výrobkovému trhu pro účely práva hospodářské soutěže. Ze zprávy CEH 2000 vyplývá, že u všech chelátových činidel existuje hospodářská soutěž v oblasti cen a že glukonát sodný a glukoheptonát jsou v řadě použití obecně zaměnitelné výrobky.

213 Podle ADM jsou závěry ze zprávy CEH 2000 podpořeny svědectvími spotřebitelů, kteří byli dotazováni Komisí v průběhu jejího šetření, odpověďmi poskytnutými Komisi dotyčnými podniky a interními memorandy těchto podniků.

214 V důsledku toho, podle ADM, prokazují jak důkazy identifikované Komisí – ze kterých nicméně vyvodila nesprávné závěry – tak zpráva CEH 2000, že relevantní trh měl být definován šířeji, tak aby zahrnoval výrobky, jako jsou zejména glukonáty a glukoheptonáty, kyselina glukonová, kyselina glukoheptanová, „matečné louhy" a lignosulfonáty.

215 Argumenty uplatněné Komisí v Rozhodnutí nemohou podle ADM vyvrátit tento závěr. Je totiž irelevantní zjišťovat, zda výrobky zastupující glukonát sodný jsou nedokonale nebo částečně zastupující, protože z bodu 17 sdělení o definici trhu vyplývá, že Komise musí určit, zda zastupující výrobek může dostatečně odchýlit prodej, aby se zmařilo mírné, ale významné cenové zvýšení, a nikoliv zda zastupující výrobek pokrývá veškerý prodej výrobku, což by se stalo v případě dokonale zastupujících výrobků. Kromě toho není pravda, že neexistence výrobků obecně

zastupujících glukonát sodný, pro všechna jeho možná použití, podporuje předpoklad, podle kterého představuje glukonát sodný relevantní výrobkový trh pro účely práva hospodářské soutěže (bod 37 odůvodnění Rozhodnutí). Obzvláště uplatňuje, že Komise neuvedla zvláštní použití, pro které glukonát sodný nemá zastupující výrobek.

216 Stejně tak je podle ADM nesprávná argumentace Komise založená na rozsudku Soudního dvora ze dne 13. února 1979, Hoffmann-La Roche v. Komise (85/76, Recueil, s. 461). Zaprvé uvádí, že Soudní dvůr v této věci použil kritérium dostatečného stupně zaměnitelnosti mezi všemi výrobky téhož trhu s ohledem na stejné použití. Přitom je to tento test, který se objevuje v hospodářských teoriích, ze kterých vychází sdělení o definici trhu, a jenž představuje rovněž základ argumentace ADM. Zadruhé skutkový základ tohoto rozsudku se lišil od skutkového základu projednávaného případu. Zatímco totiž v této druhé věci neměly vitamíny C a E zastupující výrobek v jejich použitích v oblasti výživy, v projednávaném případě Komise neidentifikovala žádné použití, pro které by glukonát sodný neměl zastupující výrobek. Zatřetí má za to, že je pravděpodobné, že pokud bylo pro technická použití prodáno pouze omezené množství vitamínů C a E, neměly zastupující výrobky dopad na strategii v oblasti stanovení cen vitamínů C a E, kterou přijala žalobkyně ve věci Hoffmann-La Roche v. Komise. Omezení rozptýlení prodeje na zastupující výrobky pro technické použití neodstranilo zvýšení cen, a to z důvodu zisků, které bylo možno očekávat z prodeje širšího a za vyšší cenu, určeného pro použití v oblasti výživy, pro který nebyl dostupný žádný zastupující výrobek.

217 ADM se domnívá, že základní význam, který Komise přisuzuje v bodě 37 odůvodnění Rozhodnutí, jakož i v bodě 78 své žalobní odpovědi svědectvím zákazníků, je v každém případě sporný. Bod 37 odůvodnění Rozhodnutí definuje zákazníky jako „připravovatele, kteří vyrábí různé výrobky pro různá průmyslová odvětví, přičemž využívají nejméně dvě vlastnosti glukonátu sodného". Nic však nepodporuje toto tvrzení. Ve skutečnosti zpráva CEH 2000 naznačuje, že podniky,

které kupují glukonát sodný za účelem výroby jiných výrobků, jsou obecně specifické pro určitý průmysl. Zdá se, že žádný z dotazovaných zákazníků neodpovídá definici Komise.

218 ADM rovněž poznamenává, že ve věci Dow Chemical Company dospěla US Federal Trade Commission k závěru, že chelátová činidla představují bez ohledu na jejich použití hospodářský trh.

219 Zadruhé ADM poznamenává, že v bodě 38 odůvodnění Rozhodnutí Komise konstatovala, že „velké množství zákazníků, kterých se Komise dotazovala na otázku nahraditelnosti, odpovědělo, že v jejich průmyslovém procesu nemohou nahradit glukonát sodný jiným výrobkem". Podle ADM je tento závěr nesprávný. Důkazy získané v tomto ohledu Komisí od spotřebitelů jsou selektivní, nejasné a stiženy vadou díky povaze položených otázek.

220 V tomto ohledu ADM zaprvé tvrdí, že pět ze dvanácti konečných uživatelů, kteří odpověděli na otázku Komise, se domnívalo, že glukonát sodný je nahraditelný, i když jeden z nich upřesnil, že zastupujícím výrobkem je kyselina glukonová. Tyto odpovědi podpořil distributor, který spontánně uvedl, že existuje určité množství zastupujících výrobků. ADM zdůrazňuje, že kupující, kteří odpověděli na otázku a kteří potvrdili nahraditelnost glukonátu sodného, představovali většinu společností působících v odvětvích povrchové úpravy a průmyslových čistidel (Solvay, Chemische Werke Kluthe a Henkel), které zajišťují 50 % prodeje glukonátu sodného a zahrnují dva největší spotřebitele co do obsahu (Henkel a British Gypsum).

221 Zadruhé uplatňuje, že pouze jeden z dalších dotazovaných kupujících odůvodnil svoji odpověď, zatímco ve sdělení o definici trhu (bod 40) Komise sama zdůraznila, že odpovědi k tomuto předmětu mohou být zohledněny pouze tehdy, pokud jsou dostatečně podloženy věcnými důkazy.

222 Zatřetí se ADM domnívá, že v dotazníku zaslaném Komisí nebyla položena správná otázka. Komise se totiž spokojila s tím, že se dotázala kupujících, zda mohou nahradit glukonát sodný, místo aby se zeptala na jejich případnou reakci na mírné, ale významné stálé cenové zvýšení. Kromě toho uvádí, že mezi negativními odpověďmi byla pouze jedna odůvodněná, aniž by bylo možné jasně určit, zda použití zastupujícího výrobku bránily menší technické problémy, nebo zda by se kupující nemohli nikdy obrátit k jinému výrobku, a to ani při trvalém zvýšení cen glukonátu sodného.

223 Zatřetí ADM poznamenává, že v bodě 38 odůvodnění Rozhodnutí měla Komise za to, že „pouhá skutečnost, že se výrobci glukonátu sodného zavázali kartelovou dohodou, účastnili se na ní a dlouhodobě na ni vynakládali prostředky a že se nerozhodli ji rozšířit, například na matečné louhy, prokazuje, že měli za to, že glukonát sodný tvoří relevantní výrobkový trh".

224 ADM však uplatňuje, že v rozporu s tvrzeními Komise důkazy naznačovaly, že se strany zabývaly možností, že se zákazníci obrátí směrem k zastupujícím výrobkům nekontrolovaným účastníky kartelové dohody, a marně se snažily rozšířit ujednání na matečné louhy, aby předešly jakémukoliv obejití kartelové dohody. Kromě toho skutečnost uplatněná Komisí, a sice účast na kartelové dohodě, mohla mít mnoho důvodů a nepodporuje jako taková vyvozený závěr.

225 Komise navrhuje zamítnutí všech argumentů ADM.

Závěry Soudu

226 Úvodem je namístě poznamenat, že v bodech 34 až 41 odůvodnění Rozhodnutí Komise přezkoumala relevantní výrobkový trh a definovala tento trh jako trh

s glukonátem sodným v jeho pevných a kapalných podobách a s jeho základním produktem, kyselinou glukonovou. Kromě toho v odpovědi na argumenty, které ADM vznesla v průběhu správního řízení, Komise připustila, že ve vztahu ke glukonátu sodnému existuje podle použití určité množství částečně zastupujících výrobků, ale měla za to, že nic neprokazuje, že tyto výrobky účinně omezují ceny glukonátu sodného. Naopak se domnívala, že vícero skutečností odporuje tezi obhajované ADM. Uplatnila, že neexistují zcela zastupující výrobky vůči glukonátu sodnému a že vzhledem k tomu, že tento výrobek je šetrnější k životnímu prostředí, upřednostňují ho určití uživatelé před případnými zastupujícími výrobky. Kromě toho měla za to, že toto hledisko je potvrzeno jednak odpověďmi poskytnutými zákazníky účastníků kartelové dohody, a jednak samotnou existencí kartelové dohody, která se omezovala na glukonát sodný, a představovala tak dle jejího názoru nepřímý důkaz toho, že účastníci kartelové dohody sami měli za to, že trh je omezený na glukonát sodný (body 37 a 38 odůvodnění Rozhodnutí).

227 Kromě toho v části Rozhodnutí týkající se skutečného dopadu kartelové dohody na trh Komise odkázala na přezkum trhu shrnutý v předcházejícím bodě (bod 353 odůvodnění Rozhodnutí).

228 ADM v podstatě uplatňuje, že Komise definovala relevantní výrobkový trh příliš omezujícím způsobem, protože vyloučila výrobky zastupující glukonát sodný.

229 V této věci je nejdříve třeba zdůraznit, že ADM nevznáší tuto výtku vycházející z nesprávné definice relevantního výrobkového trhu, aby prokázala, že Komise porušila čl. 81 odst. 1 ES. ADM nezpochybňuje, že se dopustila porušení tohoto ustanovení svou účastí na kartelové dohodě na trhu s glukonátem sodným. Jediný

cíl, který ADM v tomto kontextu sleduje, je prokázat, že Komise jí uložila příliš vysokou pokutu, obzvláště proto, že podle názoru ADM dospěla k závěru o existenci skutečného dopadu této kartelové dohody na relevantní trh a přihlédla k této skutečnosti při stanovení výše pokuty.

230 Avšak tuto argumentaci je možné přijmout pouze tehdy, pokud ADM prokáže, že pokud by Komise definovala relevantní výrobkový trh jinak, musela by konstatovat, že protiprávní jednání nemělo skutečný dopad na trh definovaný jako trh s glukonátem sodným a jeho zastupujícími výrobky (viz bod 178 výše).

231 Pouze takový důkaz může totiž zpochybnit posouzení výše pokuty provedené Komisí v závislosti na závažnosti protiprávního jednání.

232 Jak již bylo rozhodnuto v bodech 196 a 197 výše, Komise v projednávaném případě, aby dospěla k závěru o existenci skutečného dopadu protiprávního jednání na trh s glukonátem sodným, porovnala skutečně uplatňované ceny s cenami, které by převládaly bez kartelové dohody, a v tomto ohledu se opřela o dvě zjištění. Zaprvé porovnala jednak ceny glukonátu sodného uplatňované v období, které předcházelo kartelové dohodě a které se vyznačovalo volnou hospodářskou soutěží, a jednak ceny uplatňované po určité době, která byla nezbytná pro účinné zavedení kartelové dohody v roce 1989. Zadruhé konstatovala, že mezi rokem 1989 a 1995 byly ceny relativně stabilní, ačkoliv se obecně tento trh vyznačoval značnými výkyvy cen (bod 354 odůvodnění Rozhodnutí).

233 V takové situaci, aby mohla být argumentace ADM vycházející z pochybení při definování relevantního trhu úspěšná, ADM musí prokázat, že srovnání cen skutečně uplatňovaných na širším trhu, který odpovídá její definici, s cenami na

stejném širším trhu, které by převládly bez kartelové dohody, ukazuje, že kartelová dohoda neměla dopad na tento trh. Jak bylo totiž rozhodnuto v bodě 178 výše, pouze za této okolnosti se Komise nemůže opřít o kritérium skutečného dopadu kartelové dohody v rámci svého stanovení pokuty v závislosti na závažnosti protiprávního jednání.

234 Přitom v tomto ohledu se ADM omezuje na tvrzení, že „závěry Komise o relevantním výrobkovém trhu hrají centrální roli při jejím posouzení hospodářského dopadu", že chyby, kterých se údajně dopustila, „mění názor, který si Komise udělala o hospodářském dopadu, a činí její stanovení pokut nepoužitelným", a konečně že pokud by Komise definovala trh tak, že by do něj zahrnula výrobky zastupující glukonát sodný, „dospěla by k závěru o neúčinnosti jakéhokoliv snažení stran kontrolovat ceny glukonátu sodného".

235 ADM sice věnuje významnou část svých písemných vyjádření analýze údajů vztahujících se k trhu s želatinami a diskusi o hospodářských teoriích rozhodných pro definici relevantního trhu v právu hospodářské soutěže.

236 Nicméně ADM se nijak nesnaží vyvrátit analýzu, kterou Komise provedla v Rozhodnutí ohledně trhu s glukonátem sodným, i kdyby tak učinila pouze poskytnutím hrubého porovnání mezi úrovní cen, které byly skutečně uplatňovány během doby trvání kartelové dohody na širším trhu s chelátovými činidly, a úrovní cen, které by se vší pravděpodobností převládaly na témže širším trhu bez kartelové dohody omezené na glukonát sodný.

237 ADM se tedy nepodařilo prokázat nebo předložit poznatky, které by ve svém celku představovaly souvislý soubor nepřímých důkazů s rozumnou pravděpodobností prokazujících, že dopad kartelové dohody týkající se glukonátu sodného na širší trh s chelátovými činidly byl nicotný nebo přinejmenším zanedbatelný.

238 V důsledku toho je namístě zamítnout výtku vycházející z nesprávné definice relevantního trhu, aniž by bylo nezbytné zkoumat, zda se Komise, jak tvrdí ADM, dopustila nesprávného právního posouzení tím, že pro potřeby Rozhodnutí vyloučila výrobky zastupující glukonát sodný z relevantního výrobkového trhu.

239 S ohledem na vše výše uvedené je třeba dospět k závěru, že ADM neprokázala, že se Komise dopustila nesprávného posouzení skutečného dopadu kartelové dohody na trh.

C – *K existenci nesprávného posouzení týkajícího se doby trvání protiprávního jednání*

240 ADM má za to, že se Komise dopustila nesprávného posouzení, když se domnívala, že protiprávní jednání trvalo až do června 1995. Uplatňuje jednak, že ukončila svou účast na kartelové dohodě v průběhu schůzky dne 4. října 1994 v Londýně, a jednak, že schůzka, která se konala mezi dnem 3. a 5. června 1995 v Anaheim (Kalifornie), nemůže být považována za pokračování v protiprávním jednání. Podle ADM proto v důsledku toho musí být snížena pokuta.

1. *Ohledně toho, že ADM ukončila svou účast na kartelové dohodě na schůzce dne 4. října 1994 v Londýně*

a) Argumenty účastníků řízení

241 Podle ADM Komise neprávem zamítla argumenty, které jí předložila, a neprávem dospěla v bodech 319 až 323 odůvodnění Rozhodnutí k závěru, že ADM neukončila svou účast na kartelové dohodě na schůzce dne 4. října 1994, ale že její účast trvala až do června 1995.

242 ADM nejdříve uplatňuje, přičemž odkazuje na rozsudek Soudu ze dne 6. dubna 1995, Tréfileurpe v. Komise (T-141/89, Recueil, s. II-791, bod 85), a rozsudek BPB de Eendracht v. Komise, bod 107 výše (bod 203), že podnik ukončí svou účast na kartelové dohodě, jestliže se od ní sám otevřeně distancuje a odstoupí od dohody. Toto ADM učinila v průběhu schůzky dne 4. října 1994.

243 ADM se totiž dovolává toho, že na této schůzce její zástupci informovali ostatní účastníky, že opustí skupinu, pokud nebudou vyřešeny otevřené otázky ohledně kvót. K žádné dohodě však nedošlo a její zástupci odešli, jak vyplývá z dokumentu Komise č. 6. Zdůrazňuje, že Komise toto vylíčení schůzky ze dne 4. října 1994 převzala (bod 228 odůvodnění Rozhodnutí). Tyto skutečnosti odpovídají nejen závěrům samotné Komise, podle které se před touto schůzkou postupně staly schůzky napjatými, ale rovněž důkazům, které Jungbunzlauer poskytla Komisi ohledně této schůzky.

244 Kromě toho ADM poznamenává, že aby potvrdila své odstoupení od kartelové dohody, přestala sdělovat svůj prodejní obrat účastníkům kartelové dohody, což

Komise uznala v bodě 228 odůvodnění Rozhodnutí. V rozporu s výkladem zastávaným Komisí v bodě 321 odůvodnění Rozhodnutí nepředstavoval tento akt pouhou vyjednávací strategii v rámci kartelové dohody, která ukazovala její pevný úmysl pokračovat v restriktivních činnostech. Zdůrazňuje totiž, že se jednalo o objektivní chování, které další strany jasně pochopily a které nasvědčovalo, že přestala náležet ke kartelové dohodě.

245 Komise navrhuje zamítnutí této argumentace.

b) Závěry Soudu

246 Zaprvé je třeba připomenout, že podle judikatury uvedené samotnou ADM (viz bod 242 výše) je možno dospět k závěru, že ADM definitivně přestala být účastníkem kartelové dohody, pouze tehdy, pokud se veřejně distancovala od obsahu schůzek.

247 Avšak z vlastního popisu skutečností ze strany ADM, který se kromě toho shoduje s popisem skutečností obsaženým v Rozhodnutí (viz zejména body 228 a 321 odůvodnění Rozhodnutí), vyplývá, že se na schůzce dne 4. října 1994 v Londýně ADM otevřeně nedistancovala od cílů kartelové dohody a způsobů užívaných pro jejich dosažení, zejména rozdělení prodejních kvót glukonátu sodného mezi účastníky kartelové dohody. Zcela naopak ze schůzky vyplývá, že ADM se marně snažila vyřešit konflikt, který vyvstal mezi účastníky kartelu, a dojít ke kompromisu ohledně objemu prodejů. Takový postoj svědčí spíše pro přijetí zásady, že kartelová dohoda bude prováděna. V důsledku toho mohla Komise v bodě 321 odůvodnění Rozhodnutí právoplatně kvalifikovat chování ADM na této schůzce spíše jako strategii směřující k obdržení více ústupků ze strany dalších účastníků kartelové dohody než jako ukončení jejího zapojení do této dohody.

248 Kromě toho z žádného dokumentu uplatněného ADM nevyplývá, že další účastníci kartelové dohody pochopili její chování na této schůzce jako veřejné distancování se od samotného obsahu kartelové dohody.

249 Zaprvé totiž dopis zaslaný dne 21. května 1999 Jungbunzlauer Komisi neobsahuje žádný popis chování ADM na schůzce dne 4. října 1994 v Londýně. Je v něm pouze uvedeno, že „[k]dyž dne 4. října 1994 v Londýně Roquette prohlásila, že již nebude dodržovat žádná [z] ujednání [kartelové dohody], byla tato schůzka ukončena".

250 Zadruhé v dopise zaslaném dne 12. května 1998 Fujisawa Komisi tato strana neposkytla žádný popis této schůzky, které se kromě toho, jak vyplývá z bodu 224 odůvodnění Rozhodnutí, neúčastnila. Naopak v tomto dopise Fujisawa uvedla, že kartelová dohoda byla ukončena až v roce 1995.

251 Zatřetí popis této schůzky Jungbunzlauer v jejím dopise zaslaném dne 30. dubna 1999 Komisi neobsahuje rovněž informace o tom, že na této schůzce ADM prohlásila, že chce odstoupit od kartelové dohody. Naopak Jungbunzlauer v tomto dopise uvedla, že ADM navrhla novou úpravu objemu prodejů, ale její návrh nebyl přijat.

252 Na druhém místě, v rozsahu, v němž se ADM dovolává, že v důsledku této schůzky přestala sdělovat svůj prodejní obrat dalším účastníkům kartelové dohody, je namístě poznamenat, že jak vyplývá z bodů 81 až 90 odůvodnění Rozhodnutí, kartelová dohoda spočívala v komplexním mechanismu směřujícím k rozdělení trhů, stanovení cen a výměně informací o zákaznících. Pouhá skutečnost, i kdyby byla prokázána, že ADM přestala v důsledku této schůzky předávat dalším účastníkům kartelové dohody údaje o svém prodejním obratu, neprokazuje, že kartelová dohoda přestala existovat nebo že se na ní ADM přestala účastnit.

253 V důsledku toho ADM neprokázala, že se Komise dopustila nesprávného posouzení, když se domnívala, že ADM neukončila svou účast na kartelové dohodě na schůzce dne 4. října 1994.

2. *Ohledně povahy schůzky, která se uskutečnila dne 3. až 5. června 1995 v Anaheim*

a) Argumenty účastníků řízení

254 ADM se domnívá, že v rozporu s tvrzením Komise (body 232 a 322 odůvodnění) nemůže být schůzka dne 3. až 5. června 1995 považována za pokračování v protiprávním jednání. Jednak se totiž tato schůzka kryla se setkáním v rámci průmyslu. Kromě toho se na této schůzce snažili účastníci anonymně shromáždit informace o počátečních prodejních kvótách (bod 232 odůvodnění Rozhodnutí). Navrhovaný systém anonymní výměny informací ohledně objemu přitom nebyl protiprávní formou výměny informací. Tento systém totiž předpokládal, že strany připojí informace o objemu prodejů takovým způsobem, že žádná zvláštní informace o podniku nebude prozrazena jakémukoliv účastníkovi. Systém nezahrnoval žádný mechanismus dohledu nad specifickými prodeji podniků, dohodami o cenách nebo rozdělení trhů, což Komise považovala za klíčové prvky kartelové dohody o glukonátu sodném. V každém případě systém plánovaný účastníky s cílem zjistit celkovou velikost trhu neuspěl.

255 Informace obsažené v dokumentu získaném od Roquette a uplatněném Komisí v bodech 233 a 322 odůvodnění Rozhodnutí, podle kterých se tato schůzka týkala „vyrovnání", jakož i „cíle světové výroby" nebo „cen", jsou neurčité a nejasné. Kromě

toho se nejedná o svědecké prohlášení, ale o shrnutí dohody připravené americkým prokurátorem, která sloužila jako základ diskusí se svědky Roquette. Jakožto právní prohlášení založené na neznámých zdrojích mohl mít tento dokument jen malou průkazní hodnotu oproti výpovědím dotčených očitých svědků.

256 Ohledně faxu zaslaného dne 1. května 1995 společností Glucona hotelu, ve kterém se měla konat schůzka v červnu 1995, ADM uplatňuje, že podle tohoto dokumentu se rezervace týkala dne 6 června 1995, zatímco schůzka se konala mezi dnem 3. a 5. června 1995. Kromě toho zdůrazňuje, že tato rezervace se mohla vztahovat k rozdílné schůzce, a že i kdyby se týkala kartelové dohody, prokazovala by nanejvýš, že se Glucona domnívala, že může přesvědčit ostatní účastníky o reformě kartelové dohody.

257 Komise navrhuje zamítnutí této argumentace.

b) Závěry Soudu

258 Zaprvé je namístě poznamenat, že ADM nezpochybňuje, jak poznamenala i Komise v bodě 232 odůvodnění Rozhodnutí, že na této schůzce, na které byli přítomni všichni účastníci kartelové dohody, účastníci diskutovali objemy prodeje glukonátu sodného dosažené v roce 1994. Komise obzvláště uvedla, aniž by ADM zpochybnila tuto skutečnost, že podle výpovědi ADM jí Jungbunzlauer požádala o „sdělení celkového prodejního obratu glukonátu sodného uskutečněného ADM v roce 1994" (bod 232 odůvodnění Rozhodnutí).

259 Přitom je třeba poznamenat, že tento způsob postupu se v zásadě kryl s ustálenou praxí v rámci kartelové dohody, která měla za cíl zabezpečit dodržování přidělených prodejních kvót a která, jak vyplývá z bodů 92 a 93 odůvodnění Rozhodnutí, spočívala v tom, že účastníci kartelové dohody před každou schůzkou sdělili své prodejní obraty společnosti Jungbunzlauer, která je shromažďovala a distribuovala na schůzkách.

260 Zadruhé ADM potvrzuje popis událostí zaznamenaný Komisí v bodě 232 odůvodnění Rozhodnutí, podle kterého byl na této schůzce navržen nový systém výměny informací o objemu prodeje. Tento systém měl umožnit anonymně určit, to znamená tak, aby žádný z účastníků kartelové dohody neznal obrat jiných účastníků, celkovou velikost trhu s glukonátem sodným následujícím způsobem:

„[P]odnik A napíše libovolné číslo, které představuje část jeho celkového objemu, podnik B pak ukáže podniku C součet čísel podniku A a podniku B; podnik C připojí k této částce svůj celkový objem; podnik A nakonec připojí zbytek svého celkového objemu a sdělí celkovou částku skupině." (bod 233 odůvodnění Rozhodnutí)

261 ADM se nemůže v této věci právoplatně dovolávat toho, že takový systém neporušuje článek 81 ES, obzvláště protože nezahrnuje dohody o stanovení cen, rozdělení prodejních kvót a mechanismus dozoru nad specifickým prodejem podniků.

262 Aniž by totiž bylo nezbytné posoudit, zda, posuzováno jednotlivě, toto chování porušovalo pravidla hospodářské soutěže, je namístě mít za to, že Komise se právem mohla domnívat, že představovalo nový pokus účastníků kartelové dohody o „obnovení pořádku na trhu" a zachování jejich jednání narušujících hospodářskou soutěž, zavedených v průběhu předcházejících let a směřujících k zajištění kontroly

nad trhem prostřednictvím společné akce, třebaže případně v různých formách a různými způsoby. Okolnost, že se účastníci kartelové dohody snažili zavést systém „anonymní" výměny informací, jak je popsán v bodě 260 výše, může být Komisí rozumně vykládána jako přirozený důsledek chování podniků v rámci kartelové dohody, která se vyznačovala „atmosférou vzrůstajícího vzájemného podezřívání", jak vyplývá zejména z bodu 93 odůvodnění Rozhodnutí, ale která měla nicméně za cíl rozdělení trhů. Z tohoto pohledu mohla mít Komise právoplatně za to, že účastníci kartelové dohody tím, že zaváděli nový systém výměny informací, prokázali, že „byli stále [rozhodnuti] najít řešení, které by jim umožnilo pokračovat v jejich jednáních narušujících hospodářskou soutěž " (bod 322 odůvodnění Rozhodnutí) a „zachovat společnou akcí jejich kontrolu nad trhem" (bod 232 odůvodnění Rozhodnutí).

263 Zatřetí stručná poznámka, kterou Roquette zapsala na této schůzce a které se Komise dovolávala v bodech 233 a 322 odůvodnění Rozhodnutí („6.95 Anaheim: Diskuse: vyrovnání; 44 000 mt cílové výroby na světové úrovni; cena") může být rozumně považována za potvrzení teze, kterou obhajuje Komise, i když je pravdou, že tato poznámka poskytuje, když je posuzována jednotlivě a vytržena ze svého kontextu, pouze nepřesnou představu o obsahu diskusí vedených v průběhu schůzky dne 3., 4. a 5. června 1995. Kromě toho, v rozporu s tím, co tvrdí ADM, jelikož Roquette předložila tento dokument Komisi spontánně v průběhu správního řízení, mohla jej Komise právoplatně použít na podporu své teze.

264 Začtvrté rozdílná prohlášení účastníků kartelové dohody, uplatněná ADM, nemohou oslabit pozici obhajovanou Komisí. Prohlášení zaměstnance Roquette, přiložené k jejímu dopisu ze dne 22. července 1999, podle kterého tato schůzka „nevedla k ničemu a ničemu neposloužila", což se shoduje s prohlášením Jungbunzlauer v jejím dopise ze dne 30. dubna 1999, je totiž bez významu, protože

potvrzuje, že tato schůzka nezměnila fungování jediného a pokračujícího protiprávního jednání (bod 254 odůvodnění Rozhodnutí). Tento dopis tak neprokazuje, že účastníci kartelové dohody neměli v úmyslu zachovat jejich protiprávní jednání.

265 V tomto kontextu je namístě připomenout, že pro účely přezkumu použití čl. 81 odst. 1 ES na dohodu nebo jednání ve vzájemné shodě je nadbytečné zohledňovat konkrétní účinky dohody [...], jestliže je jejím cílem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže v rámci společného trhu (rozsudky Soudního dvora ze dne 13. července 1966, Consten a Grundig v. Komise, 56/64 a 58/64, Recueil, s. 429, 496, Komise v. Anic Partecipazioni, bod 204 výše, bod 99, a ze dne 8. července 1999, Hüls v. Komise, C-199/92 P, Recueil, s. I-4287, bod 178; rozsudek Soudu ze dne 23. února 1994, CB a Europay v. Komise, T-39/92 a T-40/92, Recueil, s. II-49, bod 87).

266 Zapáté je irelevantní okolnost, že se tato schůzka uskutečnila v rámci obecného setkání v rámci průmyslu, protože nevylučuje, že dotyčné podniky nevyužily toto obecné setkání, aby diskutovaly kartelovou dohodu.

267 V důsledku toho mohla mít Komise právoplatně za to, že se ADM účastnila kartelové dohody až do června 1995.

268 S ohledem na vše výše uvedené je namístě dospět k závěru, že ADM neprokázala, že se Komise dopustila nesprávného posouzení ohledně doby trvání protiprávního jednání.

D – *K polehčujícím okolnostem*

269 Co se týče posouzení polehčujících okolností ze strany Komise, ADM uplatňuje nesprávná posouzení týkající se zaprvé ukončení účasti na kartelové dohodě před zahájením šetření, zadruhé skutečnosti, že nebylo nezbytné zajistit odrazující účinek pokuty, a zatřetí přijetí kodexu chování ze strany ADM.

1. *K ukončení účasti na kartelové dohodě*

a) Argumenty účastníků řízení

270 ADM tvrdí, že v bodě 3 třetí odrážce pokynů je „ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla (zejména po šetřeních) uznáno jako polehčující okolnost". Domnívá se, že v projednávaném případě měla mít z této polehčující okolnosti prospěch vzhledem k tomu, že ukončila své protiprávní jednání při prvních zásazích amerických orgánů hospodářské soutěže. Kromě toho uplatňuje, že skutkové okolnosti této věci jsou téměř totožné se skutkovými okolnostmi věci nazvané „Aminokyseliny" [rozhodnutí Komise 2001/418/ES ze dne 7. června 2000, v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/36.545/F3 – Aminokyseliny) (Úř. věst. 2001, L 152, s. 24, dále jen „věc Aminokyseliny")], ve které Komise přiznala snížení výše pokuty o 10 %. Kromě toho se dovolává rozsudku Soudu ze dne 20. března 2002, ABB Asea Brown Boveri v. Komise (T-31/99, Recueil, s. II-1881, bod 238), ve kterém Soud rozhodl, že snížení pokuty musí být přiznáno podnikům, které s Komisí spolupracovaly na ukončení kartelové dohody. Konečně, v rozporu s tvrzením Komise, existují případy, kdy kartelové dohody přetrvaly i po zásahu příslušných orgánů.

271 Komise má za to, že se ADM nemůže v projednávaném případě právoplatně dovolávat bodu 3 třetí odrážky pokynů. Podle Komise je totiž v případě tajných kartelových dohod nepředstavitelné, aby nadále pokračovaly poté, co byly odhaleny. Proto je uplatnění polehčující okolnosti z důvodu ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla, nepřiměřené.

b) Závěry Soudu

272 Bod 3 pokynů, nazvaný „Polehčující okolnosti", stanoví snížení základní částky pokuty, nalezne-li Komise zvláštní polehčující okolnosti, jako je například ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla (zejména po šetřeních).

273 Komise v Rozhodnutí uznala, že ADM, jakož i jiní účastníci kartelové dohody, ukončili protiprávní jednání po zásahu amerických orgánů dne 27. června 1995 (bod 234 odůvodnění Rozhodnutí).

274 V tomto ohledu je nicméně třeba nejprve připomenout, že za účelem zavedení společného trhu vykazujícího vysoký stupeň konkurenceschopnosti článek 3 ES stanoví, že postup Společenství zahrnuje režim zajišťující, aby nebyla narušována hospodářská soutěž na vnitřním trhu. Článek 81 odst. 1 ES, který zakazuje veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu, představuje jeden z hlavních nástrojů umožňujících provedení tohoto režimu.

275 Dále je třeba připomenout, že Komisi přísluší jak uplatňování obecné politiky směřující k používání zásad stanovených Smlouvou v oblasti hospodářské soutěže a směrování jednání podniků tímto směrem, tak vyšetřování a postihování jednotlivých protiprávních jednání. Za tímto účelem Komise disponuje pravomocí ukládat pokuty podnikům, které úmyslně nebo z nedbalosti zejména poruší čl. 81 odst. 1 ES (viz v tomto smyslu rozsudek Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše, bod 105).

276 Z toho plyne, že pro posouzení závažnosti protiprávního jednání za účelem stanovení výše pokuty je Komise povinna zohlednit nejen zvláštní okolnosti případu, ale rovněž kontext, ve kterém k protiprávnímu jednání došlo, a musí dbát na to, aby její konání mělo odrazující účinek (viz v tomto smyslu rozsudek Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše, bod 106). Pouze zohlednění těchto aspektů totiž umožňuje zaručit plnou účinnost úkonů Komise za účelem zachování nenarušené hospodářské soutěže na společném trhu.

277 Čistě textová analýza ustanovení uvedeného v bodě 3 třetí odrážce pokynů by mohla vyvolat dojem, že pouhá skutečnost, že pachatel ukončí veškeré protiprávní jednání, jakmile Komise zasáhne, představuje obecně a bez výhrady polehčující okolnost. Takový výklad tohoto ustanovení by však omezil užitečný účinek ustanovení, které umožňuje zachování účinné hospodářské soutěže, protože by oslaboval jak sankci, která může být uložena za porušení článku 81 ES, tak odrazující účinek takové sankce.

278 Na rozdíl od ostatních polehčujících okolností není totiž tato okolnost součástí ani subjektivních zvláštností pachatele, ani zvláštních skutečností projednávaného případu, protože vyplývá hlavně z vnějšího zásahu Komise. Ukončení protiprávního jednání pouze v důsledku zásahu Komise tak nemůže být přirovnáváno k zásluhám vyplývajícím z nezávislé iniciativy pachatele, ale představuje pouze přiměřenou a normální reakci na uvedený zásah. Kromě toho tato okolnost pouze zakotvuje, že se pachatel vrátil k legálnímu chování, a nepřispívá k větší účinnosti šetření Komise.

Konečně údajný polehčující charakter této okolnosti nemůže být odůvodněn pouhým podnětem k ukončení protiprávního jednání, a to obzvláště s přihlédnutím k výše uvedeným okolnostem. V tomto ohledu je třeba uvést, že kvalifikování pokračování v protiprávním jednání po prvních zásazích Komise jako přitěžující okolnosti (viz v tomto smyslu rozsudek Soudu ze dne 20. března 2002, Sigma Tecnologie v. Komise, T-28/99, Recueil, s. II-1845, bod 102 a následující) již správně představuje podnět k ukončení protiprávního jednání, ale že, na rozdíl od dotčené polehčující okolnosti, nesnižuje ani sankci, ani odrazující účinek této sankce.

279 Pokud by se ukončení protiprávního jednání po prvních zásazích Komise uznalo jako polehčující okolnost, neodůvodněně by to zasahovalo do užitečného účinku čl. 81 odst. 1 ES, protože by se tím omezovala jak sankce, tak odrazující účinek sankce. V důsledku toho se Komise nemůže zavázat, že bude mít za to, že pouhé ukončení protiprávního jednání po jejích prvních zásazích představuje polehčující okolnost. Je tedy namístě vykládat ustanovení v bodě 3 třetí odrážce pokynů restriktivně, tak aby nebylo v rozporu s užitečným účinkem čl. 81 odst. 1 ES.

280 V důsledku toho je namístě vykládat toto ustanovení v tom smyslu, že pouze zvláštní okolnosti projednávaného případu, za kterých došlo k ukončení protiprávního jednání po prvních zásazích Komise, by mohly odůvodnit přihlédnutí k tomuto ukončení jako k polehčující okolnosti (viz v tomto smyslu rozsudek ABB Asea Brown Boveri v. Komise, bod 270 výše, bod 213).

281 V projednávaném případě je třeba připomenout, že se dotčené protiprávní jednání vztahuje k tajné kartelové dohodě, jejímž cílem bylo stanovení cen a rozdělení trhu. Tento druh kartelové dohody je výslovně zakázán čl. 81 odst. 1 písm. a) a c) ES

a představuje zvláště závažné protiprávní jednání. Strany dohody si tedy musely být vědomy protiprávní povahy svého jednání. Utajenost kartelové dohody potvrzuje skutečnost, že strany o protiprávní povaze svého jednání věděly. V důsledku toho se Soud domnívá, že není žádných pochyb o tom, že toto protiprávní jednání bylo dotčenými stranami spácháno úmyslně.

282 Přitom Soud již výslovně rozhodl, že ukončení úmyslného protiprávního jednání nemůže být považováno za polehčující okolnost, když bylo toto jednání ukončeno po zásahu Komise (rozsudky Soudu ze dne 11. března 1999, Aristrain v. Komise, T-156/94, Recueil, s. II-645, bod 138, a Ensidesa v. Komise, T-157/94, Recueil, s. II-707, bod 498).

283 S ohledem na výše uvedené se Soud domnívá, že v projednávaném případě nemůže skutečnost, že ADM ukončila protiprávní jednání po prvním zásahu orgánu hospodářské soutěže, představovat polehčující okolnost.

284 Tento závěr není dotčen skutečností, že v projednávaném případě ADM ukončila dotčené jednání narušující hospodářskou soutěž po zásahu amerických orgánů, a nikoliv Komise (bod 234 odůvodnění Rozhodnutí). Skutečnost, že ADM ukončila veškeré protiprávní jednání po prvních zásazích amerických orgánů hospodářské soutěže, nečiní toto ukončení úmyslnějším, než kdyby k němu došlo po prvních zásazích Komise.

285 ADM se na podporu své argumentace ještě dovolává rozsudku ABB Asea Brown Boveri v. Komise (bod 270 výše, bod 238) v rozsahu, v němž Soud v tomto rozsudku rozhodl, že snížení pokuty musí být přiznáno podnikům, které předtím spolupracovaly s Komisí na ukončení kartelové dohody. V tomto ohledu stačí zdůraznit, že tento rozsudek neumožňuje dospět k závěru, že skutečnost, že žalobkyně ukončila protiprávní jednání po prvních zásazích orgánu hospodářské soutěže,

představuje v každém případě polehčující okolnost. Kromě toho v části rozsudku, které se dovolává ADM, tento uvádí zásadu, podle které musí být tato okolnost zohledněna, když chování dotčeného podniku umožnilo Komisi bez problémů zjistit protiprávní jednání a případně jej ukončit. Přitom tato okolnost předpokládá snahu dotčeného podniku, která přesahuje pouhé ukončení protiprávního jednání po zásahu Komise. V důsledku toho tato judikatura nemůže zpochybnit výše uvedenou analýzu.

286 Co se týče věci Aminokyseliny (viz bod 270 výše), které se ADM dovolává, aby prokázala porušení zásad rovného zacházení a proporcionality, Soud se především domnívá, že správní praxe nemůže vyplynout jen z jediného případu. Kromě toho, jak je připomenuto v bodě 110 výše, pouhá skutečnost, že Komise posoudila ve své dřívější rozhodovací praxi chování určitým způsobem, neznamená, že je povinna provést téže posouzení při přijímání pozdějšího rozhodnutí. Konečně, Soud má v každém případě za to, že tento případ nemůže zpochybnit ani výše uvedenou analýzu, vyplývající z jednoho z klíčových cílů Společenství, ani judikaturu vyplývající z rozsudků Aristrain v. Komise a Ensidesa v. Komise, bod 282 výše, jelikož představuje pouze posouzení Komise.

287 Z výše uvedených důvodů proto nemůže být považováno za nesprávné, že Komise nezohlednila jako polehčující okolnost ukončení protiprávního jednání po prvních zásazích amerických orgánů hospodářské soutěže.

2. *K neexistenci potřeby zajistit odrazující účinek pokuty*

a) Argumenty účastníků řízení

288 ADM připomíná, že v rámci různých řízení zahájených před americkými soudy, pokud jde o věci týkající se lyzinu a kyseliny citrónové, již zaplatila více než

250 milionů USD za porušení antitrustových pravidel. Komise měla přihlédnout k těmto okolnostem jako k polehčujícím okolnostem, jak to již učinila ve své rozhodovací praxi [rozhodnutí Komise 89/190/EHS ze dne 21. prosince 1988, v řízení podle článku 85 smlouvy o EHS (věc IV/31.865 – PVC) (Úř. věst. 1989, L 74, s. 1)].

289 Komise navrhuje zamítnutí této argumentace.

b) Závěry Soudu

290 Úvodem je třeba připomenout, že zásada *ne bis in idem* zakazuje, aby téže osobě bylo za stejné protiprávní jednání uloženo více sankcí za účelem ochrany téhož právního zájmu. Použití této zásady podléhá třem kumulativním podmínkám, a sice totožnosti skutků, totožnosti pachatele a totožnosti chráněného právního zájmu (viz v tomto smyslu rozsudky Soudního dvora ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 338).

291 Soudní dvůr a Soud již vícekrát rozhodly, že v případě, kdy skutky, které vedly ke dvěma dotčeným odsouzením, vycházejí ze stejného celku dohod, avšak liší se co do svého cíle a územního umístění, tato zásada se nepoužije (rozsudky Soudního dvora ze dne 14. prosince 1972, Boehringer v. Komise, 7/72, Recueil, s. 1281, body 3 a 4, a ze dne 13. února 1969, Wilhelm a další, 14/68, Recueil, s. 1, bod 11; rozsudky Trefileurpe v. Komise, bod 242 výše, bod 191, a ze dne 6. dubna 1995, Sotralentz v. Komise, T-149/89, Recueil, s. II-1127, bod 29).

292 V projednávaném případě se však jednak platby uplatněné ADM týkají čátečně jiných kartelových dohod, a sice dohod vztahujících se k trhu s lyzinem a kyselinou citrónovou. Kromě toho, pokud jde o kartelovou dohodu týkající se glukonátu sodného, podle zásady teritoriality neexistuje střet ve výkonu pravomoci Komise a příslušných orgánů třetích států při udělování pokut podnikům, které porušují pravidla hospodářské soutěže EHP a uvedených třetích států (viz v tomto smyslu rozsudek Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, bod 90, a rozsudek Soudního dvora ze dne 15. července 1970, Bunchler v. Komise, 44/69, Recueil, s. 733, body 52 a 53, jakož i obdobně, v oblasti spojování podniků, pokud jde o pravomoc Společenství ohledně účinků protiprávního jednání, která je souběžná s pravomocí orgánů hospodářské soutěže třetích států, rozsudek Soudu ze dne 25. března 1999, Gencor v. Komise, T-102/96, Recueil, s. II-753, body 95 a 98). Komise tedy neměla povinnost přihlédnout k těmto okolnostem podle zásady *ne bis in idem*.

293 Co se týče tvrzení ADM, že Komise již v minulosti přihlédla při stanovení pokut k takovéto skutečnosti jako k polehčující okolnosti, stačí připomenout, že podle judikatury pouhá skutečnost, že Komise ve své dřívější rozhodovací praxi přihlédla k určitým skutečnostem jako k polehčujícím okolnostem, neznamená, že je v daném případě povinna postupovat stejně (viz v tomto smyslu rozsudky Soudu Hercules Chemicals v. Komise, bod 110 výše, bod 357, a ze dne 14. května 1998, Mo och Domsjö v. Komise, T-352/94, Recueil, s. II-1989, body 417 a 419).

294 V každém případě a pro úplnost je třeba jednak konstatovat, že se ADM odvolává jen na jedno rozhodnutí, a jednak, že Komise prokázala Soudu na základě jeho písemné otázky, že v její mezitím ustálené rozhodovací praxi nepoužívá takovouto polehčující okolnost v situacích srovnatelných s projednávaným případem.

295 V důsledku toho ADM neprávem vytýká Komisi, že jí neposkytla snížení pokuty z důvodu údajné neexistence potřeby odrazení.

3. *K přijetí kodexu chování ze strany ADM*

a) Argumenty účastníků řízení

296 ADM uplatňuje, že Komise měla při stanovení pokuty zohlednit zavedení přísného a stálého programu slučitelnosti s pravidly hospodářské soutěže uvnitř ADM, který obsahuje zejména přijetí kodexu chování určeného všem zaměstnancům podniku a vytvoření specializovaného oddělení.

297 Mimoto přijetí programu slučitelnosti s pravidly hospodářské soutěže, jmenování nového vedení a propuštění vedoucích pracovníků, kteří se účastnili protiprávního jednání, prokazuje upřímnou snahu podniku o nápravu. Krom toho ADM zdůrazňuje, že do této doby vůči ní nebyla učiněna žádná nepříznivá zjištění na základě práva hospodářské soutěže Společenství.

298 Komise navrhuje zamítnutí této argumentace.

b) Závěry Soudu

299 Již bylo rozhodnuto, že i když je sice důležité, že podnik přijme opatření, aby zabránil v budoucnu novým porušením práva Společenství hospodářské soutěže ze strany jeho zaměstnanců, přijetí těchto opatření nemění nic na existenci zjištěného protiprávního jednání. Komise tedy není povinna zohlednit takovou skutečnost jako polehčující okolnost, zvláště když dotčené protiprávní jednání představuje jako

v projednávaném případě zjevné porušení čl. 81 odst. 1 písm. a) a b) ES (rozsudky Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, bod 373, a Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, bod 38 výše, body 280 a 281).

300 Kromě toho, v rozsahu v němž ADM doplňuje, že dosud nebyla vůči ní učiněna žádná nepříznivá zjištění na základě práva hospodářské soutěže Společenství, je namístě zdůraznit, že i když v opačném případě pokyny stanoví, že Komise může uplatnit přitěžující okolnosti vůči podniku, který se již dopustil jednoho nebo více protiprávních jednání téhož typu, nevyplývá z toho, že když je dotčené protiprávní jednání prvním tohoto typu, kterého se dotyčný podnik dopustil, musí se použít příznivé zacházení z titulu polehčující okolnosti.

301 V důsledku toho ADM neprávem vytýká Komisi, že jí neposkytla snížení pokuty z důvodu přijetí kodexu chování.

302 Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že ADM neprokázala, že se Komise dopustila nesprávného posouzení polehčujících okolností.

E – *Ke spolupráci ADM během správního řízení*

1. *Úvod*

303 Co se týče její spolupráce během správního řízení, ADM vznáší dva žalobní důvody, vycházející jednak z nesprávných posouzení, a jednak z porušení zásady rovného zacházení.

304 Před posouzením opodstatněnosti těchto žalobních důvodů je třeba shrnout posouzení Komise, co se týče spolupráce podniků, tak jak vyplývá z bodů 411 až 427 odůvodnění Rozhodnutí.

305 Nejdříve na základě bodu B sdělení o spolupráci (viz bod 6 výše) Komise přiznala společnosti Fujisawa 80 % „velmi významné snížení" výše pokuty, kterou by jí udělila, pokud by ke spolupráci nedošlo. V tomto kontextu Komise uznala, že to byla Fujisawa, která ve smyslu tohoto ustanovení oznámila kartelovou dohodu Komisi předtím, než tato provedla šetření u podniků. Komise rovněž uznala, že v okamžiku, kdy jí Fujisawa dne 12. května 1998 poskytla její prohlášení o skutkovém stavu a dokumenty vztahující se ke kartelové dohodě, dosud nedisponovala informacemi, které by byly dostatečné k prokázání existence oznámené kartelové dohody. Komise obzvláště uznala, že Fujisawa byla prvním účastníkem kartelové dohody, který ji poskytl určující poznatky k prokázání existence kartelové dohody během celé doby jejího trvání tím, že jí poskytla seznam schůzek účastníků kartelové dohody, jakož i shrnutí jednání hlavních účastníků a klíčové události mezi rokem 1981 a 1995. Podle Komise jí prohlášení Fujisawa umožnilo učinit si představu o základních zásadách kartelové dohody, a sice struktuře a fungování kartelové dohody, včetně hlavních dohod, které byly uzavřeny a mechanismů vypracovaných k jejich provedení (body 412 až 418 odůvodnění Rozhodnutí).

306 Dále se Komise domnívala, když odmítla argumenty ADM vycházející z toho, že splnila podmínky stanovené v bodě C téhož sdělení o spolupráci k tomu, aby mohla mít prospěch z „významného snížení" výše pokut, že v okamžiku, kdy s ní ADM začala spolupracovat, již disponovala dostatečnými informacemi, sdělenými Fujisawa, k prokázání existence kartelové dohody během celé doby jejího trvání (body 419 až 423 odůvodnění Rozhodnutí).

307 Konečně na základě bodu D tohoto sdělení Komise přiznala 40% „podstatné snížení" výše pokuty ADM a Roquette a 20% snížení Akzo, Avebe a Jungbunzlauer. V této souvislosti Komise zejména zohlednila, že Roquette byla jediným účastníkem

kartelové dohody, který jí sdělil dokumenty s obsahem a závěry schůzek kartelové dohody, a že v jejich prohlášeních Roquette a ADM popsaly mechanismus kartelové dohody a úlohu účastníků a poskytly upřesnění k některým schůzkám. Komise uvedla, že jak prohlášení Fujisawa, tak dokumenty Roquette, jakož i prohlášení Roquette a ADM představovaly základní zdroj pro vypracování Rozhodnutí (body 424 až 427 odůvodnění Rozhodnutí).

2. *K nesprávnému posouzení spolupráce ADM*

a) Argumenty účastníků řízení

308 ADM má za to, že snížení výše její pokuty o 40 %, přiznané na základě ustanovení bodu D sdělení o spolupráci, je nedostatečné. Podle ní, v rozporu s tím, co Komise poznamenala v bodě 422 odůvodnění Rozhodnutí, ADM tím, že zaslala Komisi zápis z období od roku 1991 do roku 1995, byla první, kdo poskytl rozhodující důkazy týkající se existence kartelové dohody v době po roce 1991. Proto jí podle ní Komise neprávem odmítla přiznat snížení podle bodu C sdělení o spolupráci.

309 Na prvním místě se totiž ADM domnívá, že důkazy poskytnuté Fujisawa pro téže období jsou omezené.

310 Zaprvé poznamenává, že Fujisawa předložila doprovodný dopis obsahující podrobnosti ohledně období před rokem 1990. Naopak pro období let 1991–1995 Fujisawa uvedla pouze dvě schůzky, aniž by poskytla jakoukoliv zvláštní informaci

o dohodách o cenách nebo objemu. Kromě toho jedna z těchto dvou schůzek byla schůzka ze dne 6. června 1995, která se podle ADM uskutečnila po ukončení protiprávního jednání (viz výše). Co se týče druhé schůzky v Atlantě v červnu 1994, popis je neurčitý.

311 Zadruhé poznamenává, že Fujisawa předložila tabulku se seznamem schůzek sestavenou vedoucími zaměstnanci tohoto podniku, kteří se jich zúčastnili. Nicméně z důvodu velmi omezené angažovanosti těchto vedoucích zaměstnanců v průběhu tohoto období, obsahuje svědectví týkající se skutkových okolností, ke kterým došlo mezi rokem 1991 a 1995, pouze minimální nebo irelevantní informace o schůzkách. Uvádí totiž pouze pět z třinácti schůzek, které se uskutečnily během tohoto období a které byly předmětem oznámení námitek. Kromě toho je popis obsahu těchto schůzek málo přesný: dohodnuté ceny, rozdělení prodeje nebo mechanismy dohledu nejsou pro toto období uvedené a jména zástupců dalších podniků zúčastněných na schůzkách jsou někdy jen částečně připomenuty.

312 Na druhém místě, dokumenty obdržené při šetřeních vedených v prostorách jiných podniků před zahájením spolupráce ADM poskytují podle této společnosti jen velmi málo důkazů ohledně období po létě 1991. Dokumenty přezkoumané v prostorách Glucona totiž vykazují schůzky, které se většinou překrývají s předváděcími schůzkami Institute of Food Technology (IFT) nebo Food Ingredients Europe (FIE), kterých se každopádně pravděpodobně zúčastnili účastníci kartelové dohody, ale neuvádí podrobnosti o obsahu těchto schůzek. Kromě toho Glucona neposkytla žádné další upřesnění ohledně obsahu těchto schůzek a omezila se na tvrzení, že diskuse se týkaly „trhu a prodeje".

313 Naopak ADM poskytla zaprvé svědectví jednoho ze svých bývalých zaměstnanců, které poskytlo důkazy prvořadého významu o schůzkách, jejich obsahu a mechanismu kartelové dohody, zadruhé prvořadé informace o existenci sedmi schůzek, které nebyly zmíněny ani ve svědectvích Fujisawa a Glucona, ani v žádostech Komise o informace, zatřetí podrobný údaj o obsahu schůzek, který

nebyl uveden ani ve svědectví Fujisawa, ani ve svědectví Glycína, a vysvětlení označení některých účastníků v každém regionu jako „společností poskytujících nejlepší ceny", o cílových cenách stanovených kartelovou dohodou, jakož i o vlivu a obsahu dohody, a začtvrté popis úlohy účastníků na schůzkách.

314 Zatřetí ADM uplatňuje, že tyto důkazy umožnily Komisi obdržet od dalších účastníků uznání skutkového stavu a spolupráci. Podle ní byly totiž koncem roku 1998 důkazy Komise velmi omezené: bez ohledu na informace podané americkými orgány, žádosti o informace a neoznámená šetření v prostorách stran v průběhu roku 1997 a 1998, nabídla Komisi svou spolupráci pouze Fujisawa (body 54 až 56 odůvodnění Rozhodnutí). Kromě toho byly důkazy poskytnuté Fujisawa neúplné a nebyly významně podpořeny dokumenty nalezenými v prostorách dalších stran (Avebe, Glucona, Jungbunzlauer a Roquette).

315 Komise navrhuje zamítnutí žalobního důvodu.

b) Závěry Soudu

316 Komise ve svém sdělení o spolupráci vymezila podmínky, za kterých mohou být podniky spolupracující s Komisí v průběhu jejího šetření osvobozeny od pokuty nebo oprávněny ke snížení pokuty, kterou by jinak musely zaplatit (bod A 3 sdělení o spolupráci).

317 Jelikož se ADM v podstatě domnívá, že jí Komise neprávem odepřela právo na snížení pokuty uvedené v bodě C sdělení o spolupráci, je třeba ověřit, zda Komise neporušila podmínky použití tohoto bodu.

318 Bod C sdělení o spolupráci, nazvaný „Významné snížení výše pokuty", stanoví:

„Podnik, který při splnění podmínek uvedených v [bodě] B, [písm.] b) až e), oznámí tajnou kartelovou dohodu poté, kdy Komise na základě rozhodnutí provedla šetření u podniků, které se účastnily kartelové dohody, aniž by toto šetření mohlo poskytnout dostatečný základ k odůvodnění zahájení řízení za účelem přijetí rozhodnutí, je oprávněn ke snížení částky pokuty o 50 až 75 %." *(neoficiální překlad)*

319 Podmínky bodu B písm. b) až e), na který bod C odkazuje, se týkají podniku, který:

„b) je první, kdo poskytne určující důkazy k prokázání existence kartelové dohody;

c) ukončil svou účast na protiprávním jednání nejpozději v okamžiku, kdy oznámí kartelovou dohodu;

d) poskytne Komisi všechny užitečné informace, jakož i všechny dokumenty a důkazy týkající se kartelové dohody, kterými disponuje, a bude stále a plně spolupracovat v průběhu celého šetření;

e) nepřinutil jiný podnik k účasti na kartelové dohodě, ani neměl iniciativní nebo určující roli v protiprávním jednání". *(neoficiální překlad)*

320 V projednávaném případě ADM za účelem prokázání toho, že jí Komise měla přiznat „významné snížení výše pokuty" podle bodu C sdělení o spolupráci, v podstatě uplatňuje, že důkazy poskytnuté Fujisawa pro období mezi rokem 1991 až 1995 byly omezené. Tato argumentace však nemůže prokázat, že Komise porušila sdělení o spolupráci tím, že se domnívala, že pro téže období mezi rokem 1991 až 1995, během kterého se ADM účastnila na kartelové dohodě, tato nebyla „první, kdo poskytne určující důkazy k prokázání existence kartelové dohody" ve smyslu bodu C ve spojení s bodem B písm. b) sdělení o spolupráci.

321 Sdělení o spolupráci totiž nestanoví, že pro splnění této podmínky podnik, který oznámí tajnou kartelovou dohodu Komisi, jí musí poskytnout veškeré určující důkazy sloužící k vypracování oznámení námitek, a tím méně k přijetí rozhodnutí konstatujícího protiprávní jednání. Naopak, podle sdělení o spolupráci je tato podmínka již splněna, když je podnik, který oznamuje tajnou kartelovou dohodu, „první", kdo poskytne „určující poznatky k prokázání existence kartelové dohody".

322 Přitom sama ADM vážně nezpochybňuje, že poznatky poskytnuté Fujisawa, včetně poznatků týkajících se období mezi rokem 1991 až 1995, byly určující k prokázání existence kartelové dohody, ale omezuje se na uplatnění jejich neúplnosti.

323 V každém případě je třeba připomenout, jak Komise právem vznesla v bodě 415 odůvodnění Rozhodnutí, že Fujisawa ve svém dopise ze dne 12. května 1998, v němž oznámila existenci kartelové dohody, nejdříve uvedla totožnost účastníků kartelové dohody. Dále poskytla Komisi popis hlavních dohod uzavřených mezi těmito účastníky v období mezi rokem 1991 až 1995 a mechanismus provedení těchto dohod upravujících fungování kartelové dohody. Konečně předložila Komisi seznam, i když neúplný, schůzek kartelu se shrnutím obsahu některých z nich, včetně schůzek v období let 1991 až 1995. Okolnost uplatněná ADM, že pro toto období Fujisawa neposkytla zvláštní informace o obsahu dohod, neumožňuje dospět k závěru, že poznatky poskytnuté tímto podnikem nebyly určující k prokázání existence kartelové dohody, protože kartelová dohoda představovala jediné a pokračující protiprávní jednání (bod 254 odůvodnění Rozhodnutí), jehož obsah a mechanismus se obzvláště nezměnil po přistoupení ADM ke kartelové dohodě (body 80 a 257 až 260 odůvodnění).

324 Proto mohla mít Komise právoplatně za to, že Fujisawa byla prvním podnikem, který poskytl poznatky určující k prokázání kartelové dohody.

325 Z toho rovněž vyplývá, že argumenty ADM, které vycházejí jednak z toho, že dokumenty obdržené při šetření od jiných účastníků kartelové dohody poskytly pouze velmi málo důkazů týkajících se období po létě 1991, a jednak z toho, že důkazy předložené ADM umožnily Komisi obdržet od dalších účastníků uznání skutkových okolností a spolupráci, rovněž nemohou obstát.

326 S přihlédnutím ke kumulativnímu charakteru podmínek uvedených v bodě B písm. b) až písm. e), tak jak je přebírá bod C sdělení o spolupráci (viz body 283 a 286 výše), a protože jedna z těchto podmínek, a sice ta stanovená v bodě B písm. b) ve spojení s bodem C tohoto sdělení, nebyla splněna, není nezbytné přezkoumat, zda ADM splňovala další podmínky stanovené uvedenými ustanoveními.

327 V důsledku toho žalobní důvod vycházející z protiprávnosti ve vztahu k nesprávnému posouzení spolupráce ADM musí být zamítnut.

3. *K porušení zásady rovného zacházení*

328 Tento žalobní důvod se skládá ze tří částí. Zaprvé ADM uplatňuje, že její spolupráce na šetření byla přinejmenším rovnocenná spolupráci jedné ze stran, které byly dotčeny dřívějším rozhodnutím Komise. Zadruhé má za to, že Komise nemohla právoplatně poskytnout Fujisawa větší snížení pokuty než snížení, které poskytla jí. Zatřetí tvrdí, že Komise nemohla právoplatně poskytnout Roquette stejné snížení pokuty jako snížení, které poskytla jí.

329 Úvodem je třeba připomenout, že zásada rovného zacházení je porušena jen tehdy, je-li se srovnatelnými situacemi zacházeno odlišně nebo s odlišnými situacemi stejně, není-li taková odlišnost objektivně odůvodněna (viz bod 107 výše).

a) Ohledně toho, že spolupráce ADM na šetření byla přinejmenším rovnocenná spolupráci jedné ze stran dotčených dřívějším rozhodnutím Komise

Argumenty účastníků řízení

330 ADM uplatňuje, že její spolupráce na šetření byla přinejmenším rovnocenná, pokud jde o věcné přispění k šetření Komise, spolupráci jedné ze stran dotčených

rozhodnutím 94/601, kterým Komise snížila pokutu o dvě třetiny. Komise jí proto měla přinejmenším poskytnout maximální snížení stanovené bodem D sdělení o spolupráci, a sice 50 %.

331 Komise navrhuje zamítnutí této části žalobního důvodu.

Závěry Soudu

332 Je třeba připomenout, že pouhá skutečnost, že Komise ve své předchozí rozhodovací praxi poskytovala určitou sazbu snížení za určité jednání, neznamená, že je povinna poskytnout stejné snížení při posouzení obdobného jednání v rámci pozdějšího správního řízení (viz rozsudky Soudu Mo och Domsjö v. Komise, bod 293 výše, bod 147, a Lögstör Rör v. Komise, bod 33 výše, body 326 a 352, a v nich uvedená judikatura).

333 Kromě toho ADM nevznesla žádný konkrétní důkaz směřující k prokázání, že skutková situace v této druhé věci byla srovnatelná se skutkovou situací v projednávaném případě.

334 V důsledku toho tato první část tohoto žalobního důvodu nemůže být přijata.

b) Ohledně toho, že Komise poskytla Fujisawa větší snížení pokuty než snížení vyhrazené pro ADM

Argumenty účastníků řízení

335 ADM vytýká Komisi, že poskytla Fujisawa větší snížení pokuty, než snížení udělené jí. ADM poznamenává, že v obou případech podniky navrhly svou spolupráci hned poté, co je kontaktovala Komise v souvislosti se svým šetřením. Poznamenává, že jediný rozdíl je v tom, že Fujisawa byla první, kdo měla tuto příležitost, protože byla prvním podnikem kontaktovaným Komisí. Za těchto okolností ADM tvrdí, že vyvíjela veškeré úsilí nezbytné pro spolupráci s Komisí od chvíle, kdy jí byla tato příležitost nabídnuta.

336 Přitom Soud v rozsudku ze dne 13. prosince 2001, Krupp Thyssen Stainless a Acciai speciali Terni v. Komise (T-45/98 a T-47/98, Recueil, s. II-3757, body 246 až 248, dále jen „rozsudek Krupp"), rozhodl, že posouzení stupně spolupráce poskytované podniky nemůže záviset na čistě náhodných faktorech, jako je pořadí, ve kterém byly vyslýchány Komisí.

337 Komise navrhuje zamítnutí žalobního důvodu.

Závěry Soudu

338 Argumentace ADM se v podstatě opírá o zásady vytyčené Soudem v bodech 138 až 248 rozsudku Krupp. V tomto ohledu je namístě připomenout, že Soud v tomto rozsudku, jakož i dále ve svém rozsudku ze dne 13. prosince 2001, Acerinox

v. Komise (T-48/98, Recueil, s. II-3859, body 132 až 141), přezkoumal používání bodu D sdělení o spolupráci Komisí. Soud v zásadě rozhodl, že za účelem zabránění rozporu se zásadou rovného zacházení musí být sdělení o spolupráci používáno v tom smyslu, že Komise musí v rámci snížení pokut zacházet stejným způsobem s podniky, které poskytují Komisi ve stejné fázi řízení a za obdobných okolností podobné informace, které se týkají skutečností, jež jsou jim vytýkány. Soud doplnil, že pouhá okolnost, že jeden z těchto podniků jako první uznal vytýkané skutečnosti a odpověděl jako první na otázky, které Komise položila podnikům ve stejné fázi řízení, nemůže představovat objektivní důvod k tomu, aby vůči podnikům uplatňovala rozdílné zacházení.

339 Je třeba konstatovat, že v těchto jiných věcech bylo na rozdíl od projednávaného případu nesporné, že spolupráce dotyčných podniků nespadá do působnosti bodů B a C sdělení o spolupráci. Jak vyplývá z bodu 219 rozsudku Krupp, Komise použila na všechny podniky dotčené napadeným rozhodnutím bod D tohoto sdělení. V těchto dalších věcech tedy vyvstala pouze otázka, zda Komise tím, že vyhradila žalobkyním zacházení rozdílné od zacházení přiznaného jiným dotyčným podnikům, v rámci prostoru pro uvážení, jímž disponuje v rámci použití bodu D tohoto sdělení, porušila zásadu rovného zacházení.

340 Naopak, v projednávaném případě se ADM snaží v podstatě prokázat, že Fujisawa byla na základě čistě náhodných faktorů prvním podnikem, který nabídl Komisi spolupráci, a že Fujisawa bylo z tohoto důvodu poskytnuto snížení na základě bodu B sdělení o spolupráci, ačkoliv pokud by se Komise obrátila nejdříve na ADM, mohlo jí být poskytnuto výraznější snížení pokuty na základě, přinejmenším, bodu C tohoto sdělení, neboť mohla být první, kdo poskytl informace předané společností Fujisawa. ADM tedy neuplatňuje dva rozsudky uvedené v bodě 338 výše pro

prokázání, že Komise na ni uplatnila bod D sdělení o spolupráci diskriminačním způsobem v porovnání s ostatními účastníky kartelové dohody (viz k této otázce body 347 až 351 níže).

341 Přitom je třeba poznamenat, že na rozdíl od bodů B a C sdělení o spolupráci, jeho bod D nestanoví rozdílné zacházení s dotčenými podniky v závislosti na pořadí, ve kterém spolupracovaly s Komisí. V důsledku toho ve věcech, ve kterých byly vydány rozsudky Krupp a Acerinox v. Komise, (viz bod 338 výše) Komise zohlednila tyto prvky, aniž by to bylo výslovně stanoveno v bodu D uvedeného sdělení.

342 Vyjdeme-li z výše uvedeného, přestože pro zajištění úspěchu režimu spolupráce dotyčných podniků s Komisí v oblasti tajných kartelů musí tato disponovat širokou posuzovací pravomocí při organizaci řízení, nic to nemění na tom, že Komise nemůže jednat svévolně.

343 K této otázce je třeba poznamenat, že v projednávané věci vyplývá ze spisu, a zejména z bodů 53 až 64 odůvodnění Rozhodnutí, že Komise poté, co byla v průběhu roku 1997 informována příslušnými orgány Spojených států o tom, že Akzo a Avebe (Glucona) přiznaly účast na mezinárodní kartelové dohodě na trhu s glukonátem sodným, zaslala dne 27. listopadu 1997 těmto stranám žádosti o informace týkající se existence překážek na vstupu pro dovozy glukonátu sodného do Evropy. Obzvláště je Komise požádala, aby uvedly jména nejvýznamnějších světových výrobců glukonátu sodného, podíly na trhu podniků činných na tomto trhu na světové a evropské úrovni a výrobní kapacitu tohoto výrobku na světové úrovni. V jejich odpovědi ze dne 28. ledna 1998 Akzo a Glucona opakovaně uvedly, že nejvýznamnější světoví a evropští výrobci glukonátu sodného jsou, kromě jich samotných, Roquette, Jungbunzlauer a Fujisawa. I když přítomnost ADM na dotyčném trhu byla uvedena v jednom bodě této odpovědi, tato strana nebyla nicméně uvedena mezi nejvýznamnějšími výrobci glukonátu sodného.

344 V tomto kontextu zaslala Komise dne 18. února 1998 žádosti o informace týkající se stejných skutečností, jako byly ty uvedené v žádostech o informace zaslaných dne 27. listopadu 1997 Akzo a Avebe (Glucona). Jak vyplývá z bodu 55 odůvodnění Rozhodnutí, Fujisawa v odpovědi na tyto žádosti oznámila Komisi kartelovou dohodu a zaslala jí informace k tomuto předmětu.

345 Nemůže být vyloučeno, že kromě řízení před americkými orgány, kterým byly dotčeni všichni účastníci kartelové dohody, představovaly žádosti o informace, které Komise zaslala zejména společnosti Fujisawa dne 18. února 1998, pro tuto společnost doplňující informaci o tom, že Komise zahajuje šetření na trhu s glukonátem sodným. Nicméně průběh správního řízení, tak jak je popsán v bodech 343 a 344 výše, neodráží svévolný postup Komise, přičemž ADM nepředložila důkazy v tomto smyslu.

346 V důsledku toho nemůže ADM vytýkat Komisi, že s ní zacházela diskriminačně v porovnání se společností Fujisawa.

c) Ohledně toho, že Komise poskytla Roquette stejné snížení pokuty, jaké poskytla ADM

Argumenty účastníků řízení

347 ADM kritizuje skutečnost, že jí Komise poskytla stejné snížení pokuty jako Roquette. Podle ADM totiž, v rozporu s tím, co uvádí Komise, neměly důkazy poskytnuté Roquette stejnou hodnotu jako důkazy, které jí předložila, a to vzhledem

k tomu, že ADM spolupracovala dříve, poskytla svědectví prvořadého významu a vyvolala spolupráci dalších žalovaných, včetně Roquette.

348 Komise navrhuje zamítnutí této části žalobního důvodu.

Závěry Soudu

349 Je třeba poznamenat, že i když je sazba snížení poskytnutá Roquette a ADM stejná, nespočívá zcela na stejných úvahách. Ačkoliv je totiž pravda, že ADM poskytla důkazy dříve než Roquette, nic to nemění na tom, že ADM nezpochybňuje, jak to vyplývá z bodu 426 odůvodnění Rozhodnutí, že na rozdíl od Roquette neposkytla dokumenty z rozhodné doby, které zaznamenávají obsah a závěry schůzek účastníků kartelové dohody.

350 V každém případě v rozsahu, v němž se ADM snaží prokázat, že Komise poskytla Roquette příliš významné snížení pokuty, je třeba připomenout, že dodržení zásady rovného zacházení ve vztahu k individuálnímu aktu je omezeno dodržením zásady, podle které nikdo nemůže ve svůj prospěch a oproti aktu slučitelnému s relevantními ustanoveními uplatňovat protiprávnost, ze které má prospěch jiná osoba (viz rozsudky Cascades v. Komise, bod 190 výše, bod 259, a SCA Holding v. Komise, bod 63 výše, bod 160).

351 V důsledku toho tato část žalobního důvodu a žalobní důvod jako celek musí být zamítnuty.

F – *K nedostatkům správního řízení*

a) Argumenty účastníků řízení

352 V rámci tohoto žalobního důvodu ADM vznáší čtyři výtky.

353 Zaprvé, ADM uplatňuje, že tím, že došlo k porušení jejích práv obhajoby, jí nebylo umožněno podat v průběhu správního řízení své vyjádření k použití násobícího koeficientu 2,5 na výchozí částku, přičemž tento koeficient není v pokynech stanoven.

354 Zadruhé ADM Komisi vytýká, že v oznámení námitek neupřesnila, že glukonát sodný je relevantním výrobkovým trhem. V bodech 3 až 9 tohoto oznámení Komise totiž pouze vysvětlila, že glukonát sodný je jedním z mnoha chelátových činidel, která patří do zvláštní skupiny chelátových činidel, a že má určité množství částečně zastupujících výrobků. Přestože stanovila, že glukonát sodný je „referenční výrobek", okamžitě upřesnila, že „nejblíže zastupující výrobky jsou glukoheptonát sodný a EDTA". Jelikož Komise v oznámení námitek stanovila existenci zastupujících výrobků, měla jasně upřesnit svá zjištění ohledně výrobkového trhu a důvody, pro které se domnívala, že tyto zastupující výrobky nebyly součástí relevantního trhu, a to způsobem, který by umožnil stranám předložit jejich vyjádření. Komise tak v rámci oznámení námitek nepřezkoumala podstatnou otázku definice relevantního výrobkového trhu.

355 Zatřetí ADM uplatňuje, že Komise se v Rozhodnutí opřela (poznámka na straně č. 17) o publikaci s názvem „Chemical Economics Handbook" (SRI International 1991), o které strany neinformovala.

356 Začtvrté Komise podle ADM v oznámení námitek neuvedla, že provádění kartelové dohody musí mít nezbytně hospodářský dopad na trh.

357 Komise navrhuje zamítnutí všech čtyř výtek vznesených v rámci tohoto žalobního důvodu.

b) Závěry Soudu

358 Je třeba připomenout, že dodržování práv obhajoby, které je základní zásadou práva Společenství a musí být zachováno za všech okolností, zejména v jakémkoliv řízení, které může vést k uložení sankcí, i když se jedná o správní řízení, vyžaduje, aby dotyčným podnikům a sdružením podniků bylo již ve stadiu správního řízení umožněno užitečně vyjádřit jejich stanovisko k reálnosti a relevanci skutkových okolností, vytýkaných skutečností a okolností dovolávaných Komisí (rozsudek Hoffmann-La Roche v. Komise, bod 216 výše, bod 11, a rozsudek Soudu ze dne 10. března 1992, Shell v. Komise, T-11/89, Recueil, s. II-757, bod 39).

359 Stejně tak podle judikatury musí oznámení námitek obsahovat popis námitek, které jsou formulovány dostatečně jasně, byť stručně, aby bylo dotčeným osobám umožněno skutečně zjistit, jaké chování jim Komise vytýká. Pouze za této podmínky totiž může oznámení námitek splnit svou funkci vyplývající z nařízení Společenství, spočívající v poskytnutí všech nezbytných informací podnikům a sdružením podniků za účelem jejich účinné obhajoby před tím, než Komise přijme konečné rozhodnutí (rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 1993, Ahlström Osakeyhtiö a další v. Komise, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 a C-125/85 až C-129/85, Recueil, s. I-1307, bod 42; a rozsudek Soudu ze dne 14. května 1998, Mo och Domsjö v. Komise, T-352/94, Recueil, s. II-1989, bod 63).

360 V rámci své první a čtvrté výtky ADM Komisi v podstatě vytýká, že neinformovala o použití určitých poznatků, které byly určující pro stanovení výše pokuty, a sice o násobícím koeficientu 2,5 (body 386 až 388 odůvodnění), ani o okolnosti, že protiprávní jednání mělo skutečný dopad na trh (bod 340 odůvodnění Rozhodnutí).

361 V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Komise splní svou povinnost dodržet právo podniků být vyslechnuty, pokud ve svém oznámení námitek výslovně uvede, že bude zkoumat, zda je třeba uložit dotyčným podnikům pokuty, a pokud uvede hlavní skutkové a právní okolnosti, které mohou vést k uložení pokuty, jako je závažnost a délka trvání předpokládaného protiprávního jednání, stejně jako skutečnost, že k němu došlo „úmyslně nebo z nedbalosti". Komise jim tak poskytuje údaje, které jsou nezbytné pro jejich obranu nejen proti zjištění protiprávního jednání, ale i proti uložení pokuty (rozsudky Musique diffusion française a další v. Komise, bod 44 výše, bod 21 a LR AF 1998 v. Komise, bod 38 výše, bod 199).

362 Z toho vyplývá, že pokud jde o stanovení výše pokut, práva obhajoby dotyčných podniků jsou před Komisí zaručena prostřednictvím možnosti předkládat vyjádření k době trvání, závažnosti a předvídatelnosti protisoutěžní povahy protiprávního jednání (rozsudky Soudu ze dne 6. října 1994, Tetra Pak v. Komise, T-83/91, Recueil, s. II-755, bod 235, a HFB a další v. Komise, bod 65 výše, bod 312).

363 Pokud jde o projednávaný případ, je namístě konstatovat, že v oznámení námitek zaslaném ADM Komise jasně uvedla, že jí hodlá uložit pokutu, kterou stanoví zejména podle závažnosti a doby trvání protiprávního jednání. Kromě toho odkázala výslovně na pokyny, čímž jasně uvedla, že ADM musí očekávat hodnocení své situace podle těchto pokynů a musí se tedy v tomto ohledu obhajovat, pokud to bude považovat za užitečné.

364 Krom toho Komise v bodě 345 oznámení námitek uvedla, že hodlá stanovit výši pokut na dostatečně odrazující úrovni. Stejně tak v bodech 264 a 346 oznámení námitek v podstatě upřesnila, že při posouzení závažnosti protiprávního jednání hodlá zohlednit skutečnost, že se jedná o velmi závažné protiprávní jednání, které má za účel omezit hospodářskou soutěž a které krom toho, s ohledem na samotnou povahu uzavřených dohod, má nezbytně vážný dopad na hospodářskou soutěž.

365 Dodržování práv obhajoby dotyčných podniků nenutí Komisi uvést v oznámení námitek přesnější způsob, jakým případně použije každý z těchto prvků při stanovení úrovně pokuty.

366 A konečně, je nutno konstatovat, že rozdělení členů kartelů do skupin představuje praxi, kterou Komise vyvinula na základě pokynů. Rozhodnutí tedy bylo přijato v kontextu, který ADM dobře znala, a spadá do ustálené rozhodovací praxe (viz v tomto smyslu rozsudek Soudního dvora ze dne 30. září 2003, Freistaat Sachsen a další v. Komise, C-57/00 P et C-61/00 P, Recueil, s. I-9975, bod 77).

367 První a čtvrtá výtka proto nejsou opodstatněné.

368 V rámci své druhé výtky ADM vytýká Komisi, že v oznámení námitek neupřesnila, že glukonát sodný je relevantní výrobkový trh.

369 K této otázce je třeba konstatovat, že v bodech 3 až 9 oznámení námitek Komise popsala pod názvem „Výrobek" vlastnosti glukonátu sodného. Ačkoliv je pravda, jak uplatňuje ADM, že Komise v oznámení námitek uvedla, že existují určité zastupující výrobky, nic to nemění na tom, že, v rozporu s tvrzením ADM, formulace použitá Komisí neumožňuje žádnou pochybnost ohledně skutečnosti, že Komise ve fázi oznámení námitek měla za to, že zastupující výrobky nejsou součástí relevantního výrobkového trhu.

370 Jednak totiž Komise v bodě 9 oznámení námitek zejména uvedla, že tyto výrobky jsou pouze částečně zastupujícími výrobky a že na rozdíl od jiných výrobků je glukonát sodný „referenčním výrobkem", přičemž poptávka po něm přesahuje velmi významně poptávku po těchto jiných výrobcích. Kromě toho Komise při analýze relevantního trhu (body 39 až 50 oznámení námitek) neustále odkazovala na glukonát sodný, aniž by zmiňovala uvedené zastupující výrobky.

371 Druhá výtka tedy není opodstatněná.

372 Konečně v rozsahu, v němž ADM v rámci své třetí výtky uplatňuje, že se Komise v Rozhodnutí (poznámka pod čarou na straně č. 17) opřela o publikaci nazvanou „Chemical Economics Handbook" (SRI International 1991), o které strany neinformovala, stačí poznamenat, že v poznámce pod čarou na straně č. 4 oznámení námitek Komise uvedla, že se opřela o tuto publikaci při popisu dotčeného výrobku. Přitom jak uvádí Komise, aniž by jí v tomto bodě ADM oponovala, se jedná o veřejně přístupnou publikaci, a to obzvláště pro hospodářské subjekty přítomné na trhu, kterého se tato publikace týká.

373 V důsledku toho musí být zamítnuta třetí výtka, a tedy žalobní důvod jako celek.

G – *K návrhu na zohlednění nového žalobního důvodu*

374 Poté, co Komise přijala a zpřístupnila na internetu pokyny z roku 2006, navrhla ADM Soudu, aby zohlednil nový žalobní důvod založený na těchto pokynech. ADM tvrdí, že z pokynů z roku 2006 vyplývá, že Komise v Rozhodnutí dostatečně nezohlednila velmi malý objem prodeje ADM na relevantním trhu a že nezhodnotila správně odrazující charakter pokuty. Obzvláště se ADM domnívá, že maximální výše pokuty, které by podléhala na základě pokynů z roku 2006 a před použitím sdělení o spolupráci, by byla 3,8 milionů eur namísto 16,88 milionů eur.

375 Komise zpochybňuje tento návrh ADM.

376 Vzhledem k tomu, že ADM podala svůj návrh na zohlednění pokynů z roku 2006 až po ukončení ústní části řízení, je třeba nejdříve přezkoumat, zda je namístě znovu otevřít ústní část řízení za účelem zohlednění nového žalobního důvodu ADM založeného na pokynech z roku 2006. V tomto ohledu Soud připomíná, že je povinen vyhovět návrhu na znovuotevření ústní části řízení za účelem zohlednění nových tvrzených skutečností pouze tehdy, když se dotčený účastník řízení opírá o skutečnosti, které mohou mít rozhodující význam pro rozhodnutí sporu a které nemohl uplatnit před ukončením ústní části řízení [rozsudky Soudního dvora ze dne 8. července 1999, ICI v. Komise, C-200/92 P, Recueil, s. I-4399, body 60 a 61, a Soudu ze dne 25. června 2002, British American Tobacco (Investments) v. Komise, T-311/00, Recueil, s. II-2781, bod 53].

377 V projednávaném případě, v rozsahu, v němž se žalobkyně opírá o pokyny z roku 2006, aby prokázala protiprávnost Rozhodnutí, stačí připomenout, že podle judikatury musí být legalita aktu Společenství posouzena podle skutkových a právních poznatků existujících ke dni, kdy byl akt přijat (rozsudky Soudního

dvora ze dne 7. února 1979, Francie v. Komise, 15/76 a 16/76, Recueil, s. 321, body 7 a 8, a Soudu ze dne 12. prosince 1996, Altmann a další v. Komise, T-177/94 a T-377/94, Recueil, s. II-2041, bod 119). V důsledku toho je při posouzení legality tohoto aktu vyloučeno zohlednění poznatků, které nebyly známy ke dni, ke kterému byl akt Společenství přijat (viz v tomto smyslu rozsudek Deutsche Bahn v. Komise, bod 63 výše, bod 102, a v něm uvedená judikatura).

378 Protože je tedy nový poznatek uplatněný ADM zjevně pozdějšího data než přijetí Rozhodnutí, nemůže ovlivnit jeho platnost (viz v tomto smyslu rozsudek Soudu ze dne 16. září 1998, IECC v. Komise, T-133/95 a T-204/95, Recueil, s. II-3645, bod 37). Přijetí pokynů z roku 2006 nepředstavuje novou skutečnost, která by mohla mít rozhodující vliv na legalitu Rozhodnutí. Není tedy namístě znovu otevřít řízení na tomto základě.

379 Tento závěr je potvrzen upřesněním uvedeným v bodě 38 pokynů z roku 2006, který uvádí, že tyto pokyny se použijí pouze na věci, ve kterých bylo zasláno oznámení námitek po zveřejnění pokynů v Úředním věstníku. Pokyny tak samy výslovně vylučují jejich použití na případy jako je projednávaný případ. Protože pokyny jsou pozdějšího data než přijetí Rozhodnutí a *a fortiori* oznámení námitek, které jim předcházelo, nejsou součástí rozhodného právního a skutkového rámce tohoto Rozhodnutí.

380 V rozsahu, v němž se žalobkyně dovolává pokynů z roku 2006 na podporu svého žalobního důvodu vztahujícího se k nepřiměřenému charakteru pokuty, ohledně kterého Soud disponuje přezkumem v plné jurisdikci, je třeba konstatovat, že pouhá skutečnost, že použití nové metody pro výpočet pokut stanovené uvedenými pokyny, které nejsou použitelné na skutkový stav v projednávaném případě, může vést k nižší pokutě než ta, která byla uložena Rozhodnutím, neprokazuje nepřiměřený charakter

této pokuty. Toto zjištění totiž představuje pouze výraz prostoru pro uvážení, s nímž disponuje Komise, když v souladu s požadavky nařízení č. 17 stanoví metodu, kterou hodlá použít při určení výše pokut, čímž vede politiku hospodářské soutěže, za kterou je odpovědná. Mezi kritérii, která musí Soud zohlednit při posouzení toho, zda je výše pokut uložených v dané době přiměřená, mohou být zejména zahrnuty skutkové a právní okolnosti, jakož i cíle hospodářské soutěže definované Komisí v souladu s požadavky Smlouvy o ES v této době. Kromě toho je třeba připomenout, že Soudní dvůr v bodech 234 až 295 rozsudku Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 38 výše, zamítl žalobní důvody a argumenty žalobců, jež směřovaly ke zpochybnění metody výpočtu vyplývající z pokynů z roku 1998, protože tato metoda jako výchozí bod zohledňovala základní částky definované uvedenými pokyny, které nebyly určeny podle relevantního obratu. Konečně je třeba uvést, že Soud měl ve výše uvedených bodech 76 až 81, 99 až 106 a 139 až 149 za to, že stanovení výše pokuty na základě pokynů z roku 1998 v projednávaném případě neporušovalo zásadu proporcionality.

381 Za těchto okolností Soud konstatuje, že přijetí pokynů z roku 2006 nemůže mít rozhodující význam pro rozhodnutí sporu. Není tedy namístě znovu otevřít ústní část řízení.

H – *Závěr*

382 Vzhledem k tomu, že žádný ze žalobních důvodů vznesených proti legalitě Rozhodnutí nemůže být přijat, není namístě snížit výši pokuty na základě soudního přezkumu v plné jurisdikci, který Soudu přísluší. Žaloba proto musí být v plném rozsahu zamítnuta.

K nákladům řízení

383 Podle čl. 87 odst. 2 jednacího řádu se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že žalobkyně neměla ve věci úspěch, je namístě jí uložit náhradu nákladů řízení v souladu s návrhovým žádáním žalované.

Z těchto důvodů

SOUD (třetí senát)

rozhodl takto:

1) Žaloba se zamítá.

2) Archer Daniels Midland Co. se ukládá náhrada nákladů řízení.

Azizi Jaeger Dehousse

Takto vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 27. září 2006.

Vedoucí soudní kanceláře

E. Coulon

Předseda

J. Azizi

Obsah

Skutkový základ sporu ..... II - 3269

Řízení a návrhová žádání účastníků řízení ..... II - 3276

Právní otázky ..... II - 3278

A – K použitelnosti pokynů ..... II - 3278

1. K porušení zásad právní jistoty a zákazu zpětné účinnosti trestů ..... II - 3278

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3278

b) Závěry Soudu ..... II - 3281

2. K porušení zásady rovného zacházení ..... II - 3285

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3285

b) Závěry Soudu ..... II - 3285

B – K závažnosti protiprávního jednání ..... II - 3286

1. Úvod ..... II - 3286

2. K nezohlednění nebo nedostatečnému zohlednění obratu vyplývajícímu z prodeje dotčeného výrobku ..... II - 3289

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3289

b) Závěry Soudu ..... II - 3292

K porušení zásady proporcionality ..... II - 3292

K porušení pokynů ..... II - 3294

K porušení povinnosti odůvodnění ..... II - 3296

3. K nezohlednění nebo nedostatečnému zohlednění omezené velikosti relevantního výrobkového trhu ..... II - 3298

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3298

b) Závěry Soudu ..... II - 3299

K porušení zásady proporcionality ..... II - 3300

K porušení zásady rovného zacházení ..... II - 3301

K porušení povinnosti odůvodnění ..... II - 3304

4. K dvojímu zohlednění odrazujícího účinku pokuty ..... II - 3304

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3304

b) Závěry Soudu ..... II - 3305

K porušení pokynů ..... II - 3305

K porušení povinnosti odůvodnění ..... II - 3306

5. K použití koeficientu navýšení na výchozí částku pokuty ..... II - 3307

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3307

b) Závěry Soudu ..... II - 3310

K porušení zásady proporcionality ..... II - 3310

K porušení zásady rovného zacházení ..... II - 3313

K porušení povinnosti odůvodnění ..... II - 3315

6. K existenci nesprávného posouzení týkajícího se skutečného dopadu kartelové dohody na trh ..... II - 3316

a) Úvod ..... II - 3316

b) Ohledně nesprávného postupu, který si Komise zvolila při prokazování skutečného dopadu kartelové dohody na trh ..... II - 3317

Argumenty účastníků řízení ..... II - 3317

Závěry Soudu ..... II - 3318

— Shrnutí analýzy provedené Komisí ..... II - 3319

— Závěry ..... II - 3323

c) Co se týče posouzení vývoje cen glukonátu sodného ..... II - 3326

Ohledně skutečnosti, že Komise nedisponovala dostatečnými informacemi a přehlížela další faktory uplatněné v průběhu správního řízení . II - 3326

— Argumenty účastníků řízení ..... II - 3326

— Závěry Soudu ..... II - 3327

Ohledně toho, že ADM nebyla účastníkem kartelové dohody v okamžiku zvýšení cen glukonátu sodného mezi rokem 1987 a 1989 . II - 3331

— Argumenty účastníků řízení ..... II - 3331

— Závěry Soudu ..... II - 3332

d) Co se týče definice relevantního trhu ..... II - 3333

Argumenty účastníků řízení ..... II - 3333

Závěry Soudu ..... II - 3338

C – K existenci nesprávného posouzení týkajícího se doby trvání protiprávního jednání ..... II - 3342

1. Ohledně toho, že ADM ukončila svou účast na kartelové dohodě na schůzce dne 4. října 1994 v Londýně ..... II - 3343

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3343

b) Závěry Soudu ..... II - 3344

2. Ohledně povahy schůzky, která se uskutečnila dne 3. až 5. června 1995 v Anaheim ..... II - 3346

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3346

b) Závěry Soudu ..... II - 3347

D – K polehčujícím okolnostem ..... II - 3351

1. K ukončení účasti na kartelové dohodě ..... II - 3351

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3351

b) Závěry Soudu ..... II - 3352

2. K neexistenci potřeby zajistit odrazující účinek pokuty ..... II - 3356

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3356

b) Závěry Soudu ..... II - 3357

3. K přijetí kodexu chování ze strany ADM ..... II - 3359

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3359

b) Závěry Soudu ..... II - 3359

E – Ke spolupráci ADM během správního řízení ..... II - 3360

1. Úvod ..... II - 3360

2. K nesprávnému posouzení spolupráce ADM ..... II - 3362

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3362

b) Závěry Soudu ..... II - 3364

3. K porušení zásady rovného zacházení ..... II - 3368

a) Ohledně toho, že spolupráce ADM na šetření byla přinejmenším rovnocenná spolupráci jedné ze stran dotčených dřívějším rozhodnutím Komise ..... II - 3368

Argumenty účastníků řízení ..... II - 3368

Závěry Soudu ..... II - 3369

b) Ohledně toho, že Komise poskytla Fujisawa větší snížení pokuty než snížení vyhrazené pro ADM ..... II - 3370

Argumenty účastníků řízení ..... II - 3370

Závěry Soudu ..... II - 3370

c) Ohledně toho, že Komise poskytla Roquette stejné snížení pokuty, jaké poskytla ADM ..... II - 3373

Argumenty účastníků řízení ..... II - 3373

Závěry Soudu ..... II - 3374

F – K nedostatkům správního řízení ..... II - 3375

a) Argumenty účastníků řízení ..... II - 3375

b) Závěry Soudu ..... II - 3376

G – K návrhu na zohlednění nového žalobního důvodu ..... II - 3380

H – Závěr ..... II - 3382

K nákladům řízení ..... II - 3383